

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Anna Müllerová

Terorismus – kriminologické aspekty

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. et Mgr. Zdeněk Kopečný

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 29. 7. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 234 808 znaků včetně mezer.

Anna Müllerová

V Praze dne 29. 7. 2020

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce JUDr. et Mgr. Zdeňku Kopečnému za velmi vstřícné a ochotné vedení, spolupráci a cenné připomínky. Poděkovat bych chtěla také svému příteli a rodině za podporu během celého studia i při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Terorismus – základní otázky	3
1.1 Problematika definice pojmu	4
1.1.1 Definiční problém a doktrinální definice terorismu.....	4
1.1.2 Definice a jejich vývoj v právu mezinárodním a regionálním	7
1.2 Terorismus a jeho vymezení vůči ostatním trestným činům.....	11
1.3 Typologie terorismu.....	13
1.3.1 Politický terorismus	13
1.3.2 Náboženský terorismus.....	17
1.3.3 Ostatní druhy terorismu	18
2. Trestněprávní úprava terorismu v ČR.....	20
2.1 Trestněprávní úprava v průběhu let	20
2.2 Současná trestněprávní úprava.....	24
2.3 Případová studie – Jan Silovský.....	28
3. Terorismus – kriminologické aspekty.....	30
3.1 Pachatel teroristického útoku	30
3.1.1 Vybrané problematiky pachatele.....	31
3.1.2 Analýza útočníků vybraných teroristických útoků	36
3.2 Příčiny vzniku terorismu a proces radikalizace	39
3.3 Cíle a oběti teroristického útoku	46
3.3.1 Cíle.....	47
3.3.2 Oběti.....	49
3.4 Vybrané problematiky prevence a boje s terorismem.....	52
3.5 Aktuální otázky.....	56
3.5.1 Zahraniční bojovníci	56
3.5.2 Vybrané formy útoků.....	58
3.5.3 Terorismus a média.....	60
3.6 Současný stav terorismu ve světě.....	62
4. Problematika útoků tzv. osamělých vlků	65
4.1 Profil osamělého vlka a jeho radikalizace.....	65
4.2 Chování útočníka před útokem, při útokem a po něm	68
4.3 Prevence a odhalování útoků	70

5. Případové studie.....	73
5.1 Útoky ve Španělsku 2017	73
5.2 Útoky v Hanau 2020	77
5.3 Shrnutí a komparace	78
Závěr	82
Seznam zkratk	85
Seznam použitých zdrojů.....	86
Seznam příloh	104
Příloha č. 1 – Dělení konvenční války, guerilly a terorismu podle A. Merariho	105
Příloha č. 2 – Dělení osob podle pozice v teroristické skupině	106
Příloha č. 3 – Graf procesu radikalizace podle Deana	107
Abstrakt.....	108
Abstract.....	109

Úvod

*„Jak porazit terorismus? Nenechte se terorizovat.
Nedovolte, aby váš život ovládl strach. I když se bojíte.“¹*

Salman Rushdie

Terorismus v současnosti patří mezi nejaktuálnější a nejdiskutovanější témata. Tento fenomén přitahuje pozornost nejenom kvůli bezprostřednímu ohrožení lidského života, ale také kvůli značně šokujícím okolnostem samotného útoku. Dozvuky teroristického útoku mohou paralyzovat společnost a vyvolat v ní pocit strachu. Je logické, že právě v návaznosti na tyto skutečnosti si řada vědců, politiků, ale i mnoho dalších veřejně činných osob klade již desítky let otázku, z jakého důvodu vůbec k terorismu dochází, zda mu lze nějakým způsobem předcházet, kdo je to terorista a v neposlední řadě také co vlastně terorismus je.

Protože je celá problematika terorismu značně komplikovaná, univerzálně uznávané odpovědi na tyto zdánlivě přímočaré jednoduché otázky neexistují. Z tohoto důvodu předložená práce místo jedné konkrétní odpovědi nabízí obecnější vhled do problematiky a diskutuje celou řadu možných odpovědí z různých úhlů pohledu. Konkrétněji je tedy cílem této práce představit problematiku pojmu terorismus a dále především přiblížit jeho rozmanité kriminologické aspekty. Účelem tohoto pojetí je také umožnit čtenáři vytvořit si svůj vlastní názor, či přinejmenším vnímat tuto komplexní problematiku v poněkud širších souvislostech. Práce také v jednotlivých kapitolách klade důraz na objektivní vyobrazení současného stavu terorismu ve světě.

Práce je členěna na úvod a pět kapitol. První kapitola se věnuje základním otázkám terorismu, pojednává o některých problematikách definice terorismu, snaží se o jeho vymezení vůči ostatním druhům trestné činnosti a také o jeho dělení. Poskytuje tak základ nezbytný pro následující kapitoly práce.

Druhá kapitola práce se věnuje české trestněprávní úpravě terorismu a umožňuje nahlédnout do historické i současné právní úpravy terorismu v ČR. Dále kapitola přibližuje okolnosti vedoucí k přijetí této právní úpravy, přičemž nezapomíná ani na evropský a mezinárodní kontext. Česká trestněprávní úprava byla vybrána proto, že bude pro čtenáře pravděpodobně nejrelevantnější.

¹ *Salman Rushdie quotes*. [online] [cit. 2. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.goodreads.com/quotes/79001-the-fundamentalist-seeks-to-bring-down-a-great-deal-more>, překlad vlastní

Často se také podle mého názoru zapomíná na skutečnost, že i v ČR tato hrozba, byť v současnosti ne příliš zásadní, existuje, je proto dobré být na ni připraven. Jak i z dalších částí práce vyplývá, terorismus je fenoménem skutečně rozmanitým a do jisté míry i nepředvídatelným.

Jádro práce je tvořeno dvěma nejdůležitějšími kapitolami, které pojednávají o kriminologických aspektech terorismu. První z nich se zabývá obecnými aspekty terorismu a zaměřuje se především na nejvíce rozšířený skupinový terorismus. V textu jsou popsány nejdůležitější kriminologické prvky, tedy pachatel, jeho osobnost, příčiny vzniku terorismu, jeho cíle, oběti a také možnosti boje s terorismem či jeho prevence. Část kapitoly se dále věnuje aktuálním tématům z oblasti terorismu. V závěru kapitoly se nachází shrnutí stavu terorismu a jeho vývoje v posledních letech na celosvětové úrovni. Práce tak demonstruje některé trendy v této oblasti na statistických datech a umožňuje utvořit si reálnou představu o aktuálním stavu terorismu.

Čtvrtá kapitola se zabývá užším tématem, a to problematikou teroristických útoků tzv. osamělých vlků, jež vykazuje celou řadu specifik, a proto považuji za vhodné se mu věnovat v samostatné kapitole. Zároveň toto rozdělení umožňuje jednodušší a přehlednější srovnání s problematikou terorismu páchaného v rámci teroristické skupiny, takže dále rozšiřuje povědomí o fenoménu terorismu.

Na konci práce je v samostatné kapitole zařazena případová studie dvou teroristických útoků, jež atraktivním způsobem demonstruje poznatky z předchozích kapitol a vyvozuje v souvislosti s nimi konkrétní závěry, čímž uzavírá celou práci.

Uvědomuji si, že problematika terorismu je rozsáhlé téma, pro jehož kompletní zpracování nestačí rozsah této diplomové práce. I proto považuji za důležité upozornit, že se práce věnuje mnoha aspektům zejména z evropského úhlu pohledu, byť se pouze na něj rozhodně neomezuje. Mezi metody zkoumání, které jsou v této práci využity, patří základní metody užívané v pracích tohoto typu, tedy především deskripce, analýza a syntéza a také komparace. Při psaní jsem vycházela z české i zahraniční literatury a také z některých vědeckých studií a prací, které jsem navzájem konfrontovala.

1. Terorismus – základní otázky

Aby bylo možné se zabývat kriminologickými aspekty terorismu, je třeba nejprve pochopit, co pojem terorismus ve své podstatě znamená. Tato úvodní kapitola, která se nezabývá přímo kriminologickými aspekty terorismu, ale pojmem jako takovým, má v této práci velmi důležité místo. V následujících podkapitolách se pokusím ukázat, že problematika pojmu terorismu tkví v jeho samotných základních otázkách, tedy co terorismus je, zda ho lze vymezit vůči ostatním druhům násilné trestné činnosti a také zda ho můžeme nějakým způsobem dělit.

Už z historického hlediska lze k terorismu poznamenat, že pohledů na něj existuje mnoho. Pro příklad lze uvést například dělení Filipce, který období terorismu dělí následujícím způsobem:

- Éra primitivního terorismu, tedy terorismu, při němž byly používány jednoduché druhy útoků – únosů, vražd, žhářských útoků, a to za využití jednoduchých zbraní.
- Éra pokročilého terorismu, tedy období, kdy se objevují útoky palnými zbraněmi nebo například útoky s použitím jednoduchých třaskavin.
- Éra moderního terorismu už využívá bomby a střelné zbraně, objevují se také únosy letadel, zvyšuje se role médií, v neposlední řadě se terorismus také začíná šířit za hranice jednoho státu, především v důsledku rozvoje komunikačních technologií.
- Éra post-moderního terorismu využívá informační technologie, objevuje se nový fenomén kyberterorismus, vzrůstá počet sebevražedných útoků a dochází k užívání zbraní hromadného ničení.

Naposledy také Filipec přidává tzv. éru budoucnosti, která směřuje k dalšímu vývoji, souvisí s opět s rozvojem kyberterorismu, informačních technologií a také sociálních sítí.² Pro srovnání lze dále uvést dělení Jana Eichlera, který období terorismu dělí na tři základní etapy, a to na období terorismu národního, mezinárodního a globálního. Jak již názvy etap napovídají, týkají se především geografického rozvoje a rozšiřování terorismu přes hranice jednoho státu až do úrovně celosvětové.³ I to je tedy hledisko, kterým lze na terorismus nahlížet. Naposledy pak lze uvést například dělení Davida Rapaporta, který terorismus člení na etapy dle motivace teroristů, tedy na anarchistický (1870–1910), nacionalistický (1920–1960), levicový (1960–1990) a náboženský

² FILIPEC, O., *Fenomén terorismu: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 50

³ *Ibid.* s. 48

(1970 – současnost).⁴ K jednotlivým dělením a druhům terorismu však práce řekne více právě v této kapitole.

V souvislosti s výše zmíněnými děleními lze konstatovat, že pohledů na samotný historický vývoj terorismu je mnoho, a jak bude zřejmé z dalších částí této práce, je to pouhý začátek poměrně komplikovaného definování tohoto pojmu.

1.1 Problematika definice pojmu

Ihned na úvod se jako jedna ze základních komplikací pojmu terorismu jeví jeho samotná definice. Definic existuje celá řada a v průběhu času se poměrně rychle vyvíjí. Definovat terorismus lze na několika úrovních – mezinárodní (univerzální), národní, regionální nebo doktrinální, ale také právně i mimoprávně, například v rámci věd sociologických a politologických. Základní východisko je ovšem jednoznačné, žádná jednotná, univerzálně uznávaná definice neexistuje.⁵

1.1.1 Definiční problém a doktrinální definice terorismu

Terorismus má svůj původ v latinském *terrere*, což znamená „*extrémní strach, obvykle vycházející z nepřesně určené, relativně neznámé a široce nepředvídatelné hrozby*“⁶. V souvislosti s terorismem v dnešní podobě tento termín použit poprvé ve Francii v období mezi lety 1793–1794, zvaném jako jakobínský teror. V tomto období nově zvolená vláda krutě trestala osoby, které byly považovány za odpůrce Francouzské revoluce.⁷ Zajímavostí je, že toho času byl význam slova teror spojován především s nově nastoleným státním režimem, který ho používal jako způsob vládnutí a nástroj proti jeho odpůrcům. Toto spojení se ale postupem času transformovalo v opačný význam, kdy je teror typicky používán nestátními entitami jako nástroj odporu proti státu. K postavení státu v rámci terorismu se vyjadřuji níže.⁸

Fakt, že je terorismus spojen s negativní konotací a je roven společensky odsouzeníhodnému chování, je také jedním z mála rysů, na kterém se v rámci definice většina států, organizací

⁴ Ibid. s. 50

⁵ SCHMID, A. P., ed. *The Routledge handbook of terrorism research*. London: Routledge, 2013, s. 39, v české literatuře pro srov. JELÍNEK, J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 15

⁶ GUILLAUME, G., *Terrorism and International Law*. International and Comparative Law Quarterly. Cambridge: University Press, 2004, vol. 53, no. 3 [online] [cit. 25. 2. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/iclq/53.3.537>, s. 537

⁷ *terrorism (n.)* Index [online] [cit. 18. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/terrorism>

⁸ WILLIAMSON, M., *Terrorism, war and international law: the legality of the use of force against Afghanistan in 2001*. Ashgate Publishing, 2009, s. 43

a odborníků shodne. Existuje řada prací zabývajících se definicí terorismu a snaha o vytvoření jednotné definice se zdá být pro akademiky poněkud únavná.⁹

Výklad pojmu terorismus závisí na tom, kdo ho bude interpretovat. Vnitřní hodnoty a názory (ať už politické či emotivní) ovlivňují jeho sympatie směrem k oběti nebo pachateli terorismu. Hranice toho, co je a není terorismus, se pak zákonitě odvíjí právě od těchto vnitřních nastavení.¹⁰ Pro vědce je těžké definovat terorismus adekvátně, jelikož každá významná studie je nucena se vyrovnat se se situací „*pro někoho terorista – pro jiného bojovník*“.¹¹

Je tedy třeba vůbec hledat jednotnou definici terorismu? Odpověď na tuto otázku je z mého úhlu pohledu zřejmá – ano. V české literatuře se touto otázkou zabývala například Bílková¹². Autorka, která se věnuje pouze definicím terorismu v mezinárodním právu, popisuje základní argumenty, které jsou často používány odpůrci snah o vytvoření jednotné definice tohoto pojmu. Mezi ně podle autorky patří fakt, že definice pojmu patří do politické sféry, nikoliv do oblasti platného práva, dále že terorismus není třeba vůbec definovat, jelikož daný jev lze rozpoznat i bez definice, a naposledy také argument spočívající právě v problematice subjektivnosti tohoto pojmu.

Autorka odpovídá. Se vzrůstajícím počtem teroristických činů vzrůstá i potřeba tyto činy trestat. Bez jasného vymezení trestného činu by tak mohlo dojít k porušení zásady *nullum crimen sine lege*. Dalšími riziky absence univerzální definice je i zneužívání pojmu například k prosazování partikulárních zájmů. Konečně je tato definice nutná k efektivnímu boji proti terorismu v rámci mezinárodní spolupráce. Podle názoru autorky je definice potřebná, navíc i objektivně možná a vhodná, o čemž svědčí mimo jiné to, že během let došlo k nalezení konsenzu na regionální úrovni a došlo také k posunu na úrovni univerzální. S názorem Bílkové souhlasí i Jelínek¹³, podle něhož je třeba jak na úrovni národní, tak i mezinárodní a evropské vytvořit přesné vymezení tohoto pojmu, a to mimo jiné z výše zmíněných důvodů.

Právě argument subjektivnosti pojmu a jeho možné zneužívání je podle mého názoru stěžejní a měl by být motivací pro to, aby se stále pokračovalo a neustupovalo ze snahy jednotnou definici vytvořit. Je pravda, že sama subjektivnost pojmu je překážkou v hledání jednotné definice,

⁹ SCHMID, A. P., ed. *The Routledge handbook of terrorism research*. London: Routledge, 2013, s. 42

¹⁰ HOFFMAN, B., *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press, 1998, s. 23

¹¹ MAGUIRE, M., MORGAN, R. a REINER, R., ed. *The Oxford handbook of criminology*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2012., s. 661

¹² BÍLKOVÁ, V., *Mezinárodní právo a terorismus. Definovat nedefinovatelné?* Trestně právní revue 1/2010, s. 11–17

¹³ JELÍNEK, J., *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017. Teoretik., s. 41

nicméně to není překážka nepřekonatelná (čemuž nasvědčují již dosažené pokroky v této snaze – popsané v dalších částech této kapitoly) a podle mého názoru je zřejmé, že existuje mnohem důležitější a závažnější zájem na tom, aby nedocházelo k vytváření vlastních definic podle momentálních zájmů, anebo naopak rozšiřování definice k postihování činů, které nejsou zjevně terorismem. Tento zájem je natolik zásadní, že v jeho světle jsou snahy, i když obtížné, trvající řadu let a ihned nepřinášející jasné výsledky, zcela nezbytné.

Nalezení ideální definice terorismu, jež by vyhovovala všem, a která by předcházela výše zmíněným problémům, je přáním mnoha akademiků a vědců. Jedním z nejvýznamnějších pokusů o vytvoření jednotné definice patří výzkum vedený Schmidem, ve kterém se pokusil na základě sta různých definic vytvořit základní společné klíčové pojmy, které by terorismus definovaly komplexně. Mezi dominantní pojmy patřilo násilí, síla, strach, politika a teror.¹⁴

Je však zřejmé, že pouhá klíčová slova popisující terorismus k jeho definici, která by mohla být obecně užívána, nestačí. Na tomto místě považuji za zajímavé zmínit definici podle Thorntona, podle něhož je terorismus „*symbolický akt určený k ovlivnění politického chování mimořádnými prostředky, který má za následek použití nebo hrozbu násilí*“. I v této definici ostatně jako v mnoha dalších nalezneme Schmidovy pojmy – násilí a síla a vedle nich i politická motivace činu. Thornton dále popisuje dvě roviny terorismu v rámci jeho definování – teror donucovací a teror agitační, tedy v prvním případě teror působený státem nebo subjekty, které jsou u moci, a v druhém případě naopak – teror působený subjekty, které si přejí státní moc a pořádek narušit.¹⁵

Tento problém je v definování terorismu poměrně základní, tedy otázka, zda vůbec státní terorismus existuje a zda je vhodné ho zahrnovat do obecné definice terorismu. Názory na něj se liší. Například Giddens považuje za vhodné státní terorismus z obecné definice vynechat, jelikož by se pak příliš podobal pojmu válka, nicméně mnoho dalších autorů se domnívá, že je možné nalézt neutrální definici.¹⁶ Kritiky konceptu státního terorismu jsou mimo jiné i Hoffman¹⁷ nebo Laqueur¹⁸. Na mezinárodní úrovni se v současnosti jazyk definic tomuto problému spíše vyhýbá, když povětšinou neutrálně odkazuje na všechny subjekty páchající dané trestné činnosti v nich

¹⁴ SCHMID, A. P. JONGMAN A. J., et al., *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. New Brunswick, N. J.: Transaction Books, 1988, s. 5–6; FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 14

¹⁵ THORNTON, T. P., *Terror as a weapon of political agitation* v H. Eckstein (ed.), *Internal War*, London: Collier-Macmillan, 1964 s. 73, překlad definice vlastní.

¹⁶ GIDDENS, A., *Sociologie*. 6. vydání. Praha: Agro, 2013, s. 967–968

¹⁷ HOFFMAN, B., *Inside Terrorism*. Columbia University Press, 1998, s. 34–35

¹⁸ LAQUEUR, W., *No end to war: terrorism in the twenty-first century*. Continuum, 2004, s. 237

vymezené (viz níže). Podle mého názoru je sice vhodné definovat terorismus komplexně, nicméně se přikláním spíše k názorům autorů kritizujících koncept státního terorismu. Nadto explicitní zmínění státní moci přímo v obecné univerzální definici v současnosti naráží na politickou delikátnost, vzhledem k tomu, že se při debatách o ní střetává velké množství států. Lze polemizovat, zda je vůbec v tomto ohledu možné vůbec nalézt konsenzus. Zároveň je ale v této souvislosti z mého pohledu nutné zdůraznit, zda v případě, že nedojde k jasnému vymezení tohoto problému v univerzální definici, nepřispěje to v již tak poměrně širokých a alespoň co do subjektů nejasných definicích ještě více k dalším různorodým a nechtěným výkladům, a je tedy otázka, zda by nebylo vhodné definice omezit na nestátní subjekty.

Na závěr lze uvést i některé další, z mého pohledu zajímavé vědecké definice. Jednu z nejstarších definic poskytl Khan¹⁹, jenž terorismus definoval takto: „*Terorismus vychází z existence skupin, které se cítí být ukřivděné. Tyto ukřivděné skupiny mají dvě základní vlastnosti: mají specifické politické cíle a věří, že násilí je nevyhnutelným prostředkem k dosažení jejich politických cílů. Politický rozměr teroristického násilí je klíčovým faktorem, který ho odlišuje od jiných zločinů.*“ Dále například Laqueurova²⁰ definice zní: „*Terorismus představuje neoprávněné použití síly k dosažení politického cíle a toto použití síly je zaměřeno na nevinné lidi.*“ Naposledy nabídl novější definici terorismu Ganor²¹: „*Terorismus je záměrné použití násilí proti civilním cílům nestátním aktérem k dosažení politických cílů.*“

Z výše uvedených definic nemohu vybrat jednu, o které bych mohla konstatovat, že je ta nejideálnější. Lze shrnout, že definice jsou rozmanité, a ač se zdá, že mají mnoho společného, i tak některé odlišnosti řadu let brání v nalezení té nejuniverzálnější. Existence takové definice je ale důležitá a potřebná, i proto se v následující podkapitole budu věnovat právě vývoji snah o její nalezení.

1.1.2 Definice a jejich vývoj v právu mezinárodním a regionálním

V rovině právní je úroveň mezinárodní pro definování pojmu podle mého názoru jedna z nejzásadnějších. Z toho důvodu jsem se rozhodla v rámci této problematiky zmínit blíže i její

¹⁹ KHAN, A., *A Theory of International Terrorism*. Connecticut Law Review, Vol. 19, 1987 [online] [cit. 16. 2. 2020] Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=935347, překlad definice vlastní

²⁰ COADY T. et al., *Terrorism and Justice: Moral Argument in a Threatened World*, Melbourne University Publishing, 2002, s. 8, cituje Walter Laqueur – *The Age of Terrorism*, překlad definice vlastní

²¹ THE JERUSALEM CENTER FOR PUBLIC AFFAIRS, *The Relationship Between International and Localized Terrorism*, Vol. 4, No. 26, 2005, [online] [cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.jcpa.org/brief/brief004-26.htm>

vývoj. Krátce se také budu věnovat úrovni regionální. Ideální univerzální definice by měla fungovat jako jakýsi zastřešující a svým způsobem i kontrolní prvek dalších definic. Jak již práce na začátku konstatovala, terorismus se poměrně rychle vyvíjí a také nezůstává jen v rámci hranic jednoho státu. Je tedy logické, že snaha o vytvoření definice, která bude univerzální, je stále velká.

Prvním zásadním dokumentem v oblasti mezinárodního definování terorismu byla *Úmluva o předcházení a potlačování terorismu (Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism)* přijatá 24 státy v roce 1937. Stala se prvním dokumentem, který definoval pojem terorismus a teroristický čin. Terorismus chápe jako „*trestné činy namířené proti státu, jež mají vytvořit stav hrůzy v myslích některých osob, skupin osob nebo veřejnosti*“ (čl. 1 odst. 2). Tyto činy by podle znění textu měly směřovat proti státu (nikoliv například proti opozici a nestátním subjektům) a podstata terorismu spočívá ve vytvoření stavu hrůzy.²² Úmluva nicméně nejen pro svou ne zcela ideální definici terorismu a její abstraktnost, ale také ve stínu počínající druhé světové války a následně vznikem OSN nikdy nevstoupila v platnost.

Právě v rámci OSN nebyl problém definice řešen až do konce studené války.²³ V sedmdesátých letech sice vznikl Ad hoc výbor pro mezinárodní terorismus²⁴, který se skládal ze tří podvýborů, z nichž jeden se zabýval definičním problémem terorismu, nicméně i přes poměrně rozsáhlé snahy států o dosažení konsenzu se nepodařilo nalézt společnou shodu.²⁵

Důležitým dokumentem je dále *Deklarace o opatřeních k potlačení mezinárodního terorismu* přijatá v roce 1994 ve formě přílohy k rezoluci VS 49/60. Teroristické činy definuje jako činy, které mají z politických důvodů vytvořit stav hrůzy v myslích některých osob, skupin osob nebo veřejnosti.²⁶ V této deklaraci se opět vyskytuje v definici, stejně jako v úmluvě z roku 1937, pojem hrůzy, opouští nicméně podmínku namíření činu proti státu. Naopak zavádí podmínku novou, která spočívá v potřebě politické motivace činu.²⁷

Rada bezpečnosti OSN se začala vyjadřovat obecněji a spíše ad hoc k terorismu později než VS. Klíčovým okamžikem byly především události 11. září 2001, ale přesto se pokusila pojem

²² BÍLKOVÁ, V., *Mezinárodní právo a terorismus. Definovat nedefinovatelné?* Trestně právní revue 1/2010, čl. II., bod A)

²³ PRABHA, K., *Defining terrorism*. Strategic Analysis, 24:1, [online] [cit. 16. 2. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09700160008455199>, s. 125-135

²⁴ UN Doc. A/RES/3034, *Measures to Prevent International Terrorism*. 1972.

²⁵ SCHMID, A. P., *Terrorism – The Definitional Problem*, 36 Case W. Res. J. Int'l L. 375 (2004) [online] [cit. 18. 2. 2020] Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol36/iss2/8/>, s. 386

²⁶ UN Doc. A/RES/49/60. *Measures to eliminate international terrorism*. 1994, odst. 3.

²⁷ Ibid.

definovat až v roce 2004 v rezoluci 1566. Tato definice²⁸ tedy byla zúžena oproti té předchozí z roku 1994 na trestné činy, které byly uvedeny v mezinárodních smlouvách a protokolech. Rezoluce svou definicí ovlivnila další debaty na mezinárodní úrovni a také si získala podporu.²⁹

V roce 1996 byl zřízen Ad hoc výbor pro terorismus³⁰, který spolu s pracovní skupinou 6. výboru VS jsou místy, v nichž se připravovala nebo připravuje většina mezinárodních smluv týkajících se terorismu.³¹

Pro definování pojmu terorismu je také poměrně významná *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu (International Convention on the Suppression of the Financing of Terrorism)*.³² Tato úmluva a její druhá část definice³³ je z hlediska univerzálnosti jedna z nejúspěšnějších, jelikož ji do roku 2018 ratifikovalo 188 států. Vzhledem k tomu, že žádná z výše zmíněných rezolucí nikdy nevstoupila v platnost, je zcela jistě přínosem pro definici pojmu, a přestože je používána pouze v oblasti financování terorismu, výše zmíněná část její definice má svůj přesah i mimo tuto oblast už jen z toho důvodu, že se tak svým způsobem na obecné definici terorismu shodlo právě ono množství států. Problém hledání definice v tomto stadiu, ale i v následujících letech už není ani tak právní nebo jazykový, ale spíše jako politický.³⁴

Další důležitou, avšak do dnešní doby nepřijatou úmluvou obsahující definici³⁵ je *Všeobecná úmluva o mezinárodním terorismu (Comprehensive Convention on International Terrorism)*.³⁶

²⁸ „trestné činy, včetně těch proti civilistům, spáchané s úmyslem způsobit smrt či vážné tělesné zranění, nebo brání rukojmí, s cílem vyvolat stav hrůzy u veřejnosti, skupiny osob nebo některých osob, zastrašit veřejnost nebo donutit vládu či mezinárodní organizaci k tomu, aby něco konala či se zdržela určitého konání, které představují trestné činy v rámci a podle definic mezinárodních úmluv a protokolů týkajících se terorismu“ (odst. 3); UN Doc.

S/RES/1566. *Threats to international peace and security caused by terrorist acts*. 2004

²⁹ BÍLKOVÁ, V.: *Mezinárodní právo a terorismus. Definovat nedefinovatelné?* Trestně právní revue 1/2010

³⁰ UN Doc. A/RES/51/210. *Measures to eliminate international terrorism*, 1996, odst. 9.

³¹ BÍLKOVÁ, V.: *Mezinárodní právo a terorismus. Definovat nedefinovatelné?* Trestně právní revue 1/2010, čl. II, bod C)

³² BÍLKOVÁ, V. *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu*. Právník, 2006, č. 5, s. 672–696.

³³ „jakýkoli jiný čin, jehož provedením je zamýšleno způsobit smrt nebo vážné tělesné zranění civilní osobě nebo jakékoliv jiné osobě nehrájící aktivní úlohu v nepřátelských akcích za situace ozbrojeného konfliktu, je-li cílem takového činu, ať už v důsledku jeho povahy či kontextu, zastrašit obyvatelstvo nebo přinutit vládu či mezinárodní organizaci, aby uskutečnila nebo se zdržela uskutečnění určitého činu“ (čl. 2 odst. 1, písm. b)

³⁴ SCHMID, A. P., *Terrorism – The Definitional Problem*, 36 Case W. Res. J. Int'l L. 375 (2004) [online] [cit. 18. 2. 2020] Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol36/iss2/8/>, s. 390

³⁵ „osoba, která jakýmkoli prostředky, protiprávně a úmyslně způsobí: a) smrt či vážné tělesné zranění jakékoli osobě; nebo b) vážné nebezpečí veřejnému či soukromému majetku, včetně míst veřejného užití, státního či vládního zařízení, systému veřejné dopravy, zařízení infrastruktury a životního prostředí, nebo c) škodu na majetku, místu, zařízení a systému uvedeném v odst. 1, písm. b), která povede nebo může vést k vážným ekonomickým ztrátám; je-li cílem takového činu, ať už v důsledku jeho povahy nebo kontextu, zastrašit obyvatelstvo nebo přinutit vládu či mezinárodní organizaci, aby uskutečnila nebo se zdržela uskutečnění určitého činu“ (odst. 1)

³⁶ UN Doc. A/C.6/51/6, 11. November 1996.

I v arabském regionu docházelo ke snahám pojem definovat. Arabská úmluva o potlačování terorismu podepsána v roce 1998 v Káhiře je dalším dokumentem, který terorismus definuje.³⁷ Jak lze vidět, pracuje s konkrétnějšími okolnostmi teroristického činu, motivací pachatele a také způsobem provedení teroristického útoku.³⁸

Na evropské úrovni lze považovat za klíčové Rámcové rozhodnutí Rady o boji proti terorismu z roku 2002. Tato úmluva poskytuje závaznou definici³⁹ terorismu a státy také zavazuje k tomu, aby se jí svými definicemi co nejvíce přiblížily. Aktuálně bylo toto rámcové rozhodnutí dne 15. března 2017 nahrazeno směrnicí Evropského parlamentu 2017/541.⁴⁰

Mezi některé další aktuálnější pokusy definování terorismu lze řadit například Rezoluci Rady bezpečnosti OSN 2178/2014 a dodatkový protokol k Úmluvě Rady Evropy o předcházení terorismu z roku 2015. Bílková ve svém článku hovoří především o definování zahraničních bojovníků a konstatuje, že ani tyto dokumenty nepřinášejí jasné výsledky. Definici terorismu ponechávají na jednotlivých státech, a opět tedy existuje hrozba v podobě přílišného rozšíření skutkové podstaty.⁴¹

Z výše zmíněného vyplývá, že úkol spočívající v univerzálním definování terorismu je velmi náročný, a to především z hlediska politického. Dokumentů zabývajících se terorismem a problematikou s ním spojenou, ať už na úrovni světové, nebo regionální, neustále přibývá, což je logickou a do určité míry politickou odpovědí na aktuální vývoj tohoto jevu. Je podle mě ale dobré položit si otázku, zda reálný dopad těchto dokumentů neohrožuje právě to, že v podstatě nevíme, co je jimi upravováno. Kompatibilita mezi státy v rámci spolupráce v boji proti terorismu

³⁷ „jakýkoliv násilný čin nebo hrozba tímto činem, bez ohledu na jeho motivy či účely, spáchaný při sledování individuálního nebo kolektivního zločinného záměru, snažící se vyvolat mezi lidmi paniku, vzbudit strach jejich poškozením nebo vydáním v nebezpečí ohrožení života, svobody nebo bezpečí, nebo snažící se způsobit škodu na životním prostředí, na veřejném nebo soukromém zařízení a majetku, či se jich zmocnit nebo je okupovat, nebo se snažit poškodit národní zdroje.“

³⁸ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 16

³⁹ „úmyslná jednání vymezená ve vnitrostátních právních předpisech jako trestné činy, které mohou vzhledem ke své povaze nebo souvislostem závažně poškodit zemi nebo mezinárodní organizaci, byla-li spáchána s cílem závažným způsobem zstrašit obyvatelstvo, nebo protiprávně přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby jednala určitým způsobem nebo aby se jednání zdržela, nebo závažným způsobem destabilizovat či zničit základní politické, ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní organizace.“

⁴⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017 o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV

⁴¹ BÍLKOVÁ, Veronika. *Idealisté nebo fanatici? Zahraniční (terorističtí) bojovníci z pohledu mezinárodního práva*. Jurisprudence, 2015, [online] [cit. 22. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/idealiste-nebo-fanatici-zahranicni-teroristici-bojovnici-z-pohledu-mezinarodniho-prava.m-155.html>, s. 16-23

je tím pak logicky ochromena, a klesá tedy i efektivita tohoto boje. Už tato samotná skutečnost by podle mého názoru měla být hnacím motorem pro další snahy.

1.2 Terorismus a jeho vymezení vůči ostatním trestným činům

K problematice základních otázek týkajících se terorismu bezpochyby patří jeho vymezení vůči jiným trestným činům. Předchozí podkapitola věnující se samotné definici pojmu již popsala, jak komplikovaným úkolem je jasně stanovit, co vlastně terorismus je. Je zřejmé, že i otázka týkající se jeho odlišení od jiných činů, nebude o mnoho jednodušší. Pokusím se však vymežit některé zásadní odlišnosti, a ještě více tak ukotvit terorismus ve výčtu podobných trestných činů, které mohou být zdánlivě zaměnitelné.

Na úvod lze porovnat terorismus vůči guerille a konvenční válce. Ve své knize je Merari porovnával z několika pohledů. Celou tabulku jeho srovnání tvoří příloha č. 1 této práce.⁴² Lze nicméně polemizovat, do jaké míry je toto dělení aktuální, a to s ohledem na dynamický vývoj především teroristických skupin, například skupin ISIL, Boko Haram nebo Talibán, ve kterých se v podstatě všechny prvky zmíněné v Merariho dělení prolínají navzájem. Je jistě dobré mít základní představu o tom, jaké znaky dané způsoby vedení bojů vykazují, podle mého názoru je ale také třeba počítat s tím, že v současné době stojí mnoho teroristických skupin na pomezí a předpokládám, že se míra odlišností bude spíše zmenšovat a jednotlivé znaky se budou spíše prolínat.

Neméně komplikované je odlišení terorismu od organizovaného zločinu. Jeden ze stěžejních znaků organizovaného zločinu je jeho orientace na finanční zisk, naopak terorismus je považován za akt motivovaný spíše ideologicky.⁴³ Zajímavým rozdílem je také fakt, že pokud teroristé stanou před soudem, na rozdíl od pachatelů organizovaného zločinu se typicky ke svým činům doznají. Teroristé také ve spojitosti s politickou a ideologickou motivací svých činů vyhledávají pozornost médií a využívají je jako prostředek pro vlastní propagaci, toto ovšem naopak neplatí pro organizované zločinecké skupiny, které se snaží pozornosti spíše vyhýbat.⁴⁴ I přes zmíněné a další odlišnosti se však ve skutečnosti tyto dva akty mohou v mnohém prolínat a také prolínají. Toto

⁴² MERARI, A., citováno podle *FILIPPEC, O., Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 19

⁴³ *Organized Crime Module 1 Key Issues: Similarities & Differences* [online] [cit. 1. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-1/key-issues/similarities-and-differences.html>

⁴⁴ SCHMID, A. P., *Revisiting the Relationship between International Terrorism and Transnational Organised Crime 22 Years Later*. Terrorism and Counter-Terrorism Studies, 2018 [online] [cit. 3. 3. 2020] Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.19165/2018.1.06>, s. 13–14

spočívá především v provázanosti teroristických skupin a způsobu získávání prostředků k jejich činnosti. Teroristické skupiny se velmi často financují například obchodem s drogami nebo zbraněmi.⁴⁵ Některé teroristické skupiny jsou v rámci těchto činností tak úspěšné, že je otázkou, zda jejich motivace v podobě zisku není stejná, nebo dokonce větší než motivace ideologická. Příkladem těchto skupin může být *afghánský Talibán*⁴⁶, *FARC*⁴⁷ nebo skupina *Abu Sayyafa (ASG)*⁴⁸.

Naposledy se nabízí otázka srovnání terorismu a extremismu. Společné mají to, že jsou oba značně komplikované v rámci svého definování a subjektivity. Základní poznatky této práce z podkapitoly o definičním problému terorismu, jež se týkají subjektivity, lze aplikovat i na pojem extremismu. Extremismus mimo jiné doslova znamená „*obhajování extrémních názorů a opatření*“⁴⁹. Definice používaná bezpečnostními složkami v ČR říká, že extremismem jsou vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům.⁵⁰ Extremisté akceptují násilí jako prostředek pro prosazování politických a jiných cílů, nicméně podstatné je, že ho ne nutně sami používají. Často se také uzavírají do prostředí podobně smýšlejících osob.⁵¹ Tyto popisy se jistě hodí i na některé teroristy a teroristické skupiny, a lze tedy vyvodit, že extremistou může být i terorista. Neplatí to nicméně všeobecně, ne všichni teroristé jsou extremisté, a ne všichni extremisté jsou teroristé.⁵² Jejich rozlišení je z mého pohledu důležité například pro to, aby nedocházelo k potírání ideologického extremismu opatřeními směřujícími k násilnému terorismu, což by mohlo mít vedlejší negativní účinky.

⁴⁵ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 23, 47

⁴⁶ BEWLEY-TAYLOR, D., *Drug Trafficking and Organised Crime in Afghanistan*. The RUSI Journal 158, no. 6 2013, [online] [cit. 3. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/03071847.2013.869719>, s. 6

⁴⁷ OTIS, J., *The FARC and Colombia's Illegal Drug Trade*, Wilson Center Latin American Program, 2014, [online] [cit. 3. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-farc-and-colombias-illegal-drug-trade>, s. 9

⁴⁸ Srov. O'BRIEN, M., *Fluctuations Between Crime and Terror: The Case of Abu Sayyaf's Kidnapping Activities*, Terrorism and Political Violence 24, no. 2, 2012, [online] [cit. 1. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09546553.2011.648679>, s. 320–360

⁴⁹ *Extremism*, Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, [online] [cit. 3. 3. 2020], Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/extremism>

⁵⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Co je extremismus*. [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, definice objevující se tradičně ve výročních zprávách MVČR o extremismu

⁵¹ *EIP Explainer: Understanding radicalization*. European Institute of Peace [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <http://www.eip.org/en/news-events/eip-explainer-understanding-radicalisation>

⁵² *Terrorism vs. Extremism: Are They Linked?*, The American University in Cairo [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.aucegypt.edu/news/stories/terrorism-vs-extremism-are-they-linked>

1.3 Typologie terorismu

V návaznosti na definici a vymezení pojmu terorismus považují za zásadní zabývat se i vlastním dělením terorismu. Ani v tomto případě nelze hovořit o dělení jednoduchém. Nejprve lze pro přehlednost popsat základní druhy klasifikace. Terorismus můžeme dělit na konkrétním základu, kam řadíme například typ pachatele, použité metody a prostředky, motivace či geografický rozsah. V rámci prvního dělení, tedy podle pachatele, lze rozlišit terorismus páchaný nebo sponzorovaný státem a tzv. revoluční terorismus, páchaný nestátními entitami. Dle vlastní úvahy bych sem dále zařadila i skupinový terorismus a terorismus páchaný jednotlivci. Co se týče metod a prostředků, lze terorismus dělit například na sebevražedný, kyberterorismus a tzv. CBRN terorismus.⁵³

Definice se podle autorů liší. V české literatuře se dělením terorismu zabývá například Filipec, který se zaměřuje na definování z hlediska motivace.⁵⁴ Autor terorismus dělí na politický (pravicový, nacionálně separatistický, levicový, environmentální), náboženský, monotematický, psychopatologický a kriminální. Souleimanov⁵⁵ dělí jen politický terorismus na dalších třináct forem. Dalším příkladem z české literatury je Brzybohatý⁵⁶, který dělí terorismus na uskupení marxistická a krajně levicová, anarchistická, neonacistická a krajně pravicová (tedy všechna spadající do politického terorismu), dále pak na psychopatická, náboženská a menšinová. Je tedy zřejmé, že definice se vesměs zabývají právě motivací teroristy, jež je také pro stanovení hrozby a jejímu eventuálnímu předcházení klíčová.⁵⁷ V této podkapitole se tedy budu věnovat jednotlivým druhům terorismu dle jeho motivace a propůjčím si k tomu jako základní vodítko dělení Filipce, zmíněné výše.

1.3.1 Politický terorismus

Politický terorismus má mnoho podob. Obecně ho lze dělit na základě své ideologické podstaty na pravicový a levicový. Problematika tohoto spektra ovšem tkví v tom, že některé

⁵³ LÖCKINGER G. *Terrorismus, Terrorismusabwehr, Terrorismusbekämpfung: Einführung in das Fachgebiet, Methodik und Ergebnis einer Terminologiarbeit in den Sprachen Englisch und Deutsch*. Wien: Landesverteidigungsakad, 2005, [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: https://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/05_ttt_01_ttt.pdf, s. 36–43

⁵⁴ FILIPEC, O., *Fenomén terorismu: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 25–48

⁵⁵ SOULEIMANOV, E. et al., *Terorismus – pokus o porozumění*, Praha: Slon, 2010, s. 36–37

⁵⁶ BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus*. Praha: Police History, 1999, s. 20–22

⁵⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Typologie terorismu* [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx>

projevy terorismu se často navzájem překrývají.⁵⁸ Záleží tak opět na výkladu pojmu a jeho širších politických souvislostech. Pro srovnání poněkud jinou definici a dělení politického terorismu poskytl Wilkinson⁵⁹, podle něhož je to systematické používání nebo vyhrožování vraždou a destrukcí za účelem terorizovat jednotlivce, skupiny, komunity a vládu a donutit je tímto způsobem podlehnout jejich politickým požadavkům. Dále dělí politický terorismus na další tři skupiny, a to na politický terorismus revoluční, sub-revoluční a represivní. Revoluční politický terorismus je definován jako systematické (skupinové) teroristické násilí s cílem vyvolat politickou revoluci.⁶⁰ Sub-revoluční politický terorismus poté popisuje teror, který je používán z politických motivací jiných, než je revoluce nebo potlačení vlády. Naposledy represivní politický terorismus je systematickým používáním násilných teroristických činů za účelem potlačování nebo omezování jednotlivců, skupin nebo forem jednání, které utlačovatel považuje za nežádoucí.⁶¹ Tato poslední skupina je charakteristická tzv. *tajným bezpečnostním aparátem*⁶² a příkladem může být například Hitlerova SS nebo 'Papa Docovi' Duvalierovi Tonton Macoutes.⁶³ Dělení Wilkinsona tedy zahrnuje i státní terorismus.

V rámci klasického pravolevého dělení lze definovat pravicový politický terorismus, který je svým rozsahem širší a zahrnuje například neonacismus, neofašismus, rasově motivované útoky, xenofobii, ale i antikomunismus. Je typický pro tzv. domácí terorismus, tedy především pro společnosti, které jsou rozdělené a mají velké skupiny přistěhovalců.⁶⁴ Některými případy jsou například Breivikův atentát v Norsku⁶⁵ nebo nedávné útoky na Christchurch na Novém Zélandu.⁶⁶ U pravicového terorismu považují za důležité zmínit, že je to fenomén, který je poměrně aktuální

⁵⁸ FILIPEC, Ondřej. *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 26–27

⁵⁹ WILKINSON, P., *Terrorism and the liberal state*. London: Macmillan, 1995, s. 49

⁶⁰ Ibid., s. 38

⁶¹ Ibid., s. 40

⁶² Orig. znění „*Secret security apparatus*“

⁶³ WARDLAW, G., *The problem of defining terrorism*. In: *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1989, [online publikace 2012] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511598821>, s. 15

⁶⁴ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 27

⁶⁵ *Norway Terror Attacks Fast Facts CNN*, 2019 [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.cnn.com/2013/09/26/world/europe/norway-terror-attacks/index.html>

⁶⁶ *New Zealand mosque shooting: What is known about the suspect?* BBC News [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-47579243>

a v posledních letech více narůstající. Podle údajů z roku 2019 se tento typ terorismu na západě zvýšil v posledních pěti letech o 320%⁶⁷.

K pravicovému politickému terorismu lze také počítat tzv. nacionálně separatistický terorismus. Jedná se o terorismus, který je motivovaný nacionalismem a bojem za sebeurčení národa, tzv. národně osvobozenecý boj, přičemž jeho cílem je především osamostatnění a nezávislost území. Příkladem v Evropě je například Baskicko a Katalánsko ve Španělsku nebo Severní Irsko v případě Velké Británie a některé další.⁶⁸ Některá separatistická hnutí lze nicméně označit i jako levicová, a to mimo jiné díky tomu, že jsou z velké části poháněna kritikou právě sociálních a ekonomických podmínek.⁶⁹

V rámci politického terorismu tak ještě zbývá definovat právě terorismus levicový. Jeho stěžejním bodem jsou myšlenky Karla Marxe a Vladimira Iljiče Lenina⁷⁰ a hlavním cílem svržení kapitalistických systémů a nastolení nového, socialistického režimu. Levicový terorismus je spojován především s obdobím mezi lety 60. a 80. lety minulého století a v posledních dvou dekádách je vnímán spíše jako méně významný.⁷¹ Zásadní pro rozvoj levicového terorismu je období studené války, jelikož teroristické skupiny působící především na západě Evropy byly podporovány (jak materiálně, tak politicky) právě sovětským blokem. Byly také užívány jako prostředníci v boji proti západnímu bloku. Jako důkaz tohoto vlivu slouží mimo jiné fakt, že s koncem studené války výskyt levicových útoků výrazně klesl.⁷² Mezi příklady nejvýznamnějších levicově zaměřených teroristických skupiny lze zařadit například Frakce *Rudé armády (RAF)*, nebo ve Francii *Přímá akce (Action Directe)* či *Rudé brigády* operující v Itálii.⁷³

Jako součást levicového politického terorismu bývá také uváděn terorismus environmentální⁷⁴. S tímto zařazením lze nicméně podle mého názoru polemizovat, což

⁶⁷ INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE. *Global Terrorism Index 2019: Measuring the Impact of Terrorism*, Sydney, 2019. [online] [cit. 18. 3. 2020] Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/reports>, s. 46

⁶⁸ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 s. 29, další příklady například ETA, EOKA, ASALA, FLN, FLQ a další

⁶⁹ BROCKHOFF, S., KRIEGER, T., MEIERRIEKS, D., 2016. *Heterogeneous Terrorism: Determinants of Left-Wing and Nationalist-Separatist Terrorism in Western Europe*. Peace Economics, Peace Science and Public Policy. 22(4). [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/peps-2016-0038>, s. 393–401

⁷⁰ Ibid, str. 33

⁷¹ SILKE, A., *Routledge handbook of terrorism and counterterrorism*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2019

⁷² BROCKHOFF, S., KRIEGER, T., MEIERRIEKS, D., 2016. *Heterogeneous Terrorism: Determinants of Left-Wing and Nationalist-Separatist Terrorism in Western Europe*. Peace Economics, Peace Science and Public Policy. 22(4). [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/peps-2016-0038>, s. 393–401

⁷³ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 s. 29

⁷⁴ Ibid., s. 38

odůvodňuji níže. Terorismus environmentální se zaměřuje na ochranu životního prostředí a vychází z myšlenky, že kapitalismus a s ním spojená industriální revoluce a technický pokrok mají na svědomí ničení přírody.⁷⁵ Historicky je spojován především s Kanadou a skupinami jako jsou *Militantní úderné síly přímé akce (MDTAF)* nebo *Milice práv zvířat (ARM)*.⁷⁶ Mezi akty environmentálního terorismu typicky patří žhářství, útoky orientované na společnosti, které mají podle teroristů na svědomí ničení přírody, vzácně i bombové útoky. Mimo teroristické skupiny existují i případy individuálních útoků, za zmínku z mého pohledu stojí Ted Kaczinsky, tzv. „Unabomber“ (mimo jiné vysokoškolský profesor a matematik s IQ 169), který v průběhu let 1978–1995 v USA rozesílal po domácku vyrobené bomby. Ve svém manifestu⁷⁷ zaslaném FBI a následně zveřejněném v různých amerických novinách popisuje kromě jiného svůj odpor k levicovému smýšlení a technologickému pokroku a jeho dopadu na životní prostředí. Dalším, poněkud aktuálnějším případem, je masová střelba v El Pasu⁷⁸, při níž zemřelo 22 osob, obdobným případem je i střelba v Christchurch⁷⁹. Pachatel v El Pasu, mimo jiné nejspíše inspirovaný právě Tedem Kaczinským, údajně před útokem také zveřejnil manifesto⁸⁰, v tomto případě značně rasisticky nesnášenlivé a s tendencí k pravicovému extremismu, jehož součástí byla právě i kritika nakládání s přírodou a životním prostředím. Na těchto dvou příkladech lze podle mého názoru demonstrovat, jak komplexní je problematika zařazení jednotlivých druhů terorismu a že v současné době je třeba čelit i novým, modernějším formám ekologicky zaměřených útoků, mimo jiné právě výše zmíněnému tzv. ekofašismu.⁸¹

⁷⁵ LONG, D. *Ecoterrorism (Library in a Book)*. New York: Facts on File, 2004. Print. s. 19–22, 5, 5, 6, 6, 7, 154, 154, 48, 49-55

⁷⁶ FILIPEC, Ondřej. *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 s. 38

⁷⁷ *The Washington Post* [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/unabomber/manifesto.text.htm>

⁷⁸ *El Paso shooting*, Wikipedia [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_El_Paso_shooting#cite_note-Abutaleb-49

⁷⁹ WILSON, J., *Eco-fascism is undergoing a revival in the fetid culture of the extreme right*, *The Guardian* [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2019/mar/20/eco-fascism-is-undergoing-a-revival-in-the-fetid-culture-of-the-extreme-right>

⁸⁰ ABUTALEB, Y., *What's inside the hate-filled manifesto linked to the alleged El Paso shooter*, *The Washington Post* [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/politics/2019/08/04/whats-inside-hate-filled-manifesto-linked-el-paso-shooter/>

⁸¹ KAUFMAN, A. C., *The El Paso manifesto: Where racism and eco-facism meet*, *Mother Jones* [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.motherjones.com/environment/2019/08/the-el-paso-manifesto-where-racism-and-eco-facism-meet/>

1.3.2 Náboženský terorismus

Nepochybně důležitou a také značně medializovanou skupinou je terorismus náboženský. Ten lze dělit na terorismus fundamentalistický, snažící se prosadit náboženství do státní struktury, nebo méně častý eschatologický, který usiluje o naplnění proroctví o konci světa.⁸²

Fundamentalistický terorismus je dále možno dělit podle jednotlivých druhů náboženství. Jako první se nabízí v současné době asi nejvíce medializovaný islamistický terorismus, z nejvýznamnějších skupin lze jmenovat *Al-Qaeda*, *ISIL*, *Hezbollah*, *Hamas*, *Boko Haram* a mnoho dalších regionálních skupin. Islamistický terorismus často díky médiím zastihuje terorismus křesťanský, nicméně i ten samozřejmě existuje a považují za důležité zmínit o něm některé podrobnosti. Lze konstatovat, že mnoho diktátorských režimů bylo historicky podporováno katolickou církví. Mezi takové patří například Franco ve Španělsku, Mussolini v Itálii nebo Salazar v Portugalsku.⁸³ Nechvalně známou americkou organizací je také *Ku Klux Klan (KKK)*, jejíž postoj je vehementně anti-katolický, nicméně je založena na protestantské víře a vyznačuje se silně antisemitistickými, rasistickými a pravicově extremistickými postoji. Křesťanský terorismus se také hojně vyskytuje na místech, kde dochází ke střetu náboženství a jeho hodnot. Mezi některé můžeme zařadit například středoafričké milice *Anti-balaka*⁸⁴, ugandskou a konžskou *Boží armádu odporu*⁸⁵ nebo indické národně osvobozené fronty *Tripura*^{86,87}. Je nicméně nutné podotknout, že křesťanský a také níže zmíněný židovský terorismus je jevem poměrně omezeným pouze na určité regiony, zatímco islamistický v současné době patří mezi velká globální bezpečnostní rizika.⁸⁸ V souvislosti s křesťanským terorem nemohu také opominout anti-potratové násilí, často páchané především osamělými útočníky s minimálně částečnou náboženskou motivací. V minulosti to byl například Eric Rudolph a jeho série

⁸² FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 s. 38

⁸³ Ibid., s. 39

⁸⁴ SMITH, D., *Christian militias take bloody revenge on Muslims in Central African Republic*. The Guardian, 2014 [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/10/central-african-republic-christian-militias-revenge>.

⁸⁵ *Lord's Resistance Army*. [online] [cit. 11. 7. 2020] Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Lord's_Resistance_Army

⁸⁶ *National Liberation Front of Tripura*. National Liberation Front of Tripura, India, South Asia Terrorism Porta [online]. [cit. 11. 7. 2020]. Dostupné z: https://www.satp.org/satporgtp/countries/india/states/tripura/terrorist_outfits/nlft.htm

⁸⁷ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 s. 39

⁸⁸ Ibid., s. 41

bombových útoků, mimo jiné právě na potratovou kliniku.⁸⁹ Nedávným případem je pak například střelba v Colorado Springs na klinice plánovaného rodičovství.⁹⁰

Mimo zmíněné křesťanské a islamistické náboženství lze také samozřejmě hovořit i o dalších, a to například židovském – mezi některé skupiny lze zařadit organizaci *Lehava* a v USA například organizaci *Židovská obranná liga (Jewish Defense League)*. Dále lze okrajově zmínit i buddhismus, tak například v Barmě hnutí *969* nebo japonskou sektu *Óm šinrikjó*. V případě hinduistického náboženství je to zase například „*Národní svaz dobrovolníků*“ nebo *Abhinav Bharat*, obě nicméně se silným prvkem nacionalismu, a tak je otázkou, zda lze hovořit primárně o náboženské organizaci.⁹¹

1.3.3 Ostatní druhy terorismu

Dalšími a zároveň posledními skupinami, kterými se lze z hlediska motivace teroristy zabývat, jsou skupiny terorismu monotematické, psychopatologické a kriminální.

Monotematický terorismus je aktem, při němž dochází k hájení hodnot v nějaké konkrétní rovině a postrádá hlubší obecnější motivaci v ideologii či náboženství. Filipec do této kategorie řadí i ekoterorismus, který odlišuje od výše zmíněného environmentálního a který je dle něj užším pojmem. V těchto dvou pojmech nevidím výrazný rozdíl a přikláním se spíše k jejich stejnému významu. Příkladem monotematického terorismu ale mohou být právě výše zmíněné násilné činy protipotratových zastánců, například zmíněný útok v Colorado Springs.

Psychopatologický terorismus je založen na duševním stavu daného jedince, který čin páchá. Nejedná se tedy o případ, kde by převažoval jeden z předešlých zmíněných důvodů. V současné době neexistuje žádný obecně vyhovující model, který by byl schopen popsat důvody tohoto násilí. Příkladem může být právě i „Unabomber“, u něhož patologie nejspíše také hrála důležitou roli.⁹²

Naposledy lze zmínit terorismus kriminální, nicméně tomu se již práce v předchozích kapitolách částečně věnovala, a to v podkapitole týkající se odlišení terorismu od organizovaného zločinu. Tato skupina totiž stojí na pomezí a často lze zaměnit, co je doopravdy hlavním

⁸⁹ *Eric Rudolph*, Wikipedia [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Eric_Rudolph#Motivations

⁹⁰ TURKEWITZ, J., HEALY J., *3 Are Dead in Colorado Springs Shootout at Planned Parenthood Center*. The New York Times, 2015 [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2015/11/28/us/colorado-planned-parenthood-shooting.html>

⁹¹ FILIPEC, O. *Fenomén terorismu: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 str. 40–41

⁹² *Ibid.*, s. 46

„pohonem“ pro jejich činnost. Mohu sem tak zařadit například zmíněné skupiny tzv. narkoterorismu.

Závěrem lze shrnout, že by bylo možné pokračovat v dělení dále, a to podle v úvodu této kapitoly zmíněných vodítek – tedy metod, prostředků a dalších. Některým ze zmíněných druhů terorismu se bude práce také věnovat v dalších kapitolách zaměřených na jednotlivé kriminologické prvky, a tak je v této podkapitole práce příliš nerozebírá. Na základě výše uvedeného mohu konstatovat, že konkrétní teroristický čin nelze jednoduše zařadit. Často splňuje kritéria mnoha pomyslných skupin. I tak je z mého pohledu důležité znát základní vodítka pro orientaci v četných podobách teroristické činnosti, a tedy případně lepší pochopení terorismu, a hlavně také pro prevenci takových činů.

2. Trestněprávní úprava terorismu v ČR

Tato kapitola se bude, jak již z jejího názvu vyplývá, zabývat ukotvením terorismu jako trestného činu v českém právním řádu. Naváže tak plynule na obecný úvod první kapitoly a umožní nahlédnout do vývoje trestněprávní úpravy terorismu v ČR a více prakticky si představit, jakým způsobem může být samotný pachatel teroristického útoku potrestán a jaké okolnosti vedly k současné podobě trestněprávní úpravy terorismu v ČR.

Terorismus je v ČR naštěstí stále velmi vzácným jevem, nicméně je určitou hrozbou, na kterou by měl být právní řád připraven, a to i v souvislosti se zvyšujícími se požadavky evropského a mezinárodního práva. Kvalitní a efektivní právní úprava také samozřejmě poskytuje jistou ochranu před terorismem a představuje tak prostředek boje s ním, tedy samotný postih teroristy či teroristické skupiny.

Následující podkapitoly se tedy budou zabývat vývojem české trestně právní úpravy v kontextu požadavků evropského a mezinárodního práva a dále současnou právní úpravou a jejími výzvami. Poslední podkapitola této kapitoly se věnuje případové studii pachatele v ČR, odsouzeného jako tzv. zahraničního bojovníka.

2.1 Trestněprávní úprava v průběhu let

Pro hlubší pochopení trestněprávní úpravy terorismu v České republice je třeba nejprve popsat její vývoj a vnímat ji, jak již bylo v úvodu kapitoly zmíněno, v kontextu úpravy mezinárodní a evropské, které na ni měly a mají nesporný vliv. Tato podkapitola se tedy věnuje analýze tohoto vývoje tak, aby aktuální trestněprávní úprava popsaná v následující podkapitole byla jejím logickým vyústěním.

Jako první lze zmínit zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který ve svém § 80a vymezoval skutkovou podstatu teroru takto: „*Kdo v úmyslu odstrašit někoho od aktivní účasti na budování lidově demokratické republiky nebo mu takovou činnost znemožnit, ublíží někomu na zdraví nebo způsobí citelnou škodu na majetku nebo jinou těžkou újmu anebo se o to pokusí, bude potrestán odnětím svobody na tři až deset let.*“⁹³ Tento trestný čin se nacházel ve zvláštní části zákona v hlavě první *Trestné činy proti republice*, oddílu prvním, *Trestné činy proti základům republiky*. Takto pojatá skutková podstata teroru i jeho zařazení bylo poté zachováno v následující trestněprávní úpravě zákonem č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Rozdíly nicméně spočívaly například

⁹³ Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon

v odlišných trestních sazbách. Trest smrti bylo mimo jiné možné uložit v případě úpravy trestního zákona z roku 1961 pokud pachatel způsobí smrt činem v § 94 odst. 1, či jím ohrozí více osob, způsobí větší škodu, nebo pakliže spáchá některý z činů uvedených v § 94 odst. 2 za branné povinnosti státu. Úprava trestního zákona z roku 1950 zase umožňovala uložení tohoto trestu za pouhý úmysl způsobit někomu smrt při páchání trestných činů uvedených v § 80a odst. 1. Úprava terorismu trestního zákona z roku 1961 poté zůstala v této podobě až do roku 1990.⁹⁴

Od roku 1990 bylo možné nalézt v trestním zákoně v oddílu prvním o rozvracení republiky vedle teroru stále tyto trestné činy: *vlastizrada, rozvracení republiky, záškodnictví a sabotáž*.⁹⁵ Teror byl nicméně na rozdíl od předchozí úpravy rozdělen na teror podle § 93⁹⁶, tedy úmyslné usmrcení či pokus, a podle § 93a⁹⁷ jako zmocnění se rukojmí. Teror byl také ve znění těchto ustanovení a vzhledem k historickému vývoji nově definován jako poškození ústavního zřízení. Toto znění trestního zákona obsahovalo i trestné činy § 180a–181, týkající se ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku, nebo civilního plavidla, které s terorismem obzvlášť v období 90. let minulého století nepochybně souvisely a stále souvisí, například *použití násilí za cílem získání kontroly nad letadlem, sdělení nepravdivé informace nebo zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny*. Lze zmínit i některé obecnější trestné činy, které bylo možné vztáhnout mimo jiné na terorismus – například *vražda (§ 219), ublížení na zdraví (§ 221)*, ale i *brání rukojmí (§ 234a), nedovolené ozbrojování (§ 185) nebo nedovolená výroba a držení radioaktivních materiálů (§ 186)*.⁹⁸ V rámci této úpravy lze také naposledy říci, že v některých případech byla do určité míry odrazem mezinárodních úmluv, například *Úmluvy o fyzické ochraně jaderného materiálu*⁹⁹, *Úmluvy o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců*¹⁰⁰, ale také úmluv týkajících se bezpečnosti letectví –

⁹⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění od 1. 1. 1962 – 30. 6. 1990

⁹⁵ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění od 1. 7. 1990 – 21. 10. 2004

⁹⁶ „Kdo v úmyslu poškodit socialistické společenské a státní zřízení republiky jiného úmyslně usmrtí nebo se o to pokusí, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo trestem smrti.“

⁹⁷ „Kdo se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou újmu, s cílem vynutit si splnění podmínek poškozujících ústavní zřízení republiky, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.“

⁹⁸ ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V., NOVÁKOVÁ, J., *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. Praha: C. H. Beck, 2003. Právní instituty. s. 133–139

⁹⁹ Úmluva o fyzické ochraně jaderného materiálu, Vídeň, 1979, vyhlášena pod č. 27/2007 Sb. m. s.

¹⁰⁰ Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 131/1978 Sb.

*Úmluvy o trestných a dalších nežádoucích činech páchaných na palubě letadel*¹⁰¹, *Úmluvy o potlačení nezákonných únosů letadel*¹⁰² nebo *Úmluvy o potlačení nezákonné činnosti ohrožující bezpečnost civilního letectví*¹⁰³.

Dalším pomyslným milníkem ve vývoji české úpravy byla zcela jistě intenzivnější europeizace trestního práva. Tu můžeme chápat jako proces „*přizpůsobení trestního práva evropským poměrům*“.¹⁰⁴ Trestní zákoník z roku 1961 byl s ohledem na terorismus významně novelizován zákonem č. 537/2004 Sb. V jeho důvodové zprávě se píše, že Česká republika chápe rámcová pravidla EU jako pravidla, která bude transformovat do vlastní hmotněprávní úpravy a plně je respektovat. Mezi ty řadí mimo jiné také rámcové rozhodnutí Rady o boji proti terorismu (2002/475/JVV), které je pro následující právní úpravu terorismu v trestním zákoníku klíčové.¹⁰⁵ Hlavní a zásadní změna spočívala v doplnění nového trestného činu teroristického útoku, a to v § 95¹⁰⁶. Zároveň došlo k vypuštění § 93a, jelikož tento trestný čin již zahrnovala právě novější úprava v § 95. Vznik nově formulované skutkové podstaty je odůvodněn potřebou rozšířit právní úpravu z ústavního zřízení i obecněji, tedy také na demokratické principy společnosti a nově i mezinárodní organizace. V § 95 odst. 2 je dále uvedena nová skutková podstata, která za trestný čin považuje i materiální a finanční podporu jednání uvedeného v § 95 odst. 1. Jedná se v podstatě o formu součinnosti, nicméně díky zásadní závažnosti a dopadu tohoto jednání je doplněna do této zvláštní skutkové podstaty. Vedle teroristického útoku nicméně stále zůstává zařazena i samostatná skutková podstata teroru v § 93, tu lze aplikovat například v případě pokusu nebo dokonání úmyslného usmrcení ústavního činitele, které nutně nemusí představovat teroristický útok. Stejně tak je zachována i úprava v § 92 rozvracení republiky a také trestný čin záškodnictví

¹⁰¹ Úmluva o trestných a některých jiných činech spáchaných na palubě letadla, Tokio, 1963, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 102/1984 Sb.

¹⁰² Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel. Haag, 1970, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 96/1974 Sb.

¹⁰³ Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví, Montreal, 1971, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 16/1974 Sb.

¹⁰⁴ VRTEK, M., *Budoucnost trestního práva v kontextu jeho europeizace*. Trestněprávní revue. 2007, č. 2, s. 33–36

¹⁰⁵ VLÁDA: *Důvodová zpráva k zákonu č. 537/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb. a další, obecná část*, [online] [cit. 25. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

¹⁰⁶ „*Kdo v úmyslu poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky, narušit nebo zničit základní politickou, hospodářskou nebo sociální strukturu republiky nebo mezinárodní organizace, závažným způsobem zastrašit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo jiný státní orgán nebo mezinárodní organizaci, aby něco konala, opominula nebo trpěla...*“

v § 96.¹⁰⁷ V § 163a jsou poté nově zmíněny trestné činy teroru a teroristického útoku ve vztahu ke zločinnému spolčení.¹⁰⁸

V roce 2009 došlo v rámci rekodifikace trestního práva k převzetí skutkových podstat § 93 a § 95 trestního zákona z roku 1961. Zákon č. 40/2009, trestní zákoník (dále jen „TZ“), tedy obsahoval v původním znění trestný čin teroru a také teroristického útoku, byť byly v rámci celkové rekodifikace odlišně řazené v kontextu celého zákoníku. Ustanovení § 311 TZ obsahovalo trestný čin teroristického útoku, rozdílem od předchozí právní úpravy byla odlišná trestní sazba v jeho odst. 3. V § 312 TZ byl poté obsažen trestný čin teroru, ve kterém opět došlo ke změně trestní sazby, navíc možnosti vedle této sazby uložit propadnutí majetku. Vypuštěn byl také ve znění této skutkové podstaty pokus, jehož zmínění nedávalo v souvislosti s úpravou § 21 odst. 1 odst. 2 TZ smysl.¹⁰⁹

Rok 2016 byl pro trestněprávní úpravu terorismu přelomový a má zásadní dopad na jeho aktuální podobu. Z toho důvodu se mu budu věnovat v následující podkapitole soustředující se na současnou trestněprávní úpravu. V rámci právního vývoje trestněprávní úpravy tak tedy ještě zbývá zmínit novely trestního zákoníku provedené do roku 2016.

Mezi novely přijaté do roku 2016, které ovlivnily úpravu terorismu, lze zařadit novelu č. 330/2011 Sb.¹¹⁰, kterou byl mimo jiné upraven § 311 odst. 2 TZ. Toto ustanovení ukotvilo požadavek Rámcového rozhodnutí *Rady 2008/919/SVV*, a to tak, že do něj bylo vloženo chybějící jednání spočívající ve veřejném podněcování k teroristické trestné činnosti.¹¹¹ Dále jde také o novelu 165/2015 Sb., v jejímž rámci bylo upraveno ustanovení § 311 odst. 1 odst. 2 odst. 3 TZ. V § 311 odst. 1 TZ doplnila písm. e), a to o trestný čin *získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou*, který byl doposud postihován § 290 TZ, nicméně v rámci požadavku souladu s Mezinárodní úmluvou o potlačování financování

¹⁰⁷ VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 537/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb. a další.* [online] [cit. 26. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, zvláštní část, bod. 10, bod. 11, bod. 12

¹⁰⁸ *Ibid.*, bod. 15, bod. 16

¹⁰⁹ *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*, ve znění od 22. 10. 2004 – 31.12. 2009

¹¹⁰ *Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů*

¹¹¹ „*Stejně bude potrestán, kdo jednáním uvedeným v odstavci 1 vyhrožuje, kdo k takovému jednání veřejně podněcuje, nebo kdo takové jednání, teroristu nebo člena teroristické skupiny finančně, materiálně nebo jinak podporuje.*“ Srov. VLÁDA, *Důvodová zpráva k zák. č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb. a další.* [online] [cit. 25. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, obecná část

terorismu¹¹² byl zakotven přímo v ustanovení § 311 TZ. Na základě doporučení FATF byla také do § 311 odst. 2 alinea 3 TZ doplněna podpora teroristické skupiny.¹¹³

2.2 Současná trestněprávní úprava

Jak již bylo řečeno, zásadní dopad na podobu aktuálně platné a účinné trestněprávní úpravy má novela TZ z roku 2016, tedy zákon č. 455/2016 Sb., který nabyl účinnosti 1. 2. 2017.¹¹⁴ Pro zajímavost například Slovensko přijalo podobnou „protiteroristickou“ novelu již v roce 2015, a to o dost rozsáhlejší.¹¹⁵

Novela 455/2016 Sb. odpovídala především závazkům vyplývajícím z evropské legislativy. Jako první lze zmínit úpravu definice organizované zločinecké skupiny, tedy § 129 TZ, doplnění zcela nové definice teroristické skupiny v § 129a TZ a teroristických trestných činů v § 129a odst. 1 TZ. Teroristická skupina, pojem doposud známý TZ pouze v § 311 odst. 2 alinea 3 TZ, je definována jako uskupení minimálně 3 osob, vyznačující se plánovitostí a koordinovaností jednání, jež je zaměřené na páchaní trestných činů uvedených v § 309, § 311 a § 312 TZ, tedy zněním zákoníku „teroristických trestných činů“. K doplnění této definice došlo především z důvodu plnění požadavků rámcového rozhodnutí *Rady 2002/475/SVV*. Předchozí právní úprava postihovala toto jednání podle § 361 odst. 1 a 2 TZ a definice organizované zločinecké skupiny v § 129 TZ neodpovídala příliš požadavkům zmíněného rámcového rozhodnutí, jelikož například kladla vyšší nároky na stupeň organizovanosti, a tudíž teoreticky potenciálně postihovala menší okruh pachatelů.¹¹⁶

Další změnou byla úprava znaků trestného činu teroristického útoku dle § 311 TZ. Ve vztahu k *Úmluvě o fyzické ochraně jaderných materiálů*¹¹⁷ a také *Mezinárodní úmluvy o potlačování*

¹¹² *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu (vyhlášená pod č. 18/2006 Sb. m. s.), čl. 2*

¹¹³ VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů*. [online] [cit. 27. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, bod. 9 až 11

¹¹⁴ *Zákon č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*

¹¹⁵ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. 2017 [online] [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristicka-novela-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu#ftn3>

¹¹⁶ VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. [online] [cit. 27. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, zvláštní část, bod. 6, bod. 8, bod. 11

¹¹⁷ *Sdělení č. 27/2007 Sb. m. s., Ministerstva zahraničních věcí, kterým se nahrazuje sdělení Ministerstva zahraničních věcí vyhlášené pod č. 114/1996 Sb., o přijetí Úmluvy o fyzické ochraně jaderných materiálů, čl. 7 odst. 1 písm. a)*

*financování terorismu*¹¹⁸ bylo upraveno znění § 311 odst. 1 písm. f) TZ, které bylo rozšířeno o *nedovolenou výrobu, jiné získávání, přechovávání, dovážení, přepravování, vyvážení, jiné dodávání nebo užití jaderného materiálu*. Došlo také k vypuštění odst. 2 § 311 TZ, a to z toho důvodu, že v rámci novelizace došlo k doplnění nových trestných činů, týkajících se právě těchto forem jednání (viz níže).¹¹⁹

V § 312a TZ byl doplněn nový trestný čin účasti na teroristické skupině¹²⁰, v § 312b TZ byl vytvořen zvláštní typ účinné lítosti právě ve spojení s účastí na teroristické skupině. Toto ustanovení je podle důvodové zprávy k novelizaci vyjádřením zájmu na předcházení a zabránění teroristických trestných činů nebo zabránění jejich škodlivým následkům.¹²¹

Důležité je také zavedení beztrestnosti agenta podle § 312c TZ, který doplňuje z důvodu právní jistoty ustanovení § 363 TZ. V rámci zachování systematiky zákoníku nicméně nešlo pouze toto ustanovení doplnit do § 363 TZ, anebo zakotvit v obecné části zákona například jako okolnost vylučující protiprávnost.¹²²

V neposlední řadě došlo k doplnění nových trestných činů, tedy financování terorismu podle § 312d TZ, podpora a propagace terorismu podle § 312e TZ a vyhrožování teroristickým trestným činem podle § 312f TZ. V této souvislosti je třeba uvést, že Česká republika poměrně dlouhou dobu patřila mezi země, jako jsou například Uganda, Libye nebo Irák, s nedostatečným systémem postihu financování terorismu a mimo jiné neměla pro tento trestný čin samostatnou skutkovou podstatu. Doplnění těchto trestných činů je tak mimo jiné vyústěním doporučení FATF. Na Českou republiku byla také kladena časová tíha, jelikož za předpokladu nesplnění těchto požadavků do roku 2017 mohly být hodnoceny finanční styky s Českou republikou jako rizikové. V § 312d TZ byla tedy tato samostatná skutková podstata zavedena a dělí v ní jak samotnou finanční a

¹¹⁸ Příloha Úmluvy č. 18/2006 Sb. m. s., *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o potlačování financování terorismu*, čl. 2 odst. 1 písm. a)

¹¹⁹ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu. 2017 [online] [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristicka-novela-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu#ftn3>

¹²⁰ „Kdo založí teroristickou skupinu nebo kdo se činnosti teroristické skupiny účastní, bude potrestán odnětím svobody na tři až dvanáct let, popřípadě vedle tohoto trestu též propadnutím majetku“ (odst. 1)

¹²¹ VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. [online] [cit. 27. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, zvláštní část, bod. 11

¹²² Ibid.

materiální podporu, tak i přípravu, tedy shromažďování finančních prostředků a jiných věcí.¹²³ Ustanovení § 312e TZ poté zavádí trestný čin podpory a propagace terorismu, opět odpovídající požadavkům mezinárodního a evropského práva, jehož základní skutková podstata zní: „*Kdo veřejně podněcuje ke spáchání teroristického trestného činu, nebo kdo veřejně schvaluje spáchaný teroristický trestný čin nebo pro něj veřejně vychvaluje jeho pachatele...*“ Tento trestný čin také v § 312e odst. 3 písm. a) a písm. b) TZ postihuje občana České republiky za předpokladu, že vycestuje do země, kde není občanem a kde nemá trvalý pobyt, za účelem spáchání teroristického útoku a dalších teroristických činů. Stejně tak postihuje i osobu, která není občanem České republiky, ale vycestuje z ní nebo přes ni s tímto úmyslem cestuje. Tímto ustanovením tak postihl poprvé v současnosti velmi aktuální problematiku mezinárodního terorismu, tedy osoby často označované jako *zahraniční bojovníci*.¹²⁴ V ustanovení § 312e odst. 2. písm. c) TZ pak postihuje i výcvik k terorismu, přičemž opomíjí v souladu s mezinárodními požadavky mentální přípravu, je zaměřen pouze na materiální výcvik.¹²⁵

Naposledy lze uvést nový § 312f TZ, který vychází z předchozí právní úpravy teroristického útoku, tedy § 311 odst. 2 alinea 1 TZ, nicméně se rozšiřuje i na vyhrožování trestnými činy v § 310 TZ, nebo § 312 TZ.

S těmito výše zmíněnými změnami pak logicky souvisí úprava § 7 TZ a jeho doplnění o trestné činy v § 312a – § 312f TZ.

Novelizace se dotkla poprvé i trestně procesní úpravy. V zákoně č. 141/1961, trestní řád (dále jen „*TŘ*“) byl novelou doplněn § 17 odst. 1 o trestné činy § 312b, § 313d, § 313e a § 313f TZ, a byla u nich tedy zavedena prvostupňová příslušnost u krajského soudu. Další novinkou byla výjimka ze zásady, že je třeba po skončení odposlechu telekomunikačního provozu osobu jím dotčenou informovat (§ 88 odst. 2 *TŘ*).¹²⁶ Co se týče trestně procesní úpravy obecně, jiné změny

¹²³ VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, obecná část, bod. 11, zvláštní část, bod. 11

¹²⁴ JELÍNEK, J. „*Protiteroristická*“ *novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu*. 2017 [online] [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristicka-novela-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu#ftn3>

¹²⁵ BÍLKOVÁ, V. *Zahraniční terorističtí bojovníci a česká právní úprava*. *Trestněprávní revue*. 2019, č. 2, s. 40–47

¹²⁶ JELÍNEK, J. „*Protiteroristická*“ *novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu*. 2017 [online] [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristicka-novela-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu#ftn3>

nebyly v trestním řádu provedeny a současná úprava se zdá být prozatím dostatečná. Trestním řízením týkajícím se terorismu se ve svém článku zabývá například Provazník.¹²⁷

Jako poslední a v současné době nejaktuálnější novelizaci v oblasti terorismu lze uvést zákon č. 287/2018, který novelizuje TZ, účinný od 1. 2. 2019.¹²⁸ Ten zajišťuje soulad se směrnicí Rady 2017/541¹²⁹ o boji proti terorismu, jejímž cílem je mimo jiné aktualizace stávající evropské legislativy v boji proti terorismu, a to také v souladu s mezinárodními rezolucemi vydanými OSN¹³⁰. V rámci této novelizace došlo ke změně formulace § 311 odst. 1, 2 i 3 TZ. Hlavní změnou kromě členění jednotlivých odstavců ustanovení byla změna týkající se tzv. kyberterorismu, tedy kybernetických útoků se specifickým teroristickým úmyslem, které byly v předchozí právní úpravě postihovány § 230 odst. 2 písm. b) a d) TZ. Toto se přesněji dotklo § 311 odst. 1 písm. e) TZ¹³¹, ve kterém je upraveno a vloženo nové znění tak, aby co nejlépe terminologicky odpovídalo § 230 odst. 2 písm. b) a d) TZ. Namísto pojmu informační systém je uveden vhodnější a kompatibilnější pojem počítačový systém.¹³²

Důležitou změnou je i rozšíření postihu tzv. zahraničních bojovníků. Jak již bylo výše zmíněno, podle předchozí právní úpravy je bylo možno postihnout § 312e odst. 3 TZ, nicméně šlo o ustanovení omezující se na fakt, že osoby v cizí zemi neměly bydliště či nebyly jejím státním příslušníkem. To bylo novelou č. 287/2018 změněno, v současné době může být postižena osoba, která cestuje do jiného státu nebo do České republiky za účelem spáchání teroristického trestného činu, nebo i osoba, která pro jiného takové cestování organizuje, navádí k němu anebo cestování

¹²⁷ PROVAZNÍK, J. *Terorismus jako materiální pramen trestního práva procesního*. Trestněprávní revue. 2017, č. 7-8, s. 157–166

¹²⁸ Zákon č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

¹²⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2017/541 o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV, čl. 3 odst. 1 písm. i) a čl. 9

¹³⁰ UN Doc S/RES/2178. 2014; Dodatkový protokol k úmluvě Rady Evropy o prevenci, který Unie podepsala 22. října 2015; doporučení FATF; VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, obecná část

¹³¹ „...vložení dat do počítačového systému nebo na nosič informací anebo vymazáním nebo jiným zničením, poškozením, změněním nebo potlačení dat uložených v počítačovém systému nebo na nosiči informací, snížením jejich kvality nebo učiněním jich neupotřebitelnými provede útok proti počítačovému systému, jehož narušení by mělo závažný dopad na fungování státu, zdraví osob, bezpečnost, hospodářství nebo zajištění základních životních potřeb obyvatel, útok s dopadem na větší počet počítačových systémů s využitím počítačového programu vytvořeného nebo přizpůsobeného pro takový útok anebo útok, kterým způsobí značnou škodu...“

¹³² VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>, zvláštní část, bod. 20 až 26

usnadní bez tohoto omezení.¹³³ V § 312e odst. 3 písm. b) TZ také tedy narozdíl od předchozí právní úpravy došlo k přidání skutkové podstaty organizování takové cesty, navádění k ní anebo usnadnění cestování.¹³⁴

Lze tedy shrnout, že aktuálně platný a účinný trestní zákoník umožňuje postihnout teroristické činy a činy s ním spojené skutkovými podstatami především ve své hlavě IX., dílu prvním. Jmenovitě jsou nejzásadnějšími teroristický útok, teror, účast na teroristické skupině, podpora a propagace terorismu a vyhrožování teroristickým trestným činem. Tyto trestné činy obsažené v TZ jsou odrazem požadavků evropského a mezinárodního práva a lze předpokládat, že se v budoucnu budou opět měnit a aktualizovat s ohledem na poměrně dynamický rozvoj mezinárodního terorismu. Jak zmiňuje Bílková ve svém článku o zahraničních bojovnicích, kvalitu právního rámce musí prověřit praxe, jelikož v současnosti nemáme dostatek případů tak, aby šlo konstatovat, zda je dostatečně kvalitní, či není.¹³⁵ Pozitivně ovšem lze hodnotit fakt, že v současnosti poskytuje poměrně komplexní ochranu, přičemž je možné, že bude třeba čelit novým výzvám, na něž bude muset legislativa jako v minulosti opět reagovat.

2.3 Případová studie – Jan Silovský

V této podkapitole se budu věnovat jednomu z ojedinělých případů pachatelů odsouzených za teroristickou trestnou činnost v ČR, a to případem Jana Silovského, kterého v únoru 2016 zadržela turecká policie na letišti v Istanbulu, odkud chtěl cestovat na území islámského státu a přidat se k jeho boji.¹³⁶ Případ byl mimo jiné vybrán z toho důvodu, že se jedná o poměrně aktuální problematiku fenoménu zahraničních bojovníků, jejíž právní úpravě se práce v předchozí kapitole věnovala a bude se jí věnovat i v dalších částech této práce. Silovský byl uznán vinným ze spáchání pokusu zločinu podpory a propagace podle § 312e odst. 3. písm. a) TZ.¹³⁷ Soud odůvodňuje jeho odsouzení následovně. Silovský se po konvertování k islámu a jeho studiu rozhodl vycestovat do Sýrie, kde chtěl podstoupit výcvik a bojovat s ISIL, a to i navzdory tomu, že si byl vědom všech možných dopadů tohoto činu. Celou cestu pečlivě naplánoval a zařídil včetně koupě letenek a

¹³³ Viz § 312 odst. 3 písm. a) písm. b), Zákon č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

¹³⁴ BÍLKOVÁ, V. *Zahraníční terorističtí bojovníci a česká právní úprava*. Trestněprávní revue. 2019, č. 2, s. 40–47

¹³⁵ Ibid., 40–47

¹³⁶ *Čech, který chtěl k Islámskému státu, dříve propuštěn nebude. Soudkyně není přesvědčena, že se napravil.* [online] [cit. 4. 6. 2020]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/jan-silovsky-islamsky-stat_1910010829_pj

¹³⁷ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 2. 2017, sp. zn. 34 T 16/2016

pronájmu automobilu na cestu z Turecka do Sýrie. Na letišti byl nicméně po pohovoru s tureckou policií, které se k výše zmíněnému přiznal, deportován zpět do ČR. Krajským soudem byl odsouzen k odnětí svobody na tři roky a tři měsíce, navíc mu bylo uloženo ambulantní léčení.

Silovský se proti výše zmíněnému rozsudku odvolal a odvolací soud tento rozsudek zrušil ve výroku o odnětí trestu svobody a způsobu jeho výkonutrest zpřísnil a obviněnému uložil nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání šesti let.¹³⁸ Proti tomu podal Silovský dovolání k Nejvyššímu soudu, jenž mu opět nevyhověl, dovolání odmítl podle § 265i odst. 1 písm. b) TŘ, a to z důvodu, že dovolání nebylo možné podřadit pod žádný z dovolacích důvodů.¹³⁹

Silovský namítal špatné zjištění skutkového stavu, soudy údajně také nepřihlédly k jeho výpovědi v hlavním líčení, ale k výsledku při přípravném líčení (ty byly značně protichůdné) a také nevyhověly jeho žádosti o doplňování dokazování týkající se psychické poruchy, namítal také přísnost trestu odvolacího soudu. Všechny tyto důvody se nicméně, co se týče dovolání k Nejvyššímu soudu, týkaly buď skutkového zjištění, nebo procesních záležitostí, tedy nebylo, je možné zařadit pod dovolací důvod § 265b odst. 1 písm. g) TŘ, který byl v dovolání uveden.

Nutno také zmínit, že původně měl být Silovský posuzován podle účasti na organizované zločinecké skupině, nicméně díky nižší trestní sazbě u nové právní úpravy byl případ překvalifikován.¹⁴⁰ Jedná se tedy o první případ odsouzeného zahraničního bojovníka, na něhož bylo toto nové ustanovení aplikováno. Na tomto místě se lze vrátit do první kapitoly této práce k problematice univerzální definice terorismu. Bílková v této souvislosti uvádí, že fakt, že stále taková definice neexistuje, způsobuje to, že je na státu, jak jednání posoudí (uvádí například případ Čechů, kteří bojovali s YPG), a nastává tedy problematika ad hoc posuzování toho, co teroristická skupina je, nebo naopak, co není. Také zmiňuje skutečnost, že například v případě Silovského k žádnému kontaktu se skupinou nedošlo, přestože odcestoval, ale i tak byl za čin potrestán. Zajímavá je také problematika dokazování úmyslu (který všechny nové TČ v novele 2016 vyžadují), při kterém Bílková vyslovuje obavy, aby soudy nevykládaly tento úmysl spíše podle toho, jak působí na ostatní, než jak byl doopravdy zamýšlen.¹⁴¹

¹³⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 5. 2017, sp. zn. To 38/2017

¹³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 3 Tdo 1073/2017

¹⁴⁰ BÍLKOVÁ, V., *Zahraniční terorističtí bojovníci a česká právní úprava*. Trestněprávní revue. 2019, č. 2, s. 40–47

¹⁴¹ Ibid.

3. Terorismus – kriminologické aspekty

Následující kapitola, kterou považuji za samotné jádro této práce, se zabývá kriminologickými aspekty terorismu. Jelikož je problematika těchto aspektů velmi obsáhlá, soustředila jsem se především na prvky, které považuji za stěžejní, tedy na problematiku pachatele, příčiny vzniku terorismu, proces radikalizace, cíle a oběti teroristických útoků a také na boj s terorismem a jeho prevenci. Ke konci kapitoly se dále zabývám aktuálními otázkami terorismu, které jsem do práce zařadila z toho důvodu, že vnímám jako důležité na ně ve vztahu k obecným kriminologickým aspektům upozornit. Jedná se o fenomén zahraničních bojovníků, vybrané metody útoků, které představují v současnosti zvýšené riziko, a také vliv médií na jednotlivá stadia teroristické činnosti. Kapitola je ukončena shrnutím současného stavu terorismu, podpořeného statistickými daty. Toto shrnutí považuji za zásadní, jelikož umožňuje udělat si představu o současném globálním stavu terorismu, přičemž jak ostatně práce v návaznosti na některé problematiky dále zmiňuje, je tato představa zásadní pro pochopení terorismu a kritický pohled na něj, a to především z evropského úhlu pohledu.

3.1 Pachatel teroristického útoku

V rámci kriminologické vědy lze pachatele, i když se nejedná o zcela systematický a vyčerpávající pohled, dělit ze tří základních hledisek, kterými jsou: biologické dispozice, psychické dispozice a vliv sociálního prostředí.¹⁴² Snahy o pochopení osobnosti pachatele terorismu a uskutečnění jakéhosi „vhledu“ do jeho mysli jsou komplexní a zároveň i poněkud kontroverzní, což pravděpodobně vyplývá již z předchozích kapitol. Jak již první kapitola této práce popsala, i základní aspekty týkající se terorismu jsou přinejmenším nejasné, a tedy ani konkrétní vymezení osobnosti pachatele není jednoduché a univerzální. Tuto podkapitulu mohu uvést tím, že žádný prototyp teroristy neexistuje.¹⁴³ Přesto se ovšem v následujících řádcích pokusím nastínit, s jakými problémy se studium pachatele potýká, a dále také přiblížit některé výsledky výzkumů týkajících se samotného pachatele. Druhou část podkapitoly poté věnuji konkrétním případům útočníků, jejich analýze a srovnání.

¹⁴² GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., *Kriminologie. 5., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 97

¹⁴³ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 109

3.1.1 Vybrané problematiky pachatele

Na úvod mohu zmínit, že v rámci profilace teroristy existuje celá řada přístupů, u mnoha ale můžeme najít problémy, které je komplikují. Jako velmi důležité při zkoumání pachatele vnímám potřebu jistého kritického pohledu na používané metody. Za zajímavé považuji zmínit názor Deana, který polemizuje například s efektivitou psychologického studia pachatele, a zmiňuje, že mnoho pachatelů je „normálních“, což do jisté míry omezuje možnost vyvodit v tomto směru obecnější závěry. Stejně tak hovoří o přístupu spočívajícím ve statistickém hodnocení teroristů. Jejich použití znamená zcela jistě při zkoumání teroristů přínos, nicméně je třeba k němu opět přistupovat kriticky. Při vytváření těchto statistik se pracuje s již známými teroristy a skupinami, takže se tak svým způsobem vytváří stereotypy, které mohou naopak spíše uškodit (například „všichni teroristé Talibánu mají vousy“).¹⁴⁴

Velmi obecně lze konstatovat, že existují teroristé různých vyznání, vzdělání, politických přesvědčení a kulturních zvyků, a to bez ohledu na pohlaví. Nicméně řada studií se zaměřuje právě na typologii pachatelů terorismu. Russell a Miller v roce 1983 analyzovali více než 350 teroristů. Činili tak během desetiletého období v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století. Výsledkem byl fakt, že přes 80 % teroristů byli muži ve věku 22–25 let, typicky svobodní. Většina z nich měla univerzitní vzdělání (dvě třetiny) a také se pohybovala v rámci politických přesvědčení na pravolevé ose vyhraněně (tedy inklinovala k nacionalismu, anarchismu, marxismu, leninismu). Útočníci, kteří páchali teroristické činy ve městech, tam také většinou nějakou dobu žili a pocházeli spíše ze střední nebo vyšší střední třídy.¹⁴⁵

Victoroff pak shrnul některé další vybrané psychosociální výzkumy. Mezi ty patří například výzkum Clarka, který zkoumal 48 členů skupiny ETA, přičemž teroristé byli muži, věkový průměr 24 let, 28 % z nich patřilo do spodní třídy a 30 % do třídy střední. Strentz zase zkoumal dvě skupiny teroristů, a to americké „domácí“ působící v letech šedesátých a sedmdesátých, z nichž lídři skupiny byli ve věku 25–40 let, stoupenci ve věku 20–25 let, většina z nich patřila do střední třídy. Druhou skupinu pak tvořili útočníci ze Středního východu z osmdesátých let, jejichž věk byl o něco nižší (17–23 let) a nazval je jako „nezaměstnatelné a bezdovednostní“. Z novějších

¹⁴⁴ DEAN G., *Criminal Profiling in a Terrorism Context*. In: Kocsis R. N. (eds) *Criminal Profiling*. Humana Press, 2007, [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_8, s. 170–186

¹⁴⁵ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017 s. 109

výzkumů Hassana (2001) a Sagemana (2004) týkajících se islamistických teroristů lze ale vyčíst, že velká část z nich spadá do střední třídy, v některých případech dokonce i vyšší třídy.¹⁴⁶

Výše zmíněná fakta naznačují, že lze nalézt jisté společné rysy pachatele, a to především týkající se pohlaví a věku, tedy faktu, že terorismu drtivě dominují muži většinou mladšího věku. K tomuto „pravidlu“ nicméně existuje mnoho výjimek, teroristou tak může být téměř „kdokoliv“. Může to být i osoba, která se na první pohled jeví jako naprosto normální. Právě toto zásadně znesnadňuje jakoukoli profilaci pachatele teroristického útoku. Crenshaw v této souvislosti zmínila, že „výraznou společnou charakteristikou teroristů je jejich normalnost. Zdá se, že terorismus je často spojující linií mezi mnoha druhy osobností“¹⁴⁷.

Při snaze o definování teroristy lze tedy nalézt spíše škálu osobnostních charakteristik, ta většinou může kromě základních biologických charakteristik odpovídat konkrétnímu druhu terorismu či například postavení teroristy v rámci teroristické skupiny, k němuž se práce bude vyjadřovat níže. Ve snaze poskytnout v této práci alespoň nějaké osobnostní charakteristiky, které autoři poskytli jakožto ucelený profil teroristy, lze zmínit model popsany Janíčkem.¹⁴⁸

Ten teroristu definuje následujícími znaky:

1. Věk < 30 let
2. Je aktivní
3. Má vysokoškolský titul
4. Patří do střední či vyšší třídy
5. Vzdělaný v oboru medicíny, práva, inženýrství nebo v učitelských profesích
6. Terorismus není jeho „zaměstnáním na plný úvazek“
7. Spíše samotářské povahy
8. Je utvrzen ve své pravdě a cítí se být morálně nadřazený
9. Neprojevuje city ke svým bezprostředním obětem
10. Jeho kolegové mu poskytují akceptaci
11. Od obětí vyžaduje respekt

¹⁴⁶ VICTOROFF, J. *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. Journal of Conflict Resolution, 49(1), 2005 [online] [cit. 5. 6. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 8

¹⁴⁷ CRENSHAW, M., *The Causes of Terrorism*. Comparative Politics, 13(4) [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/421717?seq=1>, s. 390

¹⁴⁸ JANÍČEK, M., *Pyrotechnická ochrana před terorismem*. Educa Consulting, 2002 Vyškov, s. 19, citováno podle MĚCHOVÁ S., *Nové výzvy terorismu. Sociálně psychologická studie*. Disertační práce, Katedra psychologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 60-61

12. Je připraven obětovat svůj život

13. Chce být mediálně známý a násilí si dokáže morálně ospravedlnit

K tomuto modelu si dovolím zmínit několik poznámek. Z různých (i výše zmíněných) statistik skutečně vyplývá, že terorista je většinou mladší než 30 let, novější statistiky také potvrzují příslušnost teroristů spíše alespoň ke střední třídě. Otázka vzdělání jistě v některých skupinách neplatí všeobecně, je nicméně pravdou, že teroristé často vzdělaní jsou, v této souvislosti lze jako aktuální problematiku například zmínit zahraniční bojovníky ISIL.¹⁴⁹ Klíčová je z mého pohledu i zmíněná touha teroristy po publicitě a snaze své činy co nejvíce medializovat, což vykazuje i rysy určité hrdosti na své činy.

Blíže je třeba zmínit také zcela specifickou skupinu, kterou jsou ženy. Mužské pohlaví mezi aktéry terorismu sice převažuje (například v roce 2018 byl podíl sebevražedných útoků spáchaných ženami 0.3 %), od roku 1985 se nicméně uskutečnilo více než 300 sebevražedných útoků zahrnujících alespoň jednu ženu. Boko Haram je skupinou, které bylo v posledních pěti letech přiřknuto nejvíce takových ženských útoků (83 %), dále za ní stojí ISIL a Jamaah Ansharat Daulah. V souvislosti se skupinou ISIL pak lze zmínit, že 13 % jejich zahraničních bojovníků bylo ženského pohlaví.¹⁵⁰ Lze tedy konstatovat, že ženy součástí terorismu jsou, byť statisticky vzato ne příliš zásadní. Důležité je z mého pohledu také zmínit fakt, že ženy jsou dost často vnímány jako slabší, snadněji zmanipulovatelné, médií vyobrazované v souvislosti s islamistickým terorismem jako „džihádské nevěsty“, tedy spíše jsou vnímány jako oběti. Ve skutečnosti na ně však mohou platit obecné procesy radikalizace.¹⁵¹ Vnímání žen v teroristických organizacích je tedy spojeno s jistými stereotypy, které při posuzování procesů a možných rizik mohou negativně působit a podle mého názoru i odvést pozornost. Ženy jsou také většinou vnímány například ve spojitosti s bombovými útoky a samotnými sebevražednými akty, nicméně se více zapomíná na jejich role na vyšších úrovních teroristické struktury, na které by mohly mít v souvislosti s vývojem teroristických skupin také významný vliv.¹⁵²

¹⁴⁹ MOHDIN, A., *ISIL's foreign fighters are surprisingly well-educated, according to the World Bank* Quartz. [online] [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://qz.com/802276/the-foreign-fighters-of-isisislamic-state-are-surprisingly-well-educated-according-to-the-world-bank/>

¹⁵⁰ INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE. *Global Terrorism Index 2019: Measuring the Impact of Terrorism*, Sydney, November 2019. [online] [cit. 1. 4. 2020]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/reports>, s. 68

¹⁵¹ MALIK, N., *Why Do We Underestimate The Role Of Women In Terrorist Organizations?* Forbes, 2018 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/nikitamalik/2018/09/26/why-do-we-underestimate-the-role-of-women-in-terrorist-organizations/#16b47e984722>

¹⁵² *Women and Terrorist Radicalization: Final Report OSCE* [online] [cit. 1. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.osce.org/atu/99919>, s. 3–4

Nemohu opomenout ani poslední skupinu, která je bohužel do terorismu zapojena do určité míry také, a to děti. Ty jsou v současnosti spojovány například s ISIL a jejich výcvikovými tábory, kde probíhá jejich indoktrinace.¹⁵³ Další skupinou, se kterou jsou dětští bojovníci často spojováni, je Boko Haram, jež podle údajů UNICEF v roce 2016 rekrutovala 2000 dětí.¹⁵⁴ Skupiny dětí využívají jako vojáky, ale také například při sebevražedných útocích. Otázka dětských bojovníků pak přináší řadu problematik v oblasti mezinárodního práva, což potvrzuje Svaček.¹⁵⁵

V návaznosti na výše zmíněné považují také za zásadní v rámci obecné problematiky pachatele oddělení pachatelů, kteří páchají teroristické útoky v rámci organizované skupiny, a pachatele, kteří jsou tzv. osamělými vlky, tedy útoky páchají samostatně. Rozdíly mezi nimi jsou zcela zjevné, a to jak v „efektivitě“ útoků, tak také například v možnosti jejich odhalení. Tvoří tak tedy dvě odlišné skupiny vykazující různé typologické znaky.¹⁵⁶ Vzhledem k tomu, že právě osamělým vlkům se bude speciálně věnovat další kapitola této práce, v rámci této podkapitoly se zaměřím spíše na teroristy fungující skupinově, kterých je ostatně stále drtivá většina.

Co se týče skupin, je tedy třeba blíže zmínit, jakým způsobem fungují a co tento poznatek může, ale nemusí přinést pro typologii pachatele. Typologii pachatele je podle mého názoru třeba jistě vnímat i v závislosti na tom, jakou pozici v teroristické skupině osoba zastává. V rámci teroristické organizace většinou existuje určitá struktura, která vykazuje společné znaky aplikovatelné i na jiné teroristické skupiny, i když samozřejmě toto dělení opět nelze absolutně zobecnit. Například Měchová ji představuje jako tzv. pyramidu, na jejímž vrcholu jsou vedoucí činitelé skupiny, ve středu poté samotní pachatelé útoků, na další úrovni osoby, které k těmto útokům dopomáhají a na poslední úrovni osoby, které tyto činnosti podporují pouze ideologicky.¹⁵⁷

Poněkud odlišné, detailnější a z mého pohledu zajímavé dělení pak poskytuje Victoroff, který zároveň zmiňuje, že zmíněná struktura teroristické skupiny může působit i jisté komplikace při typologii pachatelů. Právě hierarchičnost je jedním ze znaků mnoha teroristických skupin a role, které jsou aktérům v rámci ní přidělovány, mohou v každém z nich vzbuzovat různé motivace, tím

¹⁵³ FILIPEC, O., *Fenomén terorismu: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 226

¹⁵⁴ ADAMCZYK, E., *Boko Haram recruited 2,000 child soldiers in 2016*: UNICEFUPI [online] [cit. 10. 4. 2020]
Dostupné z: https://www.upi.com/Top_News/World-News/2017/02/21/Boko-Haram-recruited-2000-child-soldiers-in-2016-UNICEF/8831487689926/

¹⁵⁵ FILIPEC, O., *Fenomén terorismu: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 227

¹⁵⁶ *Ibid.*, s. 91

¹⁵⁷ MĚCHOVÁ S., *Nové výzvy terorismu. Sociálně psychologická studie*. Disertační práce, Katedra psychologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, s. 40

pádem se i na jednotlivých pozicích může vyskytovat celá řada osob vykazující odlišné osobnostní rysy. Možné bližší dělení těchto pozic poskytuje tabulka přílohy č. 2 této práce. K ní Victoroff dodává, že jednotlivé pozice se ve skutečnosti mohou prolínat.¹⁵⁸

Podle výše zmíněného dělení Victoroff uvádí například některé typologické příklady lídrů – mezi „idealisty“ lze zařadit Nelsona Mandelu, Menachima Begina nebo Ulrike Meinhof, kteří vnímali své cíle jako morálně nezbytné. Mezi „spasitele“ patří pak například Adolf Hitler, David Koresh nebo Shoko Asaharu, kteří se vnímali jako guru předurčení k naplnění určitého osudu. „Podnikatel“ poté může ospravedlňovat své chování některým z předchozích důvodů, nicméně jeho základní a zároveň zásadní motivací je touha po materiálním zisku – mezi ty lze řadit například vysoké činitele skupiny Abu Sayyaf, zmíněné již výše v souvislosti s narkoterorismem a organizovaným zločinem.¹⁵⁹ Na tomto příkladu bych chtěla demonstrovat, že problematika terorismu netkví pouze v samotném konečném útoku, ale podílí se na něm i mnoho jiných osob, které je z mého úhlu pohledu třeba brát při typologii také v úvahu.

Co se týče skupin jako pachatelů terorismu obecně, lze konstatovat, že v současné době mezi nejnebezpečnější skupiny (z hlediska počtu obětí) patří na základě dat z roku 2018 Boko Haram, Talibán, ISIL a ISIL-K.¹⁶⁰ U těchto skupin je také třeba zmínit, že jejich struktura je často značně komplikovaná a odvíjí se od momentálního stavu bojů a postavení ve světě. V případě ISIL lze například brát v potaz i jednotlivé regionální a okresní úrovně, které jsou do velké míry větvené.¹⁶¹ Strukturu podobnou výše zmíněnému modelu Victoroffa má pak například Boko Haram.¹⁶²

Na základě výše zmíněného mohu konstatovat, že obecný profil teroristy ve skutečnosti neexistuje, rovněž možností k jeho zkoumání je mnoho. Existují teroristé fungující samostatně, ale především také ti, kteří fungují v rámci skupiny, potom za pachatele můžeme považovat i skupinu samotnou. V jejím rámci nicméně existuje mnoho různých pozic, které více, či méně přispívají

¹⁵⁸ VICTOROFF, J., *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. Journal of Conflict Resolution, 49(1), 2005 [online] [cit. 12. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 5

¹⁵⁹ Ibid., s. 6

¹⁶⁰ DUDLEY, D., *The Most Lethal Terrorist Groups In The World*. Forbes, 2019 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2019/11/20/most-lethal-terrorist-groups/#f8800db641a0>

¹⁶¹ The ISIS Emni: *The Origins and Inner Workings of ISIS's Intelligence Apparatus Perspectives on Terrorism*. 2017 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/573/html>

¹⁶² BOKO HARAM [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://rampages.us/bokoharam/2015/07/12/leadership-and-organizational-structure/>

k samotnému útoku a působí na samotné jeho pachatele, je tedy třeba je brát také v potaz. Zkoumání problematiky pachatele se musí propojit s rozsáhlými specifiky a rozličnými druhy terorismu, lze ale konstatovat, že každý z výzkumů přinese možný vhled do osobnosti či typu pachatele z jiného úhlu pohledu a jejich konfrontace je pak podle mého názoru přínosná. V následující části této podkapitoly se budu zabývat vybranými typy pachatelů teroristických útoků z nedávné doby a také tím, zda je na ně možné aplikovat některé z výše zmíněných poznatků.

3.1.2 Analýza útočníků vybraných teroristických útoků

V této kapitole představím tři pachatele teroristických útoků, kteří byli napojeni na teroristické skupiny či nejednali zcela osamoceně. Jedná se o islamistické útočníky, kteří spáchali útoky v Evropě (byli tedy vybráni tak, aby šlo vyvodit, zda v rámci určitého druhu terorismu na určitém místě lze nalézt paralelu v osobě pachatele).

Jako prvního zmíním pachatele teroristického útoku spáchaného dodávkou v Nice roku 2016, který zabil 86 osob a dalších 458 zranil. Pachatelem byl 31letý Mohamed Lahouaiej-Bouhlel z Tunisu, který při útoku zahynul. Pachatel vjel dodávkou do davu lidí při oslavách dne Bastilly. Útočník více než deset let ve městě žil a živil se jako řidič dodávky. Lahouaiej-Bouhlel měl tři děti, byl ženatý, nicméně se rozváděl a dva roky před útokem žil odděleně, v manželství údajně docházelo z jeho strany k domácímu násilí.¹⁶³ Pocházel z rozvedené rodiny a v roce spáchání útoku dostal výpověď ze zaměstnání.¹⁶⁴ Projevoval sklony k násilí, vykazoval agresivní chování, podle jeho otce trpěl v předchozích letech depresemi a nervovým zhroucením, při kterém řval a rozbíjel věci kolem sebe. Několik let také v této souvislosti navštěvoval psychology.¹⁶⁵ Jeho psychiatr konstatoval, že vykazoval znaky psychotické osobnosti, nicméně i přesto zdůraznil, že nelze přisoudit tento útok psychické nemoci, ale pravděpodobně se muselo v minulé době stát něco, co ho „zlomilo“.¹⁶⁶ Lahouaiej-Bouhlel nebyl v době spáchání útoku znám francouzským

¹⁶³ MORGAN, T., CHAZAN D., TURNER, C., *Nice killer Mohamed Lahouaiej Bouhlel 'only started going to mosque this April*. The Sydney Morning Herald, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.smh.com.au/world/nice-killer-mohamed-lahouaiej-bouhlel-only-started-going-to-mosque-this-april-20160717-gq7esi.html>

¹⁶⁴ STEPHEN, CH., *Nice attack bewilders Mohamed Lahouaiej-Bouhlel's relatives*. The Guardian, 2016[online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/16/nice-attack-bewilders-mohamed-lahouaiej-bouhlel-relatives>

¹⁶⁵ AMARA, T., *Nice attacker treated for psychological issues before leaving Tunisia: sister*. Reuters, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-europe-attacks-nice-attacker-idUSKCN0ZW0PV?il=0>

¹⁶⁶ *Nice attack cannot be blamed on mental disorder*. BBC News, 2016 [online], [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-36818029/nice-attack-cannot-be-blamed-on-mental-disorder>

bezpečnostním službám v napojení na radikální islám, nicméně v minulosti dostal například v souvislosti s násilným chováním šestiměsíční podmíněný trest odnětí svobody.¹⁶⁷ Do mešity začal údajně chodit poměrně krátce před útokem a jeho radikalizace pravděpodobně proběhla rychle. Nechal si také narůst vousy a začal projevovat zájem o radikální islám.¹⁶⁸ Později byla i přes jisté pochybnosti tato napojení potvrzena.¹⁶⁹

Druhý útočník je pachatelem berlínských útoků z roku 2016, který měl podobný modus operandi jako pachatel útoků v Nice, tedy vjel dodávkou do davu lidí na vánočních trzích, zemřelo 12 lidí a 49 bylo zraněno. Anis Amri (Anis Ben-Mustafa Ben-Outhman Amri) byl 24letý muž pocházející z Tuniska. Pocházel z rodiny čtyř dětí a do Evropy se nelegálně dostal přibližně v roce 2009, když ho vyhodili ze školy. V mládí byl údajně nábožensky příliš nezaujatý, dělal různé manuální práce, žil jako normální mladistvý, občas se údajně opíjel. V Itálii byl čtyři roky ve vězení poté, co spáchal žhářský útok na školu. Amri také fungoval v Evropě pod řadou aliasů, často měnil své identity a lhal o svém věku. Z komunikace mezi ním a jeho rodinou vyplývalo, že Amri údajně plánoval návrat do Tunisu, kde si chtěl založit vlastní podnikání, nicméně potřeboval našetřit peníze. Jeho bratr také tvrdil, že se nezdálo, že by něco bylo v nepořádku, zdál se být „hravý a neustále se smál“. Poznamenal, že jeho osobnost zásadně změnilo právě vězení.¹⁷⁰ V Německu pak také čelil deportaci, nicméně kvůli nedostatku dokumentace k ní nedošlo. Německé autority ho však stále sledovaly, jelikož měl údajné napojení na islamistické organizace a úřady také předpokládaly možný plánovaný útok.¹⁷¹ Amri zemřel při pozdějším dopadení, kdy byl zastřelen policií.

Posledním útočníkem je pachatel bombového útoku v Manchesteru v roce 2017 Salman Abedi, který při útoku na koncertní arénu zabil 23 lidí a více než 800 zranil. Abedimu bylo 22 let

¹⁶⁷ RUBIN, A. J., BLAISE, L., NOSSITER, A. et al., *France Says Truck Attacker Was Tunisia Native With Record of Petty Crime*. The New York Times, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/07/16/world/europe/attack-nice-bastille-day.html>

¹⁶⁸ MORGAN, T. CHAZAN, D., TURNER C., *Nice killer Mohamed Lahouaiej Bouhlel 'only started going to mosque this April*. The Sydney Morning Herald, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.smh.com.au/world/nice-killer-mohamed-lahouaiej-bouhlel-only-started-going-to-mosque-this-april-20160717-gq7esi.html>

¹⁶⁹ *Perpetrator of Nice terror attack asked for 'more weapons' before rampage began, authorities say*. Los Angeles Times, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/world/europe/la-fg-nice-attack-20160717-snap-story.html>

¹⁷⁰ *Berlin truck attack: Tunisian perpetrator Anis Amri*. BBC News, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-38396987>

¹⁷¹ BERLINGER, J., SMITH-SPARK, L., *Berlin Christmas market attack suspect: Who was Anis Amri?* CNN, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2016/12/22/europe/anis-amri-berlin-christmas-market/index.html>

a narodil se v Manchesteru rodičům pocházejícím z Libye. Navštěvoval univerzitu v Salfordu, kterou nedokončil.¹⁷² Přátelé ho označili za ne příliš chytrého, nicméně ho popisovali také jako kamarádkého, vášnivého fotbalistu, občasného uživatele marihuany. Zároveň také zmiňovali, že byl poněkud horkokrevný, naivní a občas měl výbuchy vzteku. Své náboženské postoje začal projevoval až po odchodu ze střední školy (mimo jiné byl několikrát zmiňován v telefonátech na anti-teroristické lince jako potenciální islamistický radikál).¹⁷³ Je možné, že byl radikalizován v zahraničí, měl také bojovat proti režimu Kaddáfího v Lybii se svým otcem (který na něj měl patrně zásadní vliv) během školních prázdnin. V souvislosti s útokem byl také potrestán jeho bratr Hasham.

V rámci těchto tří případů se potvrzuje výše zmíněný věk a pohlaví útočníků, tedy, že útočníci jsou typicky muži mladšího věku. Co se týče vzdělání, ani jeden z nich úspěšně univerzitu neukončil, nicméně Abedi ji navštěvoval a ze všech tří má asi nejbližší k „normálnímu“ vzdělávacímu systému. Zůstává také faktem, že všichni tři vykazovali dle okolností jistá psychická specifika, například nevyrovnanost, vztek, a především sklony k násilí. Všichni byli příslušníky národnostní menšiny. Případy pak nicméně vykazují řadu variabilit jako například finanční zázemí, minulost, rodinné zázemí, i když všichni tři pachatelé měli sourozence, dva z nich měli rodinné zázemí pravděpodobně poměrně stabilní. V souvislosti s obecným vyvozením nějakých závěrů je nutné zmínit, že vzhledem k tomu, že to byli pachatelé typově a druhově podobných útoků (islamistické, v Evropě, jednající spíše samostatně, i když napojeni na teroristickou strukturu), dalo by se tak předpokládat, že budou vykazovat více podobností. Jak lze vidět, i přesto vykazují řadu odlišností. Lze si tak položit otázku, zda pokud by se jednalo o útočníky jiných druhů terorismu, na jiném území či například i jinak postavené funkcionáře v rámci určité teroristické skupiny, budou odlišnosti daleko větší. Odpověď na tuto otázku zní pravděpodobně: ano. Mohu konstatovat, že v rámci těchto konkrétních případů zahraničních bojovníků lze najít jisté paralely, jistě se o ně ale nelze opírat v rámci vyvození nějakých konkrétních výsledků. Zásadními faktory, které vedly k vlastním útokům, byly spíše, jak vyplývá i z výše zmíněného, okolnosti, které vedly k samotné radikalizaci (výchova otcem, vězení, přelomová událost –

¹⁷² ADDLEY, E., PARVEEN, N., GRIERSON, J., *Salman Abedi: from hot-headed party lover to suicide bomber* The Guardian, 2017 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/may/26/salman-abedi-manchester-arena-attack-partying-suicide-bomber>

¹⁷³ *Manchester attack: Who was Salman Abedi?* BBC News, 2017 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-40019135>

vyhazov ze školy, možná touha po finančním zajištění a další). I z toho důvodu je podle mého názoru důležité zaměřit se spíše na proces radikalizace nežli na samotnou osobnost útočnicka, jelikož ta, byť jistě určitou roli hraje a může pomoci udělat si základní představu o tom, kdo může, či nemůže pachatelem být, není zásadním, jediným faktorem. To ostatně v již zmíněné práci potvrzuje i Dean.¹⁷⁴ Právě o této skutečnosti bude hovořit další podkapitola této práce.

3.2 Příčiny vzniku terorismu a proces radikalizace

Jak již bylo v dřívějších kapitolách popsáno, specifika terorismu spočívají především v motivaci jeho pachatelů, tím se mimo jiné odlišuje od jakýchkoli jiných násilných činů. Tato motivace typicky spočívá v politických, ideologických nebo náboženských cílech. Vynucování těchto cílů pomocí násilí je poté odrazem extremismu. Ten se vyvíjí (psychologicky i fakticky) procesem, tedy radikalizací.¹⁷⁵ Definice radikalizace je předmětem mnoha diskusí, uvádím zde nicméně jednu z jejích možných podob: „*Radikalizace je proces, kterým jednotlivci – samostatně nebo jako součást skupiny – začínají být vystaveni extremistickým ideologiím a poté je přijímají.*“¹⁷⁶ Akademici se tímto pojmem začali blíže zabývat od roku 2004 v návaznosti na bombové útoky v Madridu a také Londýně.¹⁷⁷ Pojem radikalizace je v současnosti typicky spojen s islamistickým džihád terorismem a také zahraničními bojovníky v západní Evropě. Právě v souvislosti s údajnou „normálností“ pachatele teroristických útoků pak často vyvstává otázka: Jak je možné, že se z něj stal terorista?¹⁷⁸

Lze konstatovat, že také oblast příčin terorismu a procesu radikalizace není jednoduchá a jednoznačná. K tomuto faktu mimo jiné také přispívá to, že teroristé většinou nekooperují, nelze

¹⁷⁴ DEAN G., *Criminal Profiling in a Terrorism Context*. In: Kocsis R. N. (eds) *Criminal Profiling*. Humana Press, 2007, [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_8, s. 176

¹⁷⁵ LAFREE G., FREILICH, J. D., *The Handbook of the Criminology of Terrorism*. West Sussex: Wiley Blackwell, 2016

¹⁷⁶ Definici Sinai (2012) cituje SCHMID, A. P., *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. ICCT Research Paper, 2013 [online] [cit. 2. 6. 2020] Dostupné z: https://icct.nl/wp-content/uploads/2013/03/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf, s. 19, překlad vlastní

¹⁷⁷ SCHMID, A. P., *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. ICCT Research Paper, 2013 [online] [cit. 2. 6. 2020] Dostupné z: https://icct.nl/wp-content/uploads/2013/03/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf, s. 4

¹⁷⁸ MALTHANER, S., *Radicalization: The Evolution of an Analytical Paradigm*. European Journal of Sociology B. m.: Cambridge University Press, vol. 58, no. 3, [online] [cit. 2. 6. 2020] Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-sociology-archives-europeennes-de-sociologie/article/radicalization/A91A5B84B27365A36ADF79D3DFFE6C0C>, s. 369

je dosáhnout či lžou.¹⁷⁹ Je také třeba zmínit, jak poznamenává Smolík, že řada z nich při útoku zahyne, což především psychologickým studiím příliš nepomáhá.¹⁸⁰

V minulé podkapitole jsem také naznačila, že při zkoumání příčin a vzniku terorismu existuje názor, že nežli zkoumat samotného pachatele a snažit se tak o profilaci „typického“ teroristy, což se dost často jeví jako problematické, nabízí se spíše zkoumat právě celkový proces, jímž se stal teroristou. Tento jev je o něco lépe popsitelný a lze na jeho základě také vyvodit poněkud hodnotnější výsledky.¹⁸¹ I přesto je však třeba se prozatím smířit s tím, že ani v otázce radikalizace a procesu vzniku terorismu nenajdeme obecnou odpověď na otázku, proč se z někoho stal terorista, či proč vůbec terorismus existuje. Různorodost příčin vzniku terorismu koresponduje se samotnou různorodostí terorismu.¹⁸²

Obecně lze zmínit v rámci zkoumání vzniku terorismu tři základní úrovně, a to mikro, střední a makro. Mikrorovina popisuje proces vzniku teroristy – jednotlivce a některé jeho individuální problematiky, například níže zmíněné problémy identity, deprivace, ale i třeba nedostatečné integrace. Střední úroveň poté zahrnuje i širší okolí jedince, které ho podporuje, či s ním dokonce spolupracuje a poskytuje tak spojení s dalšími podobně smýšlejícími osobami, což může vést i ke vzniku teroristické organizace. Poslední úroveň se pak zabývá rolí vlády, společnosti i zahraničí, napjatými vztahy mezi většinami a menšinami, nedostatkem příležitostí pro celé části společnosti, které mohou vést k radikalizaci, a tedy i eventuální formaci teroristické skupiny. Schmid také zdůrazňuje, že právě posledním dvěma úrovním není v současné době věnována dostatečná pozornost, když se výzkumy povětšinou soustředí spíše na mikroúroveň.¹⁸³

Stejně jako v rámci zkoumání pachatelů terorismu i v rámci zkoumání příčin jeho vzniku je důležité zmínit dělení na studie teroristů fungujících jednotlivě (například právě i osamělých vlků)

¹⁷⁹ SCHMID, A. P., *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. ICCT Research Paper, 2013 [online] [cit. 2. 6. 2020] Dostupné z: https://icct.nl/wp-content/uploads/2013/03/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf, s. 21

¹⁸⁰ SMOLÍK, J., *Psychologie terorismu a metafora schodiště*. *Vojenské rozhledy*, 2015, roč. 24 (56), č. 3, s. 82–101, [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpecnostni-prostredi/psychologie-terorismu-a-metafora-schodiste>

¹⁸¹ DEAN G., *Criminal Profiling in a Terrorism Context*. In: Kocsis R. N. (eds) *Criminal Profiling*. Humana Press, 2007, [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_8, s. 176

¹⁸² GALOVCOVÁ, I., *K problematice zahraničních teroristických bojovníků*, In: JELÍNEK J., *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*, Praha: Leges, 2017. Teoretik., s. 205–206

¹⁸³ SCHMID, A. P., *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. ICCT Research Paper, 2013 [online] [cit. 2. 6. 2020] Dostupné z: https://icct.nl/wp-content/uploads/2013/03/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf, s. 4

a na celé teroristické skupiny, jejichž dynamika vykazuje svá specifika. Teorií o příčinách radikalizace pak existuje mnoho a také v rámci různých vědních disciplín – například sociologických, psychologických, kulturních a dalších. Dle českých autorů¹⁸⁴ lze popsat tři základní příčiny vzniku terorismu z psychologického a mikropohledu, které v následujícím textu představují.

První je tzv. hypotéza frustrace a agrese, která vysvětluje vznik terorismu jako určitou odpověď na frustraci a nesoulad očekávání s realitou.¹⁸⁵ S touto teorií lze ovšem do určité míry polemizovat, a to především z následujících důvodů. Existuje mnoho lidí, kteří ve frustraci žijí, a přitom se teroristy nestali. Terorismus se také jako celek nejeví jako akt, který by teroristé činili jako poslední zoufalou „možnost“.¹⁸⁶

Druhou je poté tzv. přijetí negativní identity, tedy odmítnutí pozitivní role teroristou, která je mu prostředím, kde žije, nabízena.¹⁸⁷ Krize identity a s tím související nízké sebevědomí vyústí v silnou potřebu nějakým způsobem se identifikovat a najít svoji roli. Některé výzkumy také ukázaly, že tato krize byla výsledkem například příliš starostlivé péče rodičů, na jejímž základě se jejich potomci nemohli dobrat vlastní autonomie.¹⁸⁸ Jako příklad lze uvést i uprchlíky či mladé muslimy žijící v Evropě, kteří se s touto krizí identity mohou setkávat. Krize identity tedy může být významným spouštěčem radikalizace.¹⁸⁹ Stejně tak lze hovořit například o druhé generaci muslimů, jejichž víra a kulturní dědictví se často značně s realitou prostředí, kde žijí, rozchází.¹⁹⁰ Tyto příklady podle mého názoru mohou být obdobně vztaženy i na teorii agrese a frustrace.

¹⁸⁴ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017; SMOLÍK, J., *Psychologie terorismu a metafora schodiště*. Vojenské rozhledy, 2015, roč. 24 (56), č. 3, s. 82–101, [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpecnostni-prostredi/psychologie-terorismu-a-metafora-schodiste>

¹⁸⁵ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 104

¹⁸⁶ VICTOROFF, J., *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. Journal of Conflict Resolution, 49(1), 2005 [online] [cit. 12. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 19

¹⁸⁷ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 104

¹⁸⁸ VICTOROFF, J., *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. Journal of Conflict Resolution, 49(1), 2005 [online] [cit. 12. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 23

¹⁸⁹ *Refugees and Terrorism: the Real Threat* [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.seguridadinternacional.es/?q=en/content/refugees-and-terrorism-real-threat>

¹⁹⁰ SKERRY, P. *Problems of the Second Generation: To be Young, Muslim, and American*. Brookings, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.brookings.edu/articles/problems-of-the-second-generation-to-be-young-muslim-and-american/>

Jako třetí pak lze uvést teorii, která vychází z osobnosti teroristy s narcisistickými rysy, který je později konfrontován s realitou.¹⁹¹ Tato teorie vychází i z psychologie-self, která popisuje působení mimo jiné nedostatečně empatické výchovy rodičů na vývoj narcisistické osobnosti. Zjednodušeně řečeno si tedy taková osoba mohla prožít v dětství nějaké psychické zranění, například právě zmíněnou neempatickou výchovu, a nese si tyto rány do dospělosti. Ty se mohou poté později proměnit v narcisistický hněv, který si terorista může „vybít“ právě formou teroristických útoků či vstupem do teroristické organizace. Tato teorie také odpovídá některým výzkumům, jejichž výsledkem je fakt, že spíše než agresivní psychopaté jsou teroristé dost často stydliví, emočně zranění mladí lidé, kteří v dětství právě nějakou takovou újmu mohli utrpět.¹⁹² V této souvislosti mohu uvést například Andrease Breivika, kterému byla diagnostikována narcisistická porucha.¹⁹³ Pro zajímavost lze zmínit, že právě v Breivikově dětství existovaly jisté problémy s přístupem jeho matky k výchově.¹⁹⁴

Co se týče samotného mechanismu radikalizace, pak jeden z klasických pohledů nabízejí McCauley a Moskalenko (2008), kteří dělí úrovně radikalizace na individuální, skupinové a masové (což bylo na rozdíl od mnoha předchozích modelů radikalizace poměrně přelomové dělení).¹⁹⁵ V rámci každého z nich pak popisují jednotlivé možné případy radikalizace. Na úrovni individuální to je například pomsta za smrt blízkých či ztrátu majetku, tedy terorismus vnímá pachatel jako formu odplaty. Dále je možné, že k radikalizaci dojde jako k reakci na politickou událost či trend. V rámci připojení se do skupiny pak lze vyložit proces radikalizace jako postupné získávání si důvěry skupiny anebo „rekrutováním se“ příbuzným či kamarádem. Na úrovni skupinové potom může docházet také k radikalizaci v rámci zvýšení soudržnosti skupiny, přičemž na tuto soudržnost může mít také vliv izolace skupiny, která ji umocňuje. Dalším příkladem může být i získávání více sympatizantů na základě radikálnějších útoků. Stejně tak

¹⁹¹ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 104

¹⁹² VICTOROFF, J., The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches. *Journal of Conflict Resolution*, 49(1), 2005 [online] [cit. 12. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 23-24

¹⁹³ SEIERSTAD, A., *The Anatomy of White Terror* The New York Times. 2019 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/03/18/opinion/new-zealand-tarrant-white-supremacist-terror.html>

¹⁹⁴ OLSEN, A. LIE, T., *Breivik was 'already damaged by the age of two*. TV 2, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.tv2.no/a/8241631/>

¹⁹⁵ *Situational Understanding on Violent Radicalization that Results in Terrorism. Two Graphic Models that Provide Clarity on the Topic*, GESI [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.seguridadinternacional.es/?q=es/content/situational-understanding-violent-radicalization-results-terrorism-two-graphic-models>

v rámci například politické represe může být reakce některých skupin mnohem silnější než akty skupiny, vůči které byla původně akce represe směřována. K radikalizaci také může dojít v rámci vnitřního štěpení skupiny či na základě extrémního útoku jednou skupinou směřovanou na skupinu druhou.

Co se týče poslední, masové úrovně, lze zmínit jako zásadní prvky nenávist či mučednictví. Nenávist může být výsledkem dlouhotrvající války, mučednictví zase může být v některých společnostech vnímáno či oslavováno jako „hrdý“ čin.¹⁹⁶

Zajímavá je i teorie racionální volby, která svým způsobem stojí mimo výše zmíněné teorie, jež především zkoumají, z jakého důvodu mají někteří lidé určité sklony k nějakému chování (terorismu). Oproti tomu teorie racionální volby, která má svůj původ v ekonomii, považuje tento sklon k chování za daný. Snaží se vysvětlit, jak by změny v politickém přístupu k terorismu – tedy vztahy mezi teroristy a vládou – mohly předvídatelně změnit i jejich chování. Lze ji tedy zařadit někde na pomezí mezi výše zmíněné úrovně radikalizace.¹⁹⁷ Racionální volba je výsledkem úvahy teroristy, který kombinuje cíle a možnosti jejich dosažení. Hlavní podstatou této teorie je fakt, že z aktivity terorismu musí mít nějaký zisk všichni členové skupiny, a to i ti, kteří se na ní aktivně nepodíleli. Racionální terorista tedy zhodnotí dopady svého útoku, vlastní kapacity a obranné schopnosti a ostatní věci s tím související – reakce médií, protiakce atd.¹⁹⁸ Lze uvést argumenty, které tuto teorii podporují, a to například fakt, že mnoha poměrně nevýznamným a chudším teroristickým skupinám se formou terorismu podařilo získat větší moc a také dosáhnout svých politických cílů. Tak například lze zmínit skupiny IRA, Hizballáh či Al Kaida. Potenciální odkrývání těchto strategií a na první pohled nejasných cílů teroristických skupin by pak mohly pomoci v předvídání podmínek, ve kterých je pro jednotlivce či skupiny teroristické chování „výhodné“, a na základě toho eventuálně předvídat dopady jistých rozhodnutí ve vztahu mezi politickými rozhodnutími a teroristy. Crenshaw v této souvislosti nicméně upozorňuje, že tuto teorii do určité míry omezuje fakt, že mnoho teroristických útoků a cílů vytyčených teroristickými

¹⁹⁶ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 105–107

¹⁹⁷ VICTOROFF, J., *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. Journal of Conflict Resolution, 49(1), 2005 [online] [cit. 12. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 24; srov. CAPLAN, B., *Terrorism: The Relevance of the Rational Choice Model*. Public Choice, 128(1/2), 2017 [online] [cit. 30. 4. 2020] Dostupné z: www.jstor.org/stable/30026635

¹⁹⁸ SMOLÍK, J., *Psychologie terorismu a metafora schodiště*. Vojenské rozhledy, 2015, roč. 24 (56), č. 3, s. 82–101, [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpecnostni-prostredi/psychologie-terorismu-a-metafora-schodiste>

skupinami nelze mít za reálně dosažitelné a také že způsob jejich provedení nelze považovat za „racionální“. Existují i některé další přesvědčivé argumenty o tom, že má tato teorie značné limity. Ty spočívají především v tom, že neexistuje nic jako „typický hráč“, tedy osoba, která by se rozhodovala stejně racionálně v každé situaci, ale opět vstupuje do hry celá škála různých osobností teroristů, teorie tak nemůže předvídat rozmanitost reakcí teroristů v různých situacích. Navíc ne všichni, kdo by racionálně mohli považovat terorismus za „výhodnou volbu“, se k němu nakonec doopravdy přikloní. Tedy teorie v podstatě nevysvětluje, z jakého důvodu je s ohledem na ni teroristů „tak málo“.¹⁹⁹

V souvislosti, nebo spíše ve srovnání s touto teorií pak lze uvést i dělení Merariho, který v něm zmiňuje strategický aspekt motivace. Příkladem může být propaganda činem (např. anarchistický terorismus v Rusku), kde se pachatelé snaží o nějakou rozsáhlejší změnu a zároveň doufají, že jim čin vynese i uznání. Dále uvádí zastrašení s cílem vynutit nějaké (typicky politické) jednání. Provokace zase působí jako iniciátor reakce vlády, proti které mají teroristé za cíl poštvat obyvatelstvo. Cílem teroristů také může být vyvolání chaosu tak, aby degradovali obraz vlády jako instituce schopné chránit obyvatelstvo. Merari také zmiňuje takzvaný oslabovací boj, jenž má působit co největší škody a oslabit nepřítele. Naposledy expresivní terorismus poté podle něj znamená útoky, které jsou motivované mstou, frustrací nebo křivdou.²⁰⁰

Existuje také mnoho dalších přístupů, které tato práce nemá ambice popsat, nicméně výše zmíněné popisují jejich základní možné typy a poskytují také jistý kritický pohled na ně, který považuji v tak nespécifickém a problematickém odvětví za klíčový. Žádné z výše zmíněných a ani jakýchkoli jiných možných vysvětlení vzniku terorismu totiž není všeobecně použitelné, a tak je třeba se prozatím smířit s tím, že dané individuální případy jsou povětšinou komplexním případem kombinace nejrůznějších výše zmíněných důvodů, a to především také v závislosti na druhu terorismu, ale také na oblasti, kde k němu dochází.

V souvislosti s tím však považuji za důležité také zmínit alespoň blíže rozpracovaný model možného vzniku terorismu, tak aby si čtenář mohl udělat o něco konkrétnější „hmotnou“ představu o tom, jakým způsobem a na jakých úrovních může radikalizace probíhat, jelikož doposud zmíněné modely byly popsány zcela obecně a teoreticky.

¹⁹⁹ VICTOROFF, J., *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. Journal of Conflict Resolution, 49(1), 2005 [online] [cit. 12. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 24

²⁰⁰ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 108

K tomuto popisu možných stádií budu vycházet ze dvou vybraných modelů. Jako první to bude model zpracovaný Deanem²⁰¹, který vnímám v kontextu problematiky vzniku terorismu jako velmi komplexní. Ve středu grafu jsou vyobrazena tři ozubená kola, která do sebe zapadají a představují již několikrát zmíněné úrovně terorismu, tedy makro, střední a mikroúroveň. Kolem nich jsou vyobrazeny faktory, které začínají v různé momenty v různé míře působit. Autor upřednostňuje před pojmoslovím „stadia“ terorismu pojem „faktor“ jelikož podle něj více zachycuje flexibilitu tohoto procesu. Dále zmiňuje, že je možné, že některý z osmi faktorů bude chybět, i přesto se ovšem člověk může stát teroristou, což považuji za důležité.²⁰²

Faktory, které spadají do makroúrovně, jsou pocit nespravedlnosti, násilí zakořeněné v kultuře, politická a diplomatická neschopnost a legitimizace násilí. Makroúroveň autor vnímá za zásadní například v oblastech jako Palestina, mimo jiné ji jako zásadní lze podle mého názoru vnímat i v oblastech konfliktů, kde se ostatně většina celosvětového terorismu odehrává (viz kapitola o současném stavu terorismu). Na následující mikroúrovni se nachází psychologické faktory, tedy potřeba dosažení „spravedlnosti“, víra v to, že jednání je správné, a následné zintenzivnění těchto pocitů, jež vyústí v neschopnost vnímat svět jinak než svým vlastním „správným“ pohledem (viz extremistický pohled „my versus oni“). Ve střední, tedy skupinové fázi poté může dojít k radikalizaci víry – náboženské, pravolevé, sekulární a další. Na základě tohoto procesu je finálním výsledkem ochota zúčastnit se teroristické akce a stát se členem teroristické skupiny. Tento model tak v podstatě souhrnně aplikuje všechny výše zmíněné možné příčiny vzniku terorismu a také se neomezuje na fakt, že proces má zákonitá pravidla a na sebe navazující stadia. Toto umožňuje alespoň částečně vnímat a vizualizovat různé roviny radikalizace a také vzájemné možné kombinace.

O něco klasičtějším příkladem je pak metafora schodiště, kterou zmiňuje ve svém článku Smolík. Tato teorie Moghddama spočívá v tom, že popisuje jednotlivé fáze jedince až k přistoupení k teroristické organizaci. Je vyobrazena pomocí schodiště se šesti schody, přičemž pro každý schod je typický určitý psychologický proces. Procesy postupují od nejspodnějšího schodu (tedy přízemí) takto: pocit deprivace (přízemí) – snaha si zlepšit svou situaci a dosáhnout spravedlnosti (první patro) – zloba a frustrace, přičemž do této chvíle má mít větší vliv sociální

²⁰¹ Příloha č. 3 této práce

²⁰² DEAN G., *Criminal Profiling in a Terrorism Context*. In: Kocsis R. N. (eds) *Criminal Profiling*. Humana Press, 2007, [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_8, s. 177

a ekonomické prostředí (druhé patro) – seznamování se s teroristickou ideologií a skutečné rekrutování teroristy (třetí patro) – čtvrté patro je už finálním stadiem před spácháním útoku a úplným ztotožněním se s teroristickou organizací – páté patro zná dvě skupiny teroristů, a to dlouhodobé členy teroristické skupiny, a ty, kdo brzy spáchají sebevražedný útok. Toto patro tedy znamená samotnou teroristickou činnost. Tuto metaforu však lze kritizovat z toho hlediska, že terorismus je značně nejednotný a nepředvídatelný a samozřejmě ne vždy musí zákonitě docházet k „vystoupaní“ všech pater. Metafora také nepopisuje ani možné rozdíly mezi jednotlivým a skupinovým terorismem. Některé části metafory jsou nicméně empiricky podpořené a i přes zmíněné kritiky je to jeden z všeobecně přijímaných modelů, tedy teorie, v níž má terorismus svůj původ v relativní deprivaci.²⁰³ Za důležité také považují zmínit, že podle této teorie lze proces radikalizace i zvrátit (ze schodů opět sejít), což mnohé modely neumožňují.

Lze tedy konstatovat, že samotný teroristický útok, čin či rozhodnutí teroristy stát se součástí teroristické organizace je výsledkem kombinace mnoha faktorů, tedy jak samotného pachatele, tak i procesu, jímž k terorismu může dospět (vizposlední dvě podkapitoly, které zcela jistě nelze komplexně popsat na 20 stránkách textu). Z mého pohledu je důležité vnímat, že odlišností je v tomto fenoménu tolik, že doopravdy nelze hovořit obecně. Je možné se pokusit o popsání některých často se vyskytujících procesů, jevů, situací, nicméně vnímám přínosnost těchto studií především v určitých regionech, u konkrétního určitého typu terorismu, tedy s co nejrozsáhlejší limitací. Podrobnější studium procesu vzniku radikalizace může pomoci při přijímání vhodných a efektivních politik při odhadování teroristických reakcí, ale také především při samotném předcházení radikalizace.

3.3 Cíle a oběti teroristického útoku

Předchozí dvě kapitoly se pokusily popsat, jakou roli hraje v terorismu osobnost pachatele, a také okolnosti, které směřují k jeho radikalizaci. Na otázku „*proč dochází k teroristickým útokům?*“ existuje, jak lze vyčíst z předchozích stránek, mnoho odpovědí, ale ve výsledku v podstatě žádná. Jednou z dalších možností ke zkoumání terorismu jako kriminologického fenoménu je podívat se na ty, kdo jsou terorismem zasaženi přímo, nejvíce tedy na jeho oběti

²⁰³ SMOLÍK, J., *Psychologie terorismu a metafora schodiště*. *Vojenské rozhledy*, 2015, roč. 24 (56), č. 3, s. 82–101, [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpecnostni-prostredi/psychologie-terorismu-a-metafora-schodiste>

a cíle. Na otázku, co nám o teroristech a terorismu obecně mohou říct jeho cíle a oběti, se pokusím odpovědět v této podkapitole.

3.3.1 Cíle

Jako první se budu věnovat teroristickým cílům. Na základě zvolených cílů je logicky možné dělit terorismus i na jedné ze základních úrovní – tedy na domácí nebo mezinárodní. Cíl teroristického útoku může být dopředu vybraný a strategický, je ale také možné, že jeho výběr bude zcela náhodný. Zcela klíčovým je jistě i moment překvapení, který může překonat všechnu potenciální prevenci a připravenost na útok.²⁰⁴ Jakým způsobem si tedy teroristé své cíle vybírají?

Základními faktory, které se mohou podílet na výběru teroristických cílů, mohou být motivace, příležitost, organizační kapacita a možnosti dané teroristické skupiny, ale třeba i ideologie a psychologické faktory. Co ve skutečnosti při rozhodování teroristů převažuje, však není úplně zřejmé. Někteří autoři tvrdí, že ideologie je pro výběr cílů klíčová, útoky nejsou náhodné, pachatelé teroristických útoků své cíle pečlivě a logicky vybírají tak, aby přinesli pro jejich „poslání“ co nejvíce, a to právě na základě jejich přesvědčení.²⁰⁵

Je již poměrně známým faktem, že častým cílem teroristů jsou tzv. měkké cíle. Ministerstvo vnitra ČR je definuje jako „*místa s vysokou koncentrací osob a nízkou úrovní zabezpečení proti násilným útokům*“. Liší se tedy od tzv. tvrdých cílů, jimiž jsou například státní a vojenské objekty, objekty dalších bezpečnostních složek, ale i některé dobře zabezpečené nestátní či komerční objekty.²⁰⁶ Zdálo by se, že výběr měkkých cílů není zcela logický s ohledem na poměrně nulovou vyjednávací pozici teroristů po takých útocích.²⁰⁷ V souvislosti s organizační kapacitou a možnostmi dané skupiny se však také jeví jako cíle „jednoduché“ ve smyslu nízké ochrany a vysoké koncentrace osob.

Zmínit lze studii Abrahamse, Warda a Kennedyho, která dělí prospěch teroristické skupiny na procesní (zaměřený na udržení skupiny, rekrutování, mediální popularitu) a výsledný (politický). Ty největší teroristické organizace mají typicky svou „mateřskou“ základnu a pobočky (například

²⁰⁴ BRZYBOHATÝ, M., *Terorismus*. Praha: Police History, 1999, str. 32-33

²⁰⁵ RANYA A., *Terrorist Ideologies and Target Selection*. Journal of Applied Security Research, 2018 [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19361610.2018.1463140>, s. 379

²⁰⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČR, *Ochrana měkkých cílů*. [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ochrana-mekkych-cilu.aspx>

²⁰⁷ ABRAHMS, M., WARD, M., & KENNEDY, R., *Explaining Civilian Attacks: Terrorist Networks, Principal-Agent Problems and Target Selection*. Perspectives on Terrorism, 12(1) [online] [cit. 14. 4. 2020] Dostupné z: www.jstor.org/stable/26343744, s. 25

ISIL – Boko Haram). Lze konstatovat, že právě pobočky jsou zaměřené na civilní útoky, které jim pomáhají v získávání dalších členů, nicméně jakmile se časem etablojí, jsou schopny si vytyčit priority. Naopak základny jsou v tomto směru zdrženlivější, jelikož se více soustřeďují na své politické cíle. Uvnitř skupiny pak může na tomto základu docházet i ke konfliktům.²⁰⁸ Toto svým způsobem potvrzuje racionální jednání teroristů při výběru cílů jejich útoků.

Ze studie zabývající se způsobem vybírání měkkých cílů, kterou uskutečnili Asal, Rathmayer et. al. vyplývá několik zajímavých poznatků. Autoři zjistili, že logika v rozhodování při útoku na měkké cíle hraje podstatnou roli a že náboženská ideologie souvisí s upřednostněním útoku, který bude směřovat na měkké cíle. Studie také konstatuje, že typ státního režimu nijak neovlivňuje, zda se měkké cíle stanou předmětem útoku, tedy že by teroristé vybírali demokratické režimy proto, že útok na civilní obyvatelstvo bude mít větší dopad. V této souvislosti je poměrně logickým zjištěním také skutečnost, že organizační kapacity a schopnosti teroristické skupiny jsou přímo úměrné pravděpodobnosti, že se měkký cíl stane předmětem útoku, a to i kvantitativně. Pokud je daná skupina větší a dobře zorganizovaná, je pravděpodobnější, že se teroristické útoky budou opakovat.²⁰⁹ Poslední skutečnost potvrzuje i Filipec.²¹⁰

Je nicméně nutné zmínit i další možné důvody, proč si terorista vybere nějaký konkrétní cíl. Z geografického hlediska to například může být z důvodu motivace spočívající v odvetném útoku proti zemím, jež podporují vojenskou akci vůči teroristické skupině. Nejlepším příkladem je nejspíše ISIL, který právě tuto odvetnou formu útoků provádí a země považuje za legitimní cíle pro své útoky. Toto odůvodnění je také možné zmínit v souvislosti s tzv. tvrdými cíli, které mohou být právě terčem takových útoků mimo jiné také proto, že představují jakýsi symbol státu, proti kterému teroristé bojují.²¹¹

Lze tedy konstatovat, že jak měkké, tak tvrdé cíle jsou pro teroristy v určitém ohledu výhodné. Opět záleží na situaci, na teroristické organizaci, ale i na konkrétních možnostech a příležitostech teroristické skupiny.

²⁰⁸ Ibid., 40

²⁰⁹ ASAL, V. H. RETHEMEYER, K., ANDERSON I. et al., *The Softest of Targets: A Study on Terrorist Target Selection*, Journal of Applied Security Research, 4:3, 2019 [online] [cit. 14. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19361610902929990?journalCode=wasr20#preview>, s. 258–278

²¹⁰ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 91

²¹¹ MI5 Security Service [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.mi5.gov.uk/terrorist-targets>

3.3.2 Oběti

Oběti jsou zcela jistě tou nejvíce a přímo zasaženou skupinou osob. V roce 2018 zemřelo celosvětově následkem terorismu 15 982 osob.²¹² V první části této podkapitoly se budu zabývat tím, jaký dopad má na oběti terorismu teroristický útok, ve druhé poté uvedu, jakým způsobem může být oběť pro studium terorismu přínosná.

Je již zřejmé, že obětí teroristického útoku může být kdokoliv. O možných dopadech terorismu hovoří v rozhovoru s Filipcem Čírtková²¹³, která zmiňuje, že následkem teroristického útoku je typicky krátkodobá stresová reakce, která se může objevit například u lidí přímo v ohnisku, ale také u svědků, ať už přímých, či nepřímých. Ovlivněn tak může být například i divák, který sleduje událost v televizi, a to tím spíše, že terorismus je velmi medializovaným fenoménem. Dlouhodobějšími následky, jako jsou například post-traumata, pak ale trpí podle Čírtkové „jen“ 20–25 % osob. Na jeho vznik působí rozmanité faktory jako sociální podpora, výchozí psychický stav či osobnost daného člověka. U menší skupiny lidí se tedy může také vyvinout post-traumatická stresová porucha či závažná deprese.

Některé výzkumy potvrdily skutečnost, že příslušnost k určité ideologické či náboženské skupině může být faktorem k lepšímu vyrovnání se s důsledky teroristického útoku, zároveň ale zmiňují, že jsou to svým způsobem i skupiny, které jsou náchylné k větší touze po „pomstě“ a dalších možných nebezpečných reakcích.²¹⁴

Specifickou skupinou jsou pak také děti a mladiství, u nichž se podle některých výzkumů potvrdila náchylnost k dlouhodobým psychickým následkům v souvislosti s vystavením se násilí páchanému v jeho komunitě, u jedné třetiny z nich pak lze očekávat vývoj PTSD. Je tedy dobré se zaměřit při práci s oběťmi konkrétně i na tuto skupinu. Spojitost mezi množstvím osob, které jsou zasaženy útokem, a poměrem těch, u kterých se vyvine taková porucha vyžadující specializovanou pomoc, je pak také důležitým faktem při plánování opatření zavedených po teroristickém útoku, který zasáhl větší komunitu osob.²¹⁵

²¹² INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE. *Global Terrorism Index 2019: Measuring the Impact of Terrorism*, Sydney, November 2019. [online] [cit. 1. 4. 2020]. Dostupné z : <http://visionofhumanity.org/reports>, s. 4

²¹³ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 205–206

²¹⁴ LEVAV I., *Terrorism and its effects on mental health*. *World Psychiatry*, 5(1), 2006 [online] [cit. 22. 4. 2020]: Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1472253/>, s. 35–36

²¹⁵ Institute of Medicine (US) Committee on Responding to the Psychological Consequences of Terrorism; STITH BUTLER, A., PANZER, AM., GOLDFRANK, LR., et al., *Preparing for the Psychological Consequences of Terrorism: A Public Health Strategy*. Washington (DC): National Academies Press (US); 2003. 2,

Za potřebné také považuji zmínit, že drtivou většinu obětí teroristického útoku tvoří globálně muslimové, což vyplývá z výzkumů National Consortium for the Study of Terrorism. To může být sice překvapivé, nicméně ve spojitosti s celkovými počty útoků a tím, kde se drtivá většina z nich odehrává, se to ukazuje jako zcela logické. K tomu ale více kapitola o aktuálním stavu terorismu.²¹⁶

Lze se nicméně zaměřit i na širší dopad teroristických útoků, které mohou ovlivnit reakci společnosti či komunity a její psychologické fungování, která je také, byť už ve vzdálenějším smyslu, obětí terorismu.²¹⁷ Reakcí na takové útoky dost často bývá zvýšená úzkostlivost, strach z možné teroristické hrozby, navíc například i zvýšené násilí vůči menšinám (typicky vůči muslimům). Z mého pohledu je nicméně důležité zdůraznit, jak ukazuje ve svém článku z roku 2016 na dopadech útoků v Paříži v roce 2015 Bartholomew, že tyto reakce jsou značně neúměrné reálné hrozbě a zesílené právě reakcemi médií. Tak například mezi muslimy, kteří tvoří celkových přibližně 23 % celosvětové populace, je přibližně 0,0004 % těch, kteří se dají zařadit mezi džihádisty ISIL (tedy přibližně 31 000).²¹⁸

Zbývá naposledy odpovědět na otázku, zdali mohou být oběti teroristických útoků přínosné například pro prevenci radikalizace či teroristických útoků obecně. Toto téma je poměrně delikátní a jednoznačná odpověď neexistuje. Je zřejmé, že některé oběti teroristického útoku se s ním v rámci možností dobře vyrovnají, navíc některé z nich mohou získat motivaci ostatním pomáhat, či dokonce participovat na prevenci terorismu a radikalizace. Z mého úhlu pohledu je toto velmi zajímavé téma, jelikož kdo jiný než právě oběť terorismu by mohla mít větší vnitřní motivaci s ním bojovat.

Schmid například ve svém reportu z roku 2012 navrhl několik opatření, týkajících se spolupráce s oběťmi teroristického útoku. Jako zajímavé doporučení vnímám návrh na posílení spolupráce mezi vládou a oběťmi teroristických útoků, které mají specifické postavení a v mnoha

Understanding the Psychological Consequences of Traumatic Events, Disasters, and Terrorism. [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK221638/>

²¹⁶ HAYDEN, M. E., *Muslims 'absolutely' the group most victimized by global terrorism, researchers say.* 2017 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://abcnews.go.com/Politics/muslims-absolutely-group-victimized-global-terrorism-researchers%20/story?id=48131273>

²¹⁷ GOVERNMENT OF CANADA, D.J., *Working with victims of crime: A manual applying research to clinical practice.* Second Edition. In 10.0 Victims of Terrorism, 2015 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/victim/res-rech/p14.html>

²¹⁸ BARTHOLOMEW, R. E., *The Paris terror attacks, mental health and the spectre of fear.* Journal of the Royal Society of Medicine, 109(1), 2016 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0141076815625070>, s. 4–5

ohledech i větší autoritu než vláda samotná, a to například v dialogu vůči společnosti. Pokud existuje oběť, která je natolik silná, že se rozhodne participovat, měla by být podporována a chráněna. Klíčovou roli mají také média, která by měla dávat více prostoru právě obětem, na rozdíl od samotných pachatelů. O tomto budu nicméně blíže hovořit v podkapitole o aktuálních trendech.²¹⁹

Poněkud konkrétnější a specifickou je pak kooperace přímo mezi obětí terorismu a bývalým radikalistou. Tato kooperace je velmi citlivá a musí při ní docházet k mnoha preventivním opatřením. Výhoda takové spolupráce je jistě fakt, že publikum slyší příběh „z obou stran“, může tedy být efektivnější, zajímavější a působit preventivně. Pomáhá to také v „surovém“ popsání negativ terorismu – oběť může popsat ztrátu blízkého, bývalý radikál zase například pobyt ve vězení. Je nicméně zapotřebí, aby byl bývalý radikál skutečně neradikalizovaný a nevykazoval žádné sklony k extremistickému konání. V některých případech je také nutné, aby byl přítomen vhodný moderátor, který zajistí objektivitu. Příkladem platformy tuto kooperaci uskutečňující je pak například The West London Initiative.²²⁰

Existuje také mnoho uskupení, vládních i neziskových, které oběti terorismu podporuje a zabývá se jejich problematikou. Blížší informace k nim lze nalézt na Portálu podpory obětí terorismu OSN, který mimo jiné obsahuje i informace a zdroje k obětem terorismu.²²¹

Považuji ale také za důležité zmínit, že všechny výše nutné možnosti prevence a práce s oběťmi je třeba vnímat ve vztahu ke každé individuální oběti, jejíž psychický a zdravotní stav musí být vždy na prvním místě. Oběti jsou z mého pohledu jedním z prvků terorismu, který je velmi často opomíjen. V některých případech je to při zachování soukromí a bezpečí jistě do určité míry ospravedlnitelné, nicméně potenciál obětí, které jsou připravené pomáhat v prevenci a o svých zkušenostech hovořit, by měl být dle mého názoru dobře využit. Je třeba ale také konstatovat, že se role obětí bude pravděpodobně zásadně lišit opět v závislosti na druhu terorismu, a především také v závislosti na tom, kde se teroristický útok uskutečnil. Tato podkapitola týkající

²¹⁹ SCHMID, A. P., *Strengthening the Role of Victims and Incorporating Victims in Efforts to Counter Violent Extremism and Terrorism*. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 3, no. 7 (2012) [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://icct.nl/publication/strengthening-the-role-of-victims-and-incorporating-victims-in-efforts-to-counter-violent-extremism-and-terrorism/>, s. 19-20

²²⁰ DENOIX DE SAINT MARC, G., GUGLIELMINETTI, L., NETTEN J., et al., *Handbook: Voices of Victims of Terrorism*, Amsterdam: radicalisation awareness network (RAN), 2016 [online] [11. 4. 2020] Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-rvt/docs/ran_vvt_handbook_may_2016_en.pdf, s. 24–25

²²¹ *Victims Of Terrorism Support Portal*. United Nations [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.un.org/victimsofterrorism/en>

se obětí již tímto lehce nastínila téma prevence teroristických útoků a v tomto duchu bude pokračovat i následující text práce.

3.4 Vybrané problematiky prevence a boje s terorismem

Problematika boje s terorismem je velmi rozsáhlá a má mnoho rovin. V této podkapitole práce je mým cílem zaměřit se především na možnosti prevence teroristického útoku, jelikož je to prvotní pomyslné „síto“, které může zabránit tomu, aby se teroristický útok vůbec uskutečnil. Kromě prevence dále podkapitola pojednává o dalších možnostech boje s terorismem, tedy například o ochraně teroristických cílů, která je s prevencí svým způsobem provázána, a krátce také o některých problematikách postihování terorismu.

Předchozí podkapitola týkající se příčin vzniku terorismu a radikalizace již ukázala, že škála důvodů, proč se tak může dít, je mnoho, a také nastínila určité faktory nebo spíše kombinaci faktorů, které mohou k radikalizaci přispět. V návaznosti na to je logicky i prevence takových činů poměrně komplikovaná. Obecně ji lze dělit na sociální prevenci, kriminální prevenci, prevenci radikalizace v citlivých oblastech – věznicích, náboženských skupinách, vzdělávání, mediální osvětu, školení psychologů, spolupráci se zpravodajskými službami, přípravu ozbrojených složek a další. Jelikož se práce nemůže detailně zabývat každým aspektem prevence, vybrala jsem si pro bližší rozbor v kontextu evropského pohledu pro mě nejzajímavější, a to sociální prevenci.²²² Práce se také vyjádří k problematice radikalizace a de-radikalizace ve věznicích.

Jako zajímavou vnímám problematiku preventivních opatření na lokální úrovni. Mnoho evropských měst přijalo jako základní především opatření sociální, jež se týkají například inkluze, dialogů, integrace menšin a dalších. Může se jednat také o workshopy, kulturní aktivity či sportovní akce.²²³ Jeví se jako logické vzhledem k faktu, že některé pocity týkající se nespravedlnosti, bezvýhodných a frustrujících situací, ale i společenské segregace mohou při radikalizaci hrát svoji roli. Jednou z citlivých skupin s ohledem na možnou radikalizaci jsou v současné době i žadatelé o azyl, ale právě jejich postupné začleňování do společnosti může být problematické, jelikož se mohou cítit vyloučení, navíc u nich existuje možnost již zmíněné zvýšené

²²² FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 205–206

²²³ *Eurocities: City responses on preventing radicalisation and violent extremism: social inclusion as a tool?* 2016 [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.eurocities.eu/eurocities/publications/City-responses-on-preventing-radicalisation-and-violent-extremism-social-inclusion-as-a-tool-WSPO-AF3R9R>, s. 7

potenciální frustrace, která se ukázala být jednou z možných příčin přiklonění se k terorismu.²²⁴ Výše zmíněná opatření by podle mého názoru měla být zacílena i na ně. V souvislosti s prevencí pak souvisí i tzv. de-radikalizace cílená na jedince, kteří mají potenciál opustit extremistické myšlení a radikální postoje. Příkladem může být například Aahurský model a jeho exit program.²²⁵ Tento model se zabývá mimo jiné problematikou navracejících se zahraničních bojovníků, u kterých je teoreticky možné zvolit mírnější přístup, například mimo pobyt ve vězení. Model je nicméně samozřejmě konfrontován s problematikou faktu, že pakliže není úspěšný, v očích veřejnosti půjde o zcela zásadní selhání a nekompetenci.²²⁶ Mimo výše zmíněné pak města současně implementují některá opatření do vzdělávání.

V rámci prevence lze také hovořit o prostředí věznic a problematice radikalizace v nich, která je poměrně „populárním“ tématem. Věznice jsou obecně údajně místem, kde se síť vězňů kvůli návštěvám a kontaktům zvenčí může radikalizovat. Zdá se, že tomu vše nasvědčuje – frustrující prostředí, chybějící smysl života, deprivace a další. Byť prostředí v některých směrech rizikové může být, je třeba podle mého názoru upozornit na fakt, že existují studie, které nad reálným dopadem polemizují. Není možné zcela posoudit, jak velký dopad věznice na radikalizaci mají, jelikož existuje mnoho proměnných.²²⁷ V kontrastu s tím však lze uvést například postoj EU, který vnímá právě věznice jako místa značně riziková.²²⁸

²²⁴ ABUSHI S., NORDBRUCH, G., *Preventing the risk of radicalisation of asylum seekers and refugees, and far-right mobilisation against asylum seekers, refugees and immigrants*. Rome: RAN Centre of excellence, 2019, [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/ran-policy-practice-preventing-radicalisation-asylum-seekers-and-refugees-rome-11-december_en, s. 3–5

²²⁵ BERTELSEN P., *Danish preventive measures and deradicalization strategies: The Aarhus model*. Panorama: Insights into Asian and European Affairs. 2015(1) [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.forskningsdatabasen.dk/en/catalog/2410019233>, s. 241–253.

²²⁶ EUROPEUM.ORG, *Returning from violence: How to tackle the foreign fighters' problem in the Western Balkans?* In EUROPEUM.org [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.europeum.org/en/articles/detail/2208/returning-from-violence-how-to-tackle-the-foreign-fighters-problem-in-the-western-balkans>

²²⁷ NEUMANN, P. R., *Prisons and Terrorism: Radicalisation and De-radicalisation in 15 Countries*. London: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 2010 [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Prisons-and-terror>, s. 26–27; UN Office on Drugs and Crime (UNODC), *Handbook on the Management of Violent Extremist Prisoners and the Prevention of Radicalization to Violence in Prisons*. 2016 [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/587e13534.html>, s. 107–108

²²⁸ *Radikalizace ve věznicích: Rada přijala závěry* Consilium [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2019/06/06/radicalisation-in-prisons-council-adopts-conclusions/>

Existuje ale také další pohled na tuto problematiku, a to de-radikalizace již uvězněných teroristů. V tomto ohledu je důležité zmínit, že v rámci prevence ve věznicích existují dva základní přístupy – přístup de-radikalizace, tedy zbavení hlubokých radikálních přesvědčení teroristy, a přístup tzv. odstoupení od samotné teroristické činnosti, který nutně nemusí být zaměřen na samotnou víru a přesvědčení, ale spíše na chování teroristy, přičemž spočívá například ve zvýšené finanční podpoře osoby poté, co opustí vězení, či v samotném brzkém propuštění z vězení. V této souvislosti je důležité zmínit názor, se kterým se ztotožňuji, a to skutečnost, že například v západní Evropě je ve velké míře upřednostňován přístup první – za každou cenu zbavit teroristy jeho přesvědčení. Je nicméně otázkou, do jaké míry je toto doopravdy efektivní a ve výsledku i možné, a proto by druhý ze zmíněných přístupů mohl být ve výsledku efektivnější. Veškeré studie, které by vypovídaly o efektivitě obou zmíněných přístupů je nicméně opět třeba posuzovat s vědomím toho, že celková míra opakovaného páchání teroristické činnosti poté, co osoba opustí vězení, je i bez těchto programů velmi nízká.²²⁹

Jak již bylo výše řečeno, do prevence spadají i další navazující opatření. Jako klíčovou lze uvést například právě ochranu potenciálních cílů a také připravenost bezpečnostních složek. V České republice tak například existují také strategie ochrany měkkých cílů. Klíčové objekty a významné instituce by měly mít vypracované strategické plány a přesný postup v případě bezprostředně hrozícího útoku.²³⁰ Zásadní je také spolupráce zpravodajských, bezpečnostních složek a výměna informací.²³¹ Je zřejmé, že teroristickému útoku ne vždy půjde zabránit, a to i v některých případech, kdy bezpečnostní služby mají útočníka ve svém hledáčku, či byl dokonce již v minulosti odsouzen (například nedávný případ Suddeshe Ammana)²³². I z tohoto důvodu je z mého pohledu zcela jistě zásadní připravenost co nejvíce možných složek, aby dohromady vytvořily komplexní a co nejsilnější „ochranný štít“. Lze také zmínit, že role bezpečnostních

²²⁹ SILKE, A. *Disengagement or Deradicalization: A Look at Prison Programs for Jailed Terrorists*. In: CTC Sentinel, 4(1), 2011 [online] [cit. 7. 7. 2020] Dostupné z: <https://www.ctc.usma.edu/disengagement-or-deradicalization-a-look-at-prison-programs-for-jailed-terrorists/>, s. 19

²³⁰ BRZYBOHATÝ, M. *Terorismus*. Praha: Police History, 1999, s. 55–56

²³¹ MINISTERSTVO VNITRA ČR [online] [cit. 15. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-454055.aspx>

²³² DIXON, H., MENDICK, R., HYMAS, CH. *A freed terrorist strikes again: two stabbed in Streattham attack* The Telegraph, 2020 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/02/02/freed-terrorist-strikes-two-stabbed-streatham-attack/>

složek může také úplně selhat a že nepřipravenost policie má pak velmi výrazný vliv na průběh útoku. Jedním případem za všechny budiž útoky v Bombaji v roce 2008.²³³

V rámci boje proti terorismu lze také hovořit o opatřeních, jež nastávají, pokud se teroristickému útoku nepodaří zabránit. Ty se mohou týkat jak způsobu, jakým se například média útokem zabývají, o čemž bude práce vypovídat blíže v další podkapitole, ale také například revize bezpečnostních opatření. Svou roli hraje také snaha o vytvoření obrazu země jako „bezpečné“ – útoky mohou mít dopad i na průmyslové odvětví (cestovní ruch, maloobchod a další).²³⁴

Boji proti terorismu se v krajní a poslední fázi týká také samotný postih teroristů. V kapitole o právní úpravě terorismu jsem již nastínila, jakým způsobem terorismus postihuje Česká republika. Z české právní úpravy je zřetelně vidět, že vychází z požadavků evropského a mezinárodního práva. Právě tyto dvě roviny jsou zcela zásadní pro „koordinovaný“ boj proti terorismu. Do něj se zapojuje EU, Rada Evropy NATO, OBSE, OSN a další.²³⁵ Je zřejmé, že při narůstajícím trendu mezinárodního terorismus je spolupráce mezi státy klíčová a tato práce nemá ambice ji v rámci zachování kriminologického ducha práce podrobně komentovat. Lze nicméně konstatovat, že jakýkoli postih teroristů je v současné době konfrontován s kontextem ochrany lidských práv. Opatření totiž mohou zasahovat do některých základních práv, jako jsou například svoboda pohybu, shromažďování a spolčování, vyznání anebo projevu a informací. Potlačování a postihování terorismu je samozřejmě zásadní, ovšem je při něm třeba dodržovat mezinárodní standardy lidských práv. Příkladem některých legislativ, které mohou být trnem v oku zastánců lidských práv, mohou být například zvláštní vojenské tribunály v USA, či země s extrémně tvrdými antiteroristickými zákony – Spojené království, Indie či právě USA.²³⁶ Indie například v nedávné době v návaznosti na jeden z největších islamistických útoků ve své historii svoji legislativu ještě více zpřísnila.²³⁷ Standardy týkající se mučení, nelidského zacházení při výsleších a stejně tak například zásahů do soukromí by z mého pohledu měly být dodržovány. V tomto ohledu se řadím spíše k zastáncům „ochrany práv teroristů“. Demokratické země bojující proti tak

²³³ BLAKE, L., *26/11 Response a 'Failure of Imagination'*. The Wall Street Journal, 2009 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/SB125930283726866127>

²³⁴ FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 120

²³⁵ Více k této problematice například: ŠTURMA, Pavel, Veronika BÍLKOVÁ a Jana NOVÁKOVÁ. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. Praha: C. H. Beck, 2003. Právní instituty.

²³⁶ ŠTURMA, P., *Lidská práva v boji proti terorismu – mezinárodněprávní aspekty*. Trestněprávní revue. 2006, č. 12, s. 349–355

²³⁷ DIELA, T., *Indonesia toughens up anti-terror laws days after worst attack in years*. Reuters, 2018 [online] [cit. 17. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-indonesia-security-bill/indonesia-toughens-up-anti-terror-laws-days-after-worst-attack-in-years-idUSKCN1IQ0DQ>

zavrženíhodnému fenoménu, jako je terorismus, by podle mého názoru neměly používat v boji s ním prostředky zasahující do lidských práv. Oko za oko (nadneseně) v tomto ohledu podle mého názoru není na místě. Tato rovina je zcela jistě do určité míry i filozofická, nicméně věřím, že dodržování standardů lidských práv může spíše přispět nežli uškodit, přičemž jejich nedodržování může mít mnohem hlubší dopady, a to i v kontextu politickém.

V této podkapitole jsem se pokusila vymezit některé roviny a aspekty prevence terorismu, a tedy i boje s ním. Vhodná prevence terorismu bude vypadat jinak v Evropě a jinak například v zemích blízkého východu či USA, jelikož již notorická rozmanitost terorismu zde působí v tom smyslu, že v každé z oblastí má svá klíčová specifika. V následující podkapitole se práce bude zabývat vybranými aktuálními tématy týkajícími se terorismu všeobecně a nastíní tak některé roviny současné problematiky.

3.5 Aktuální otázky

V předchozích podkapitolách práce umožnila čtenáři nahlédnout do některých kriminologických aspektů terorismu a poukázala na skutečnost, že pojem terorismu je natolik komplikovaný a že má tolik různých dimenzí, že lze jen těžko vytvořit ucelený obraz terorismu jako kriminologického fenoménu. Pravdou zůstává skutečnost, že terorismus se neustále mění a vyvíjí a je třeba ho vždy posuzovat v závislosti na čase, místě a jeho současném globálním stavu. I v souvislosti s tím jsem do této kapitoly zařadila právě tuto podkapitolu, která se snaží zachytit a popsat některé aktuální otázky, které jsou pro terorismus v současné době významné.

3.5.1 Zahraniční bojovníci

Problémem, který zcela jistě v této práci zaujímá své místo, je otázka tzv. zahraničních bojovníků. Práce se jim již místy věnovala – v právní úpravě terorismu v ČR jsem nastínila, že jejich problém je v Evropě natolik aktuální a probíraný, že Česká republika v posledních letech opakovaně přizpůsobila trestní zákoník tak, aby odpovídal požadavkům vyplývajícím z evropského práva a účinně tak tento fenomén postihoval. V souvislosti s ženským fenoménem v terorismu jsem pak zase v práci popisovala, že poměrně značné procento bojovníků jsou právě ženy.

Definice zahraničního bojovníka je ukotvena v rezoluci OSN z roku 2014, podle níž to jsou: *„jednotlivci, kteří cestují do jiného státu, než je stát jejich bydliště nebo státní příslušnosti, za účelem páchání, plánování nebo přípravy teroristických činů nebo účasti na teroristických činech nebo za účelem poskytnutí nebo přijetí teroristického výcviku, a to i v souvislosti s ozbrojeným*

konfliktem“²³⁸. Neméně problematický je potom fakt, že velkou hrozbu představuje právě jejich návrat zpět do svého „domovského státu“ (ve 30 %) ²³⁹, kde mohou spáchat útok, v jehož provedení se vycvičili právě v zahraničí. V nedávných letech tento trend souvisel především s válkou v Sýrii a také aktivitami ISIL. Na rekrutování bojovníků se podílí velmi rafinovaná propaganda, v níž klíčovou roli hrají média. Mimo náboženské faktory také může potenciální bojovníky lákat pocit, že se stanou součástí něčeho důležitého a vzrušujícího.²⁴⁰ Možnost, že se na motivaci zahraničních bojovníků podílí právě i vidina něčeho lepšího než „materiálně omezeného života“, zmiňují i některé studie.²⁴¹ Co se týče profilu pachatele, zcela koresponduje s obecným profilem, tedy tím, že není možné jasný profil stanovit. V Evropě (na základě dat do roku 2015) to byli především mladí muži (18–25 let), s jistými výjimkami podle geografie, přičemž ženy měly průměrně přibližně 17% podíl a polovina ze všech bojovníků byla sezdaná. Drtivá většina z nich také pocházela z městských oblastí. V některých zemích existovalo velké procento bojovníků, kteří již byli v minulosti trestáni. Tato data je nicméně třeba vnímat částečně kriticky a s jistou rezervou.²⁴²

Práce se v kapitole o právní úpravě v ČR zabývala případem zahraničního bojovníka Slivovského. V ČR zatím přílišnou zkušenost se zahraničními bojovníky nemáme, nicméně jak poznamenává Bílková ve svém článku, desítky občanů ČR se v konfliktních oblastech nacházejí, a to nejenom v souvislosti s islamisty, ale také například s Ukrajinou. Je třeba tedy s touto hrozbou počítat.²⁴³

V souvislosti s aktuálním vývojem ale považuji také za důležité zmínit, že počet útoků spáchaných zahraničními džihádistickými bojovníky v roce 2018 oproti předchozím letům významně klesl. Lze ovšem také zmínit, že zatímco počet cestujících osob byl poměrně nízký,

²³⁸ UN Doc. S/RES/2178. 2014

²³⁹ GINKEL, B., BOUTIN, B., CHAUZAL, G., et al. *The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. Profiles, Threats & Policies*. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 7, no. 2, 2016 [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <https://icct.nl/publication/report-the-foreign-fighters-phenomenon-in-the-eu-profiles-threats-policies/>

²⁴⁰ GALOVCOVÁ, I., *K problematice zahraničních teroristických bojovníků*, In. JELÍNEK, J a kolektiv., *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*, Praha: Leges, 2017, s. 205

²⁴¹ DAWSON L. L., AMARASINGAM, A., *Talking to Foreign Fighters: Insights into the Motivations for Hijrah to Syria and Iraq*, *Studies in Conflict & Terrorism*, 2017 40:3 [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2016.1274216>, s. 206

²⁴² GINKEL, B., BOUTIN, B., CHAUZAL, G., et al. *The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. Profiles, Threats & Policies*. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 7, no. 2, 2016 [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <https://icct.nl/publication/report-the-foreign-fighters-phenomenon-in-the-eu-profiles-threats-policies/>

²⁴³ BÍLKOVÁ, V. *Zahraniční terorističtí bojovníci a česká právní úprava*. *Trestněprávní revue*. 2019, č. 2, s. 40–47

džihádstické organizace spíše preferují online propagandu a také aktivity uskutečňované přímo v EU.²⁴⁴

3.5.2 Vybrané formy útoků

Konkrétním formám útoků se práce doposud příliš nevěnovala. Rozhodla jsem se je nicméně zařadit mezi aktuální otázky s ohledem na to, že lze najít některé metody útoků, které v současné době představují zvýšené riziko. Po krátkém obecném úvodu se tak budu v této podkapitole věnovat především kyberterorismu a CBRN útokům.

Obecně lze konstatovat, že možností, jakým způsobem spáchat teroristický útok, existuje v podstatě nezměrné množství. Pro zajímavost a představu jsem vybrala 5 významných útoků z let 2015–2019 – útoky v Paříži v roce 2015, v Nice v roce 2016, v Barceloně v roce 2017, útok v Manchesteru téhož roku a naposledy útok v Hanau z letošního roku. Ve všech případech šlo o různorodé formy útoku – střelba útočnými puškami, sebevražedné vesty obsahující exploziva, útok nákladním vozem, útoky autem, nožem, bombový útok či střelba z poloautomatické zbraně, v rámci jednoho útoku často v různých kombinacích.²⁴⁵

Obecně lze konstatovat, že výběr formy útoku je tedy závislý na mnoha faktorech, které mimo jiné souvisí i s cíli teroristického útoku, jež byly popsány v samostatné podkapitole této práce. Dalšími faktory mohou být například ochota zemřít a obětovat se, tedy zda se jedná o sebevražedný atentát, či nikoliv, zcela jistě se pak na výběru formy útoku podílí i materiální zdroje teroristické skupiny a jistá strategická úvaha. Klíčový je také moment překvapení, kterého chtějí teroristé docílit a jenž je velkým problémem pro prevenci teroristických útoků.²⁴⁶ Mezi časté útoky patří právě zmíněné bombové útoky, ozbrojené útoky, únosy a další.²⁴⁷ Do určité míry zvyšujícím se rizikem a aktuální záležitostí je potom právě hrozba kyberterorismu a CBRN útoků.

Kyberterorismus je fenomén, který je zcela aktuální i s ohledem na to, že informační technologie významným způsobem přispívají k šíření propagandy, výcviku bojovníků, ale i například toku financí pocházejících z teroristické činnosti. Cílem těchto útoků je tedy

²⁴⁴ *Terrorism Situation and Trend Report 2019 (TE-SAT), EU, 2019*, [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report#fndntn-tabs-0-bottom-2>, s. 9

²⁴⁵ viz předchozí kapioly této práce, pojednávající o těchto útocích

²⁴⁶ BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus*. Praha: Police History, 1999, str. 32–33

²⁴⁷ *Common Terrorist Incidents and Techniques* [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.terrorism-research.com/incidents/>

informační systém nebo systémy elektronických komunikací.²⁴⁸ Je nicméně nutné odlišit kyberterorismus od kriminálních kybernetických útoků, které zásadně převažují – lze mezi ně řadit například nedávné útoky na nemocnice v ČR²⁴⁹, které nejsou primárně motivované teroristickými úvahami. K tomu, aby byl útok kyberterorismem, je třeba klasické motivace teroristů – tedy zastrášení, politické, ideologické důvody a další. Pohybujeme se tedy opět na subjektivní straně pojmu terorismus, kdy určit, co doopravdy byl kyberterorismus, ale co už ne, je velmi náročné.²⁵⁰ Je nutné zmínit, že čistě kyberteroristických útoků bylo doposud zaznamenáno jen málo, nicméně kybernetických útoků jako takových velmi rychle přibývá. V České republice lze nejaktuálněji toto demonstrovat například právě na zmíněných kybernetických útocích na nemocnice. Je to tedy jistá hrozba budoucnosti, kterou je tak třeba vnímat a reagovat na ni. V současné době lze také konstatovat, že pachatelů kyberterorismu není tolik, jelikož se například mezi islamistickými teroristy a teroristy obecně pravděpodobně nenachází dostatečné množství odborně schopných osob. Lze nicméně zmínit, že existuje například údajná divize hackerů ISIL, kteří v minulosti zveřejnili takzvaný „kill list“²⁵¹, a byl s nimi spojen například hacker Junaid Hussain.²⁵² Pačka mimo jiné uvádí, že je v rámci prevence třeba se soustředit na ochranu kritické infrastruktury, ale také měkkých cílů – osobních počítačů, mobilních telefonů, zajímavým příkladem je například bezpečnost „chytrých aut“, která jsou téměř nezabezpečená proti takovým útokům, takže potenciální útočník by mohl převzít kontrolu nad celým vozidlem.

Druhou a poslední kategorií útoků, jež mohou být v současné a budoucí době relevantní, jsou CBRN útoky, tedy útoky s užitím chemických, biologických nebo nukleárních zbraní. V roce 2018 byly v EU překaženy 3 útoky, které tyto zbraně zahrnovaly. Obecně se také objevuje zvýšená teroristická propaganda zmiňující právě CBRN útoky, stejně tak se zvýšila dostupnost informací a „návodů“ k těmto útokům.²⁵³ Motivací, které mohou k takovému útoku přispět, je mnoho. Lze

²⁴⁸ SMEJKAL, V., *Kyberterorismus*, In: JELÍNEK, J., *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017, s. 90–102

²⁴⁹ Například letošní útok na Psychiatrickou nemoc. v Kosmonosích, či útok na nemocnici Benešov minulého roku.

²⁵⁰ PAČKA, R., *Současné výzvy kyberterorismu*. In: FILIPEC O., *Fenomén terorismus*. s. 165–172

²⁵¹ SAFI, M., *Isis 'hacking division' releases details of 1,400 Americans and urges attacks*. The Guardian, 2015 [online] [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/aug/13/isis-hacking-division-releases-details-of-1400-americans-and-urges-attacks>

²⁵² CARTLEDGE, J. *Isis terrorist Junaid Hussain killed in drone attack after boffins 'crack group's code* Birmingham mail, 2015 [online] [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/isis-terrorist-junaid-hussain-killed-10069425>

²⁵³ *Terrorism Situation and Trend Report 2019 (TE-SAT)*, EU, 2019, [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report#fndntabs-0-bottom-2>, s. 19

například zmínit vysokou letálnost takových zbraní za současného poměrně „tichého“ uskutečnění. CBRN útoky by také zcela jistě vyvolaly jistou „senzaci“, která by následně přilákala pozornost médií, a zároveň jsou také poměrně spolehlivým prostředkem k vyvolání paniky a chaosu. V neposlední řadě by držení takových zbraní teroristy mohlo postavit do poněkud silnějšího strategického postavení.²⁵⁴ Problematikou CBRN terorismu se zabývá i OSN, která tuto hrozbu rozeznává jako potenciální riziko a v souvislosti s ním od roku 2001 přijímá rezoluce.²⁵⁵ S ohledem na prevenci je poté také nutné zmínit, že řešení CBRN útoků má řadu specifíků, na které je třeba být připraven – potenciální vyšetřování útoku, potřebné množství odborníků, ale i informací o zbraní samotné jsou specifiky, která mohou být riziková a náročná, stejně tak je faktem, že pro účinnou prevenci je třeba se zaměřit na posilování mezinárodní spolupráce, a to mnohdy se zeměmi, se kterými udržovat takové vztahy není jednoduché.²⁵⁶

3.5.3 Terorismus a média

V rámci aktuálních otázek nemohu opominout význam médií. Zařazení této kratší podkapitoly má jistě v této práci svůj význam, symbolicky i ke konci hlavního jádra práce, jelikož jak vyplývá z předchozích podkapitol, média hrají svou roli všeobecně – při radikalizaci útočnicka, při přípravě útoku, ale i následně po uskutečnění útoku. Jednotlivých oblastí se práce mírně dotkla, nicméně se takto chronologicky pokusím přidat k jednotlivým fázím další podrobnosti, které jsou z mého pohledu významné.

V souvislosti s radikalizací jsou jedny z nejvýznamnějších typů médií sociální sítě. Facebook, Twitter, Youtube a další platformy umožňují extrémně rychlé šíření informací. Lze například zmínit videa oslavující domnělý „ráj na zemi“ pro zahraniční bojovníky, které mají nalákat k cestování do míst konfliktů. Tato videa a propaganda na sociálních médiích se netýká pouze mužů, ale rekrutuje se tímto způsobem i značná část žen. Ty se na sociálních médiích mohou shromažďovat za účelem vzájemné podpory, k čemuž jim slouží například Twitter či Tumblr.²⁵⁷

²⁵⁴ SU, F. ANTHONY, I., *Reassessing CBRN Threats in a Changing Global Environment*. Sipri, 2019 [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.sipri.org/publications/2019/other-publications/reassessing-cbrn-threats-changing-global-environment>, s. 9

²⁵⁵ *Chemical biological, radiological and nuclear terrorism*. Office of Counter-Terrorism. United Nations [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.un.org/counterterrorism/cct/chemical-biological-radiological-and-nuclear-terrorism>

²⁵⁶ SU, F. ANTHONY, I., *Reassessing CBRN Threats in a Changing Global Environment*. Sipri, 2019 [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.sipri.org/publications/2019/other-publications/reassessing-cbrn-threats-changing-global-environment>, s. 11–13

²⁵⁷ *Glasgow woman Aqsa Mahmood 'promoting terrorism' on Twitter* BBC News [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-29029954> ; BAKER, A., *How ISIS Is*

V závislosti na výše zmíněném byla samozřejmě přijata řada opatření²⁵⁸ proti šíření obsahu tohoto typu, mimo jiné se v tomto roce bude projednávat možná implementace těchto opatření do české legislativy²⁵⁹, nicméně v současné době není možno s tímto problémem naprosto účinně bojovat. Opatření jsou také z mého pohledu zcela logicky konfrontována se svobodou šíření informací na internetu. Na některá negativa připravované evropské legislativy upozorňují samotní novináři.²⁶⁰

Svou roli pak média zcela jistě hrají i při přípravě útoku a útoku samotném, kdy podle mého názoru často fungují pro teroristy jako jedinečný prostředek jejich propagandy a popularity. Na některých sociálních platformách se dokonce objevilo živé streamování teroristických útoků.²⁶¹

Roli ostatních médií, tedy nejen sociálních, lze podle mého názoru často hodnotit spíše negativně, když v mnohých případech jde teroristům v podstatě „naproti“. V tomto směru se ztotožňují s pohledem Fajmonové²⁶², která hovoří o vlivu médií a jejich diskurzu na strach společnosti, který je z velké části vytvořen právě díky neutuchající mediální prezentaci teroristických činů s klíčovými slovy – strach, hrozba a další podobné pojmy. Podle mého názoru toto úzce souvisí s tím, že teroristům se tak v podstatě podaří dosáhnout toho, co chtějí, tedy přesně tyto pocity v lidech vyvolat. Uskutečnit co nejvíce šokující útok tak, aby přilákal co nejvíce pozornosti.

V následující a poslední podkapitole se tedy pokusím i v souvislosti s výše řečeným objektivně popsat současný stav terorismu. Právě v souvislosti s narativem médií je podle mého názoru velmi důležité podívat se na tento fenomén co nejracionálněji. Výsledkem by mohlo být „rozumnější“ vnímání terorismu a také zmírnění některých vedlejších důsledků – strachu

Recruiting Women to Join Time. 2014 [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://time.com/3276567/how-isis-is-recruiting-women-from-around-the-world/>

²⁵⁸ *Teroristický obsah online: Rada přijala vyjednávací postoj k novým pravidlům o prevenci jeho šíření* Consilium [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/12/06/terrorist-content-online-council-adopts-negotiating-position-on-new-rules-to-prevent-dissemination/>

²⁵⁹ PASEKOVÁ, E., *Plán boje proti terorismu v ČR: Nefungují zde organizace, které by bylo třeba rozkládat*. Česká justice, 2019 [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/08/plan-boje-terorismu-cr-nefunguji-zde-organizace-ktere-by-bylo-treba-rozkladat/>

²⁶⁰ *EU online terrorist content legislation risks undermining press freedom*. Committee to Protect Journalists, 2020 [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://cpj.org/2020/03/eu-online-terrorist-content-legislation-press-freedom.php>

²⁶¹ *Christchurch Terrorist Video Remains Online*. Counter Extremism Project [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.counterextremism.com/press/christchurch-terrorist-video-remains-online>

²⁶² FAJMONOVÁ, V., *Vnímání terorismu: jaký vliv má narativ a jeho šíření*. Analýzy – Ústav mezinárodních vztahů, 2017 [online] [cit. 29. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/article/vnimani-terorismu-jaky-vliv-ma-narativ-a-jeho-sireni>

společnosti, zvýšené nesnášenlivosti mezi skupinami obyvatel či přitvrzujících protiteroristických opatření.

3.6 Současný stav terorismu ve světě

V posledních pár letech lze pozorovat některé zásadní změny ve směru, jakým se fenomén terorismu ubírá. Na úvod si dovolím předložit několik statistických údajů tak, aby bylo možné si udělat představu o současném počtu útoků a obětí. Údaje pochází z Global Institute of Peace a reportu Erin Millerové, obojí vychází z dat National Consortium for Study of Terrorism, a dále je využit také trend reportu EU. V době vzniku této práce byla k dispozici jako nejaktuálnější data z roku 2018.

Obecně lze konstatovat, že teroristických útoků mezi lety 2014–2018 ubývalo. Právě rok 2014 byl rokem, kdy byly počty útoků i obětí na vrcholu. Pro srovnání – v roce 2014 bylo zaznamenáno téměř 17 000 útoků a až 45 000 obětí, v roce 2018 to bylo 9600 útoků a 22 980 osob zemřelo (čísla zahrnují i zemřelé pachatele). Celkově tedy poklesl počet útoků v těchto čtyřech letech o 43 %, o 48 % méně osob zemřelo.²⁶³ Pokles pravděpodobně do jisté míry souvisí se ztrátou kontroly ISIL nad velkou částí území.²⁶⁴ Nejletálnějšími skupinami v roce 2018 byly již zmiňovaný Talibán (8508 obětí), ISIL (2221 obětí) a Boko Haram (1327 obětí).

Lze také konstatovat, že statistiky jsou co do počtu útoků z předchozích let zásadně ovlivněné terorismem v Iráku, který v těchto letech trpěl vůbec nejvíce útoků v porovnání s ostatními zeměmi, přičemž počty útoků v Iráku sice rapidně klesají, nicméně jsou stále velmi letální. Lze však také zmínit, že poprvé od roku 2003 nebyl v roce 2018 Irák zemí nejvíce postiženou terorismem.²⁶⁵ Celosvětově nejletálnější útoky (nad 150 mrtvých) v roce 2018 se také uskutečnily všechny mimo Evropu – nejvíce postižené země byly Afghánistán, Irák, Nigérie a Filipíny. Z toho také lze konstatovat, což považuji za zásadní, že terorismus se stále soustřeďuje především

²⁶³ MILLER, E. *Trends in Global Terrorism: Islamic State's Decline in Iraq and Expanding Global Impact; Fewer Mass Casualty Attacks in Western Europe; Number of Attacks in the United States Highest since 1980s*. National Consortium for study of terrorism. Background report. 2019 [online] [cit. 30. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.start.umd.edu/news/global-terrorism-decreases-2018-recent-uptick-us-terrorist-attacks-was-sustained>, s. 1

²⁶⁴ Ibid., s. 12

²⁶⁵ INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE. *Global Terrorism Index 2019: Measuring the Impact of Terrorism*. Sydney, 2019. [online] [cit. 30. 4. 2020] Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/reports>, s. 46

v oblastech s dalšími politickými konflikty a násilím.²⁶⁶ Podle GTI měly tyto oblasti na svědomí v roce 2018 celkem 95 % procent všech obětí.²⁶⁷

Specifickou oblastí je USA, kde v roce 2018 přesáhl počet útoků nejvyšší číslo z roku 1982, počet obětí na druhou stranu naopak klesl, a to o více než polovinu.²⁶⁸

Co se týče západní Evropy, mezi lety 2017–2018 se počet útoků snížil o 30 % a počet obětí až o 70 %. Nejletálnějším útokem v roce 2018 byl útok ve Štrasburku, při kterém zemřelo pět lidí a 11 bylo zraněno (celkových útoků v Evropě, při nichž někdo zemřel, bylo v tomto roce 9). Nejčastěji používanými metodami útoku byly výbušniny a exploziva, například útoků vozidly byla v roce 2018 „pouhá“ 2 %. Celkový počet útoků byl potom v roce 2018 v západní Evropě 201.²⁶⁹ Tato data také potvrzuje report EU.²⁷⁰

V rámci EU lze také konstatovat, že většinu celkových útoků mají na svědomí etno-separatističtí teroristé. Poměrně důležité z mého pohledu je také zmínit, že sice co do počtu útoků stále velmi nízkým, ale zároveň narůstajícím trendem jsou útoky pravicově extremistické.²⁷¹ Tento trend se netýká pouze Evropy, ale i globálně lze konstatovat, že pravicové útoky narůstají.²⁷² Z těch nejhorších lze v poslední době jmenovat například již několikrát zmiňované El Paso či Christchurch.

Obecně lze tedy vyvodit, že terorismus je sice v posledních letech na ústupu, nicméně situaci je vždy třeba posuzovat podle dané oblasti. Je dobré mít také v souvislosti s evropským regionem na paměti, že drtivá většina teroristických útoků je skutečně spojena s oblastmi politických konfliktů, a také vnímat, že i počet zahraničních bojovníků klesá. Neznamená to však, že by se tato hrozba měla zlehčovat, ze statistik také vychází, že terorismus je do jisté míry nepředvídatelný,

²⁶⁶ Ibid., s. 2, 52

²⁶⁷ Ibid., s. 2

²⁶⁸ MILLER, E. *Trends in Global Terrorism: Islamic State's Decline in Iraq and Expanding Global Impact; Fewer Mass Casualty Attacks in Western Europe; Number of Attacks in the United States Highest since 1980s*. National Consortium for study of terrorism. Background report. 2019 [online] [cit. 30. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.start.umd.edu/news/global-terrorism-decreases-2018-recent-uptick-us-terrorist-attacks-was-sustained>, s. 8

²⁶⁹ Ibid. s. 7

²⁷⁰ EU, *Terrorism Situation and Trend Report 2019 (TE-SAT)*. EU, 2019 [online] [cit. 30. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>; EU

²⁷¹ EU, *Terrorism Situation and Trend Report 2019 (TE-SAT)*. EU, 2019 [online] [cit. 30. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/terrorism-situation-and-trend-report-2019-te-sat>, s. 9

²⁷² *Far-right attacks in the West surge by 320 per cent*. Vision of Humanity [online] [29. 4. 2020]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/global-terrorism-index/far-right-attacks-in-the-west-surge-by-320-per-cent/>

takže v následujícím roce může být situace opět jiná. Tato data by však z mého pohledu měla sloužit k jistému uvědomění si, že v evropském regionu v současnosti mohou existovat i větší hrozby, než je terorismus, byť je jeho krutost a častá nečekanost naprosto ochromující. Z mého pohledu by bylo ideální, pokud by byla pozornost médií objektivně a rovnoměrně přikládána všem výše zmíněným skutečnostem, jelikož i tak bychom mohli zabránit přílišné „popularizaci útočníků“, ale také přecitlivělým reakcím veřejnosti, jež jsou rovněž zcela průkazně velkým problémem.

4. Problematika útoků tzv. osamělých vlků

Ve speciální části této práce jsem se rozhodla zaměřit na fenomén terorismu osamělých vlků. Spaaaj tento fenomén definuje jako teroristický útok spáchaný osobami, které jednájí samostatně, nejsou součástí teroristické sítě či organizace a nejsou také nikým řízeny.²⁷³ Je nicméně nutné zmínit, že definic je opět řada, ale žádná uniformní neexistuje. Zjednodušeně lze ale konstatovat, že klíčové je vztažení se k násilí v rámci ideologických a extremistických postojů, bez násilí by tak osoba byla ideologickým extremistou, bez ideologie by zase například páchala „jen“ násilné činy nesplňující parametry terorismu.²⁷⁴ Důvodů, proč jsem se rozhodla věnovat této problematice individuálně, je několik. Zaprvé je to fenomén, který vykazuje z kriminologického hlediska tolik specifik, že je z mého pohledu vhodné se mu věnovat samostatně. Zadruhé je velmi aktuální, a to i v evropském regionu.²⁷⁵ Data GTI ukazují, že tento fenomén poměrně rychle narůstá, a to od 70. let minulého století až do roku 2018 téměř o 65 %.²⁷⁶ V následujících podkapitolách se tedy budu snažit popsat základní prvky tohoto jevu, a to od profilu útočníka přes jeho radikalizaci až po prevenci.

4.1 Profil osamělého vlka a jeho radikalizace

Na úvod lze začít samotnou typologií osamělého vlka. Problematika osobnosti osamělého vlka spočívá velmi často v tom, že každý tohoto pachatele vymezuje jinak. Pro kontext tak například Pantucci²⁷⁷, zabývající se typologií těchto útočníků ve spojitosti s islamistickým terorismem, rozlišuje 4 základní typy osamělých vlků: jako první definuje *samotáře*, který funguje bez jakéhokoliv vedení či vnějšího vlivu teroristické organizace, maximálně může být ovlivněn konzumací masmédií. Skryje se nicméně za ideologickou motivaci, a je tak těžké určit, co bylo doopravdy jeho skutečnou motivací. V nedávné době by takovým případem mohl být například

²⁷³ SPAAIJ, R., *The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment*. Studies in Conflict & Terrorism, 2010, 33:9, [online] [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2010.501426>, s. 856

²⁷⁴ ALFARO-GONZALEZ, L., et al., *Report: Lone Wolf Terrorism*. Georgetown University, 2015 [online] [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://georgetownsecuritystudiesreview.org/wp-content/uploads/2015/08/NCITF-Final-Paper.pdf>, s. 9

²⁷⁵ ŠELLENG, D., *Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi*. In: JELÍNEK J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017, s. 127

²⁷⁶ *Increase in self-radicalised 'lone wolf' attackers*. Vision of Humanity, 2019 [online] [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/terrorism/increase-in-self-radicalised-lone-wolf-attackers/>

²⁷⁷ PANTUCCI, R., *A Typology of Lone Wolves, Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*. London: The international Centre For The Study of Radicalisation and political Violence, [online] [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: https://icsr.info/wp-content/uploads/2011/04/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf, s. 14–30

střelec z El Pasa.²⁷⁸ Dalším typem, který popisuje, je *osamělý vlk*, který se od předchozí skupiny liší faktem, že sice v rámci útoku jedná stejně samostatně, nicméně má jistá napojení na jiné extremisty či teroristickou organizaci, které jsou dost často těžko prokazatelné, nebo jejich míra není jasná a nepřispívá k samotnému útoku. Do této kategorie by pravděpodobně bylo možné zařadit například pachatele manchesterských útoků.²⁷⁹ Následujícím typem je pak *skupina osamělých vlků*, což je v podstatě spojení více předchozích osamělých vlků, navzájem mohou komunikovat, nicméně jako celek spíše nemají napojení na reálnou teroristickou organizaci. Posledním typem jsou potom osamělí útočníci, tedy sice samostatně jednající pachatel, nicméně s jasným napojením na teroristickou organizaci a přijímající od ní pokyny. Příkladem pak pravděpodobně může být například Anis Amri (útočník z Berlína), který dostával instrukce od ISIL.²⁸⁰ V následujícím textu budu nicméně používat pojmenování „osamělý vlk“ pro útočníky, u kterých žádné vazby či spolupráce s teroristickou organizací nebyly prokázány (byť je tato problematika nadměru komplikovaná).

V nedávném reportu FBI²⁸¹, který se zabýval studiem osamělých vlků, kteří spáchali letální teroristický útok ve Spojených státech (52 případů, až do roku 2015), vyšlo najevo, že podobně jako u obecného profilu teroristů lze jen velmi těžko vytvořit model „typického“ osamělého vlka. Autoři nicméně zjistili, že se i v této oblasti potvrzuje drtivá dominance mužů, všech 100 % útočníků byli právě oni (v některých studiích nicméně jisté procento žen nalézt lze). Co se týče věku, lze konstatovat, že škála byla také poměrně široká – od 15 let do 88 let. Průměrný věk byl 37,7 let, přičemž islamisticky inspirovaní útočníci byli v průměru výrazně mladší – 26,3 let. Většina útočníků pak také byla bílé barvy pleti, zbylých 35 % příslušníci různých etnicit. Většina také nebyla v době spáchání útoku sezdaná (73 %). Vzdělaných byl 75 % útočníků (alespoň středoškolsky). Více než polovina z nich (54 %) poté v době spáchání útoku nepracovala a ani nenavštěvovala školu. Co se týče psychických onemocnění, většina jím netrpěla (62 %), a pokud ano, jednalo se převážně o poruchy nálad a psychotické poruchy. Polovina z útočníků měla také

²⁷⁸ COLLINS, B., *Investigators 'reasonably confident' Texas suspect left anti-immigrant screed, tipped off before attack*. 2019 [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/news/us-news/investigators-reasonably-confident-texas-suspect-left-anti-immigrant-screed-tipped-n1039031>

²⁷⁹ *Sebevražedný bombový útok v Manchester Areně*. Wikipedia [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sebevražedný_bombový_útok_v_Manchester_Areně

²⁸⁰ *ISIS Likely Directed Anis Amri To Attack Berlin Christmas Market*. NPR [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.npr.org/2016/12/23/506759059/isis-likely-directed-anis-amri-to-attack-berlin-christmas-market?t=1586166673649>

²⁸¹ *Lone Offender Terrorism Report*. FBI [online] [21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.fbi.gov/file-repository/lone-offender-terrorism-report-111319.pdf/view>, s. 12-18

v rodině alespoň jednu radikálně smýšlející osobu. Podle reportu Spaaije jsou teroristé fungující osamoceně oproti teroristům fungujícím ve skupině také údajně obecně starší, méně vzdělání a více náchylní k psychickému onemocnění.²⁸²

Šelleng také shrnuje, že ve výzkumu Behrens a Goertze 19 % útočníků podstoupilo v minulosti vojenský výcvik a že tito útočníci jsou také odpovědní za 29 % všech obětí zkoumaných v rámci EU.²⁸³ Studie Gruenewalda, Chermaka a Freilicha která srovnávala letální útoky pravicově extremistických útoků osamělých vlků a „neosamělých vlků“ ve Spojených státech zase došla k závěru, že společnými jmenovateli osamělých vlků jsou mladší věk, historie spojená s fungováním v armádě, psychické onemocnění a osamocení – rozvod, ztráta partnera apod.²⁸⁴ Obecně tak lze na základě těchto vybraných studií konstatovat, že konkrétní a obecný profil neexistuje. Lze však vyzdvihnout některé charakteristiky, a to mužské pohlaví, vyšší věk a náchylnost k psychickému onemocnění.

Jakým způsobem se tedy osamělý vlk radikalizuje? Někteří osamělí vlci se mohli radikalizovat v organizacích v minulosti, na ostatní zase mohou mít zásadní dopad média či jistý kontakt s podobně smýšlejícími osobami. Základem ostatně jako i u klasického terorismu může být pocit křivdy a nespravedlnosti, přičemž pokud je tento pocit dostatečně silný, může se proměnit v potřebu „odplaty“ a nakonec i finálnímu rozhodnutí teroristický útok provést.²⁸⁵ Je ale také třeba zdůraznit, že opět neexistuje nic jako jednoznačný model radikalizace, jelikož na individuální případy působí řada faktorů – psychologické, sociální, situační apod. Radikalizace je často založená na dynamice ve vztahu láska k vlastní skupině – nenávisť k ostatním. Co se týče jedince jako takového, lze radikalizaci zpozorovat například změnou chování, cestováním do místa konfliktu či izolováním se.²⁸⁶

²⁸² HAMM, M., SPAAIJ, R., *Lone Wolf Terrorism in America: Using Knowledge of Radicalization Pathways to Forge Prevention Strategies*. Indiana State University, 2015 [online] [21. 4. 2020] <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/248691.pdf>, s. 6–7

²⁸³ ŠELLENG, D., Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi. In: JELÍNEK J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017, s. 130

²⁸⁴ GRUENEWALD, J., CHERMAK, S. AND FREILICH, J. D., *Distinguishing „Loner” Attacks from Other Domestic Extremist Violence*. *Criminology & Public Policy*, 12, 2013, [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1745-9133.12008>, s. 80

²⁸⁵ COHEN K., *Who will be a lone wolf terrorist? Mechanisms of self-radicalisation and the possibility of detecting lone offender threats on the Internet*. 2012 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--3531--SE>, s. 12-13

²⁸⁶ ŠELLENG, D., Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi. In: JELÍNEK J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017, s. 132

Svou roli pak zcela jistě hraje i prostředí, ve kterém se jedinec nachází, jelikož pokud nemá příliš bohatý sociální život, závazky či například práci, může být náchylnější k radikálnějším myšlenkám – vymaní se ze „sociální kontroly“ a pak může v návaznosti na výše zmíněná média trávit mnoho času online – v chatovacích místnostech, na různých platformách apod. V tuto chvíli tak také mohou začít fungovat skupinové dynamiky radikalizace, přestože se stále jedná o individuální případ.²⁸⁷ Lze také zmínit tzv. „copycat“ chování – k čemuž také do jisté míry přispívají média, tedy skutečnosti, že některé útoky jsou „okopírované“ od předchozích.²⁸⁸

4.2 Chování útočníka před útokem, při útoku a po něm

Co se týče chování útočníka před samotným útokem, lze obecně konstatovat, že většina osamělých vlků má útok velmi dobře promyšlený a naplánovaný.²⁸⁹ Příkladem za všechny může být Ted Kaczinsky nebo Andreas Breivik. Typickými zbraněmi, po kterých útočníci sáhnou, jsou potom střelné zbraně či po domácku vyrobená exploziva.²⁹⁰ Ty pachatelé mnohdy shánějí z různých zdrojů, tak aby co nejlépe své činy zamaskovali. V přípravě plánování útoku potom prochází několika stadii – výběrem cíle útoku, shromažďování informací o potenciálních cílech, výběr konkrétního cíle, sledování a shromažďování informací před útokem, ale také prověrka plánu.²⁹¹

Z mého hlediska je také zajímavé dělení útočníků na tzv. volatilní a autonomní. Volatilní jsou ti, kteří stojí jaksí na hraně samotné ideologie či přesvědčení a to jim stačí, aby takový útok provedli. Nejsou nicméně kompletně součástí nějaké sítě nebo nemají konkrétní zkušenost s radikálním prostředím. Autonomní jsou pak útočníci, kteří mají předchozí zkušenost a byli součástí radikálního prostředí, ale z nějakého důvodu ho opustili, může se však také například jednat o navracející se zahraniční bojovníky. V souvislosti s těmito dvěma typy pak lze rozlišovat

²⁸⁷ COHEN K., Who will be a lone wolf terrorist? Mechanisms of self-radicalisation and the possibility of detecting lone offender threats on the Internet. 2012 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--3531--SE>, s. 15

²⁸⁸ LEENAARS, J., REED, A. *Understanding Lone Wolves: Towards a Theoretical Framework for Comparative Analysis*. International Centre for Counter-Terrorism, 2016 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: www.jstor.org/stable/resrep17500, s. 11

²⁸⁹ COHEN K., Who will be a lone wolf terrorist? Mechanisms of self-radicalisation and the possibility of detecting lone offender threats on the Internet. 2012 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--3531--SE>, s. 15

²⁹⁰ LINDEKILDE, L., O'CONNOR F., SCHUURMAN B. *Radicalization patterns and modes of attack planning and preparation among lone-actor terrorists: an exploratory analysis*. Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 11:2, 2019 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2017.1407814>, s. 120

²⁹¹ ŠELLENG, D., *Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi*. In: JELÍNEK J. a kolektiv, Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie. Praha: Leges, 2017, s. 130

různé druhy chování – volatilní typ bude mít kratší dobu přípravy, může také rychleji reagovat na nějakou událost, která v něm vyvolá „agresi“, zatímco autonomní útočníci budou rozvážnější a více ukotveni ve své ideologii, proto na tyto události takto reagovat nebudou. Co se týče výběru metody útoku, volatilní typ bude více impulsivní a v průběhu útoku může tyto metody měnit, autonomní bude v tomto ohledu o něco rozvážnější – a to i díky lepším znalostem. To poté stejně souvisí i s pozorností věnované zabezpečení celé akce. Je třeba ale zdůraznit, že tato data mají jen částečnou podporu ve výzkumu, který byl založen na menším počtu vzorků, a výsledky tak nelze zcela generalizovat.²⁹²

Některé další rizikové znaky v chování pak mohou být například patologická pozornost věnovaná nějaké osobě či záležitosti, chování, které naznačuje silnou identifikaci s předchozími útočníky či projevy určitého násilí. V několika týdnech před útokem pak zvýšené aktivity různého druhu související s cílem útoku, pachatel může také o útoku komunikovat s třetí osobou, bezprostředně před útokem pak projevovat stres, zoufalství – nemožnost jiné „volby“.²⁹³

Při samotném útoku hraje významnou roli také okamžik překvapení, kdy se útočník snaží nalézt co „nejvýhodnější“ čas, místo či způsob provedení. Útok může být proveden v blízkosti bydliště, nicméně velmi často to může být i místo vzdálenější.²⁹⁴ Jak již bylo zmíněno, typickou zbraní je stále střelná zbraň, eventuálně exploziva, nicméně v současné době lze najít i nové, v předchozí kapitole již zmíněné prostředky – například použití vozidel, která jsou v mnohém pro útok „jednodušší“. Příkladem může být útok v New Yorku.²⁹⁵ Obecně však lze konstatovat, že většina útoků osamělých vlků není nijak sofistikovaná v jejich provedení, nebo pachatelé se zbraněmi neumí příliš profesionálně zacházet. Útoky také většinou směřují na měkké cíle.²⁹⁶ To do jisté míry pravděpodobně souvisí s tím, že je pro teroristy takový cíl „snadněji“ dosažitelný.

²⁹² LINDEKILDE, L., O'CONNOR F., SCHUURMAN B. *Radicalization patterns and modes of attack planning and preparation among lone-actor terrorists: an exploratory analysis*. Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 11:2, 2019 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2017.1407814>, s. 126-128

²⁹³ COHEN K., *Who will be a lone wolf terrorist? Mechanisms of self-radicalisation and the possibility of detecting lone offender threats on the Internet*. 2012 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--3531--SE>, s. 18

²⁹⁴ ŠELLENG, D., *Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi*. In: JELÍNEK J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017, s. 136

²⁹⁵ BARBER, B., BLIZZARD, N. *Preventing lone-wolf terrorist attacks difficult, local experts say*. Dayton daily news, 2017 [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.daytondailynews.com/news/local/preventing-lone-wolf-terrorist-attacks-difficult-local-experts-say/NNITcKwQvuoRKUeUkI2M8H/>

²⁹⁶ LINDEKILDE, L., O'CONNOR F., SCHUURMAN B. *Radicalization patterns and modes of attack planning and preparation among lone-actor terrorists: an exploratory analysis*, Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 2019 11:2, DOI: 10.1080/19434472.2017.1407814, s. 120

Nedílnou typickou součástí útoků osamělých vlků je potom také jejich zviditelnění, ať už před útokem, v jeho průběhu či po něm. To bývá jedním z hlavních cílů takových útoků. Pro příklady opět nemusíme chodit daleko – Ted Kaczinsky a jeho Manifesto, střelec v El Pasu, Andreas Breivik, střelba v Christchurci, Lucas John Helder. Pachatelé tedy velmi často využijí nějakou mediální platformu pro zveřejnění své ideologie či motivace. Ve studii provedené Gill, Horganem a Deckertem na vzorku 109 takových útočnicků vyšlo najevo, že 59 % z nich nějakým takovým způsobem svůj útok prezentovalo.²⁹⁷

4.3 Prevence a odhalování útoků

Prevence či samotné odhalování takových útoků je komplikované, jelikož mnohdy nedochází k velkému kontaktu s okolím či komunikaci, tak jako například u terorismu skupinového. Zároveň však lze také konstatovat, a to především v souvislosti s úvodním dělením Pantucciho, že termín „osamělý vlk“ není vždy ve své podstatě úplně přesný. Z jedné ze studií zabývající se útoky osamělých vlků mimo jiné vyplývá, že téměř ve 25 % mělo okolí útočníka povědomí o možném útoku, v 18 % zase o konkrétnějších plánech útoku vědělo.²⁹⁸ Z další studie lze vyčíst i vyšší procenta, tedy že 64 % bližšího okolí útočníka tušilo možný útok, jelikož jim to sám sdělil.²⁹⁹ Jako základní a klíčová se tedy z mého pohledu jeví prevence právě v rámci nejbližšího okolí útočníka.

Potenciál odhalit rizikové chování možných útočníků má totiž právě jeho nejbližší okolí. Útočníci se totiž do určité míry stále účastní sociálních interakcí – například s lékaři, sociálními pracovníky, sousedy atd. Pantucci pak v této souvislosti uvádí případ Andrewa Ibrahima z roku 2008, ve kterém se právě tímto mechanismem, tedy detekcí podezřelého chování jeho okolím, podařilo plánovanému útoku zabránit.³⁰⁰

Je nicméně třeba zmínit, že taková prevence má jisté limity a nalézt její správnou formu není jednoduché. Bakker a De Graaf pak zmiňují, že by mělo být uvažováno o programech detekování potenciálního podezřelého chování pro školy, rodiče a univerzity utvořené tak, aby nebyla

²⁹⁷ GILL P, HORGAN J, DECKERT P., *Bombing alone: tracing the motivations and antecedent behaviors of lone-actor terrorists*. J Forensic Sci. 2014;59(2) [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1556-4029.12312>, s. 433

²⁹⁸ *Lone Offender Terrorism Report* FBI [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.fbi.gov/file-repository/lone-offender-terrorism-report-111319.pdf/view>, s. 66

²⁹⁹ GILL P, HORGAN J, DECKERT P., *Bombing alone: tracing the motivations and antecedent behaviors of lone-actor terrorists*. J Forensic Sci. 2014;59(2) [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1556-4029.12312>, s. 433

³⁰⁰ PANTUCCI, R. ELLIS, C. CHAPLAIS, L. *Lone-Actor Terrorism. Literature Review*. RUSI, 2015 [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: <https://rusi.org/publication/occasional-papers/lone-actor-terrorism-literature-review>, s. 16

vyvolána zbytečná panika.³⁰¹ V této souvislosti nicméně vnímám, že takové programy mohou skutečně mít i negativní dopady – podezřívavé chování, nebo třeba falešná obvinění či podporu nesnášenlivosti. Je tedy poměrně složité nalézt ideální kompromis.

Zásadní roli pak hrají opět sociální média a internet, jelikož právě to jsou místa, kde se většina osamělých vlků „socializuje“. Jedná se tedy o místa, která mohou případně potenciálního útočníka „prozradit“. Šelleng v této souvislosti zmiňuje výzkum Brynielssona, který uvádí tři základní indicie možného útoku. Patří mezi ně prozrazení se třetí osobě v rámci nějaké komunikace (úmyslně i neúmyslně), fixace na určitou osobu či záležitost a jako třetí prezentace útočníka jako bojovníka proti určitému nebezpečí. Na základě těchto indicií by měly následovat další analýzy motivace a příležitostí potenciálního útočníka. Cíleno by mělo být na extremistická internetová fóra, Facebook, Twitter a další, a to formou monitoringu dat, ať už manuálním (klíčová slova), či pomocí programu. Šelleng také zmiňuje fakt, že v případech osamělých vlků lze pouze omezeně uplatnit některé policejní taktiky za běžných okolností používané k boji proti skupinovému terorismu. Například nasazení agenta může zkomplikovat skutečnost, že nebude zajištěn dostatek důkazů, a nebude tedy jeho nasazení ospravedlněno.³⁰²

Posledním z mého pohledu zajímavým úhlem pohledu je důraz kladený právě na spojení prostředků a příležitostí. McCauley a Moskalenko ve své práci zmiňují případ Nidala Hasana, který v roce 2009 zavraždil 13 lidí a dalších 30 zranil. Jeho e-mailová komunikace s islamistickou zbrojařskou firmou nevzbudila v bezpečnostních službách výraznou pozornost – Nidal nebyl typickým případem profilu osoby, která by měla mít sklon k radikalizaci. Přesto pokud by se na tuto komunikaci Hasana zaměřili, zjistili by, že v poslední době začal se zbraněmi trénovat (vzhledem k tomu, že to byl vojenský major, toto nebylo zcela typické) a také je nakoupil. Jak zmiňují, a to je názor, s nímž se ztotožňuji, radikální názory jsou poměrně časté, nicméně radikální akce jsou už o dost vzácnější, proto by měl být právě kladen větší důraz a pozornost na prostředky a eventuální příležitosti pachatelů.³⁰³

³⁰¹ BAKKER, E., DE GRAAF, B. *Preventing Lone Wolf Terrorism: Some CT Approaches Addressed*. Perspectives on Terrorism, 2011 5(5/6) [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: www.jstor.org/stable/26298538, s. 47–48

³⁰² ŠELLENG, D., Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi. In: JELÍNEK J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017, s. 137-140

³⁰³ MCCAULEY, C., MOSKALENKO S. *Toward a Profile of Lone Wolf Terrorists: What Moves an Individual from Radical Opinion to Radical Action*. Terrorism and Political Violence 26, 2014 [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2014.849916#.UtVbJPtfkpo>, s. 84–85

Mohu tak shrnout, že útoky osamělých vlků jsou fenoménem, který je aktuální, nicméně zároveň ve srovnání se skupinovým terorismem stále vzácný. Výzkum a debaty o něm jsou důležité, a to především z toho důvodu, že například co se týče preventivních opatření a způsobu odhalení, vykazuje specifika, která je mohou komplikovat, a tak hledání vhodného způsobu prevence a eventuálních způsobů odhalování vnímám jako velmi důležité. Také fakt, že okolí velmi často o útocích ví, nebo má alespoň nějakou předtuchu, je podle mého názoru dobrým polem pro eventuální zlepšení a implementaci opatření, která by mohla pomoci, i když zcela jistě není jejich zavedení a konstruování vůbec jednoduché. Na druhou stranu je ale také třeba zmínit, že všechna opatření by opět měla být konfrontována s dalšími negativními dopady, které jsem již u sociálních opatření zmiňovala.

5. Případové studie

Poslední kapitola této práce je věnována případové studii dvou vybraných teroristických útoků. Pokusím se je popsat tak, aby si čtenář mohl udělat představu o celém komplexním procesu útoku, osobnosti útočnicka, ale také následných dopadech teroristického útoku. Pro tuto studii jsem vybrala dva útoky z nedávné doby spáchané v EU. Útoky spáchané v EU jsem vybrala proto, že práce může přinést jistý vhled do jejich reálné podoby, což může být pro čtenáře této práce druh útoků pravděpodobně nejrelevantnější a nejzajímavější. Práce se navíc v jednotlivých kapitolách věnovala spíše terorismu v evropském regionu či USA, a proto v tomto duchu naváže i tato kapitola. Pro demonstrování možných případných odlišností a srovnání dvou základních druhů terorismu popsaných v této práci, tedy terorismu skupinového a terorismu páchaného jednotlivci, se jeden z případů týká pachatele tzv. osamělého vlka a druhý pachatelů s napojením na teroristickou organizaci. Na konci práce budou tyto dva případy porovnány a pokusí se zodpovědět na otázku, zda lze aplikovat na případy některé poznatky představené v této práci a eventuálně z nich vyvodit nějaké závěry.

5.1 Útoky ve Španělsku 2017

Prvním případem, kterým se budu zabývat, je série útoků uskutečněná v srpnu roku 2017 ve Španělsku. Útočníci útoky spáchali na dvou místech – v Barceloně a Cambrils. Jednalo se o útok islamistických teroristů. Útočníků bylo dohromady osm a vzájemně spolupracovali, někteří z nich byli dokonce příbuzní. Všichni byli mužského pohlaví, nejstaršímu útočnickovi bylo 24 let, nejmladšímu teprve 17. Dohromady při útoku zemřelo 16 osob a 130 bylo zraněno.³⁰⁴

Série útoků byla odstartována 17. srpna, kdy útočník Younes Abouyaaqoub vjel dodávkou do davu lidí na La Rambla v Barceloně, přičemž byl při tomto útoku sám. Zabil 13 osob, další později zemřela v nemocnici. Útočník cíleně vyjížděl zatačky na ulici tak, aby zasáhl co největší počet osob.³⁰⁵ Při útoku dodávkou nicméně došlo k vystřelení airbagu, systém dodávky se vypnul a Younesovi se podařilo uniknout.³⁰⁶ Při útěku Younes zabil řidiče vozidla, kterého se zmocnil a utekl. O dvě hodiny později došlo k nájezdu na policejní brigádu, opět vozidlem, ale tentokrát

³⁰⁴ PIRANTY, S., *Barcelona attack: The jihadists and the hunt for a second gang* BBC News, 2018 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44890504>

³⁰⁵ *Barcelona and Cambrils attacks: What, where and when?* Spain News Al Jazeera [online] [cit. 22. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/08/barcelona-cambrils-attacks-170818084455953.html>

³⁰⁶ RODRÍGUEZ, J. *La Rambla: Bearing the scars of jihad* EL PAÍS, 2018 [online] [cit. 25. 4. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2018/08/17/inenglish/1534503907_961650.html

osobním, při kterém se zranil jeden příslušník policie. Řidičem byl nejspíš právě Younes, policie na zadním sedadle našla mrtvého muže, tedy řidiče, který byl předtím Younesem přepaden. Younesovi se nicméně podařilo uniknout.³⁰⁷

Druhý den kolem jedné hodiny ráno došlo opět k útoku, tentokrát osobním automobilem, který vjel do davu lidí v Cambrils, přičemž uvnitř bylo pět útočníků, kteří měli falešné sebevražedné vesty a jakmile vystoupili z vozu, začali útočit noži. Zemřela jedna žena i všichni útočníci.³⁰⁸

Younes Abouyaaqoub, útočník z Las Rambla, byl později zastřelen, přesněji 21. 8. nedaleko benzínové stanice přibližně 40 km od Barcelony, a to na základě oznámení ženy, která útočníka rozpoznala.³⁰⁹

V souvislosti s výše zmíněným je třeba také upozornit na událost, která se odehrála den před prvním útokem v Barceloně. V Alcanaru došlo k výbuchu domu, policie původně považovala explozi za nehodu, nicméně později se ukázalo, že došlo k náhodnému odpálení exploziv TATP. Při následujících operacích došlo k dalšímu výbuchu, devět lidí bylo vážně zraněno a jeden policista se nacházel v kritickém stavu.³¹⁰ Tato exploziva měla být údajně použita k plánovaným útokům Barceloně a Cambrils, policie výbuch vysvětluje jako skutečnost, ke které došlo při manipulaci s nimi. Teroristé proto byli nuceni operativně reagovat jinak a také jinými prostředky. Při výbuchu zemřeli další dva podezřelí.³¹¹

Než se dostanu k samotným útočníkům, je důležité zmínit, že právě při výbuchu v Alcanaru zemřel Abdelbaki Es Satty, čtyřiačtyřicetiletý imám z Maroka, který byl údajně celým „mozkem“ operace.³¹² Abdelbaki, který byl již v minulosti trestán za pašování drog, čelil paradoxně v roce

³⁰⁷ TREMLETT, G., BURGEN S., JONES, S., *Spain terror cell planned Barcelona bombing rampage*. The Guardian, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/world/2017/aug/18/accidental-blast-thwarts-huge-bomb-attack-by-spain-terror-cell>

³⁰⁸ BREMNER, CH. *Cambrils attack: terrorists leapt from the car then officer shot four dead*. The Times, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.thetimes.co.uk/article/barcelona-terror-cambrils-attack-terrorists-leapt-from-the-car-then-mossos-d-esquadra-officer-shot-four-dead-0kptctmc>

³⁰⁹ STRANGE H., BADCOCK, J., EVANS, M., *Barcelona attack suspect Younes Abouyaaqoub shot dead wearing suicide belt by Spanish police*. The Telegraph, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/21/first-pictures-emerge-barcelona-attack-suspect-younes-abouyaaqoub/>

³¹⁰ MITCHELL, J., *Police discover 120 gas canisters stored by Barcelona terror group*. Evening Standard, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.standard.co.uk/news/world/barcelona-attack-police-discover-120-gas-canisters-stored-by-terror-group-for-horrific-attacks-a3615826.html>

³¹¹ ZITUN, Y., ASSOCIATED PRESS., *Terrorists planned on destroying Barcelona's Sagrada Familia church*. Ynetnews, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5004956,00.html>

³¹² COCKBURN, H. *Imam at centre of Barcelona terror investigation killed in house explosion*. The Independent, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/barcelona-attack-imam-police-investigation-house-explosion-location-islamist-terrorist-plot-las-a7905226.html>

2014 deportaci, nicméně díky jeho stížnosti na porušování lidských práv v Evropě zůstal a byl mu poskytnut azyl. Abdelbaki se tedy mohl volně pohybovat po schengenském prostoru.³¹³ Imám byl popsán jako zdvořilý a diskrétní.³¹⁴

Mezi pachatele útoků v Barceloně a Cambrils patřil již zmíněný Younes Abouyaaqoub (22), útočník z La Rambla, jehož rodiče potvrdili, že se s imámem scházel, nicméně údajně nemohli nic tušit.³¹⁵ Měl čtyři sourozence, jeden z nich byl zabit při operaci v Cambrils. Younes ve Španělsku žil od svých čtyř let a nikdo z jeho přátel nemohl uvěřit tomu, co se stalo. V mládí neexistovalo nic, co by nasvědčovalo, že je Younes problematický, měl dobré známky, a dokonce i univerzitní vzdělání. Younes měl také zaměstnání a údajně poměrně dobrý plat.³¹⁶ Nic také nenaznačovalo, že by se měl radikalizovat.³¹⁷

Co se týče ostatních útočníků, jednalo se o Houssainaa Abouyaaqoub (19), Moussa Oukabira (17), Saida Aallaa (19), Youssefaa Aallaa, Mohameda Hychami (24) a Omara Hychami (21). Houssain byl bratr Younese. Moussa od roku 2015 vykazoval známky radikalizace na sociálních sítích, také zvýšil četnost modliteb, bratrovi sdělil, že muslimové musí vést džihád.³¹⁸ Bratři Allaovi pocházeli z Maroka a Said, který zemřel v Cambrils, údajně před útokem zanechal vzkaz, ve kterém se omluvil za to, co způsobí.³¹⁹ Jeho bratr Youseff patřil mezi podezřelé zabitě při

³¹³ EVANS, M., *Imam behind Barcelona terror attacks used human rights to fight deportation from Spain*. The Telegraph, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/22/imam-behind-barcelona-terror-attacks-used-human-rights-fight>

³¹⁴ RUBIN, J., KINGSLEY, P., KARASZ, P., *How a Shadowy Imam Evaded Scrutiny and Forged the Barcelona Cell* The New York Times, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2017/08/23/world/europe/abdelbaki-essati-spain-attacks-imam.html>

³¹⁵ CARRETERO, N., „*When we saw his face on the TV we couldn't believe it: "Father of van driver in Barcelona attack* EL PAÍS, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2017/08/24/inenglish/1503563886_249799.html

³¹⁶ CARRETERO, N., *Shy, a good student and a car fanatic: suspected driver in Barcelona attack* EL PAÍS, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2017/08/22/inenglish/1503387806_352936.html

³¹⁷ AFP, LOUIS, P., *Qui est Younes Abouyaaqoub, l'homme abattu par la police*. BFMTV, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bfmtv.com/international/qui-est-younes-abouyaaqoub-l-homme-recherche-en-espagne-1239557.html>

³¹⁸ ALLEGRETTI, A., *Spain attacks suspect 'had given jihad warning to brother'*. Sky News, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://news.sky.com/story/spain-attacks-suspect-had-given-jihad-warning-to-brother-11015953>

³¹⁹ *Barcelona attack suspect 'hijacked car to escape'* BBC News [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-40998300>

výbuchu v Alcanaru. Bratři Hychami (bratrance bratrů Houssaina a Younese) pak oba byli přítomni při útoku v Cambrils, matce údajně jeden z nich sdělil, že jedou na prázdniny a za týden se vrátí.³²⁰

Útok měl být proveden jako odvěta za činnost anti-ISIL koalice (Španělsko je jejím členem)³²¹, deník Economist nicméně toto zpochybňuje.³²²

V návaznosti na útok byla vedena španělskou policií akce „Cage“ k dopadení pachatelů. Byly zrušeny veškeré veřejné akce na dobu tří dní, vyhlášen státní smutek, později se konaly některé protesty proti teroristickým útokům, oceněny byly policejní a bezpečnostní složky.

Po útoku také došlo k několika islamofobním útokům v Seville, Logrono a Grenadě.³²³ Několik dnů po útoku dále ISIL nahrál video, které vychvalovalo útoky a hrozilo dalšími a také vedením džihádistické války, která „nemá hranice“.³²⁴ Jistá kontroverze se pak týkala i španělské bezpečnostní služby, která údajně měla kontakt s Es Sattym a věděla o útocích a komunikaci mezi útočníky již pět dní před spácháním útoku.³²⁵

Kvůli útoku také poklesl trh s cestovním ruchem.³²⁶ Nicméně žádné dlouhodobé dopady útok na ekonomiku neměl.³²⁷ Co se týče obětí, policie údajně jednala velmi rychle a oběti identifikovala, což mimo jiné podle reportu RAN přispívá a v konkrétním případě také přispělo ke snížení chaosu po útoku.³²⁸

³²⁰ *Spanish police hunt for suspected Barcelona van driver.* ABC News, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20170820085119/http://abcnews.go.com/International/wireStory/spanish-police-hunt-suspected-barcelona-van-driver-49319493>

³²¹ GONZÁLEZ, A., *Barcelona van attacker may still be alive, on the run: police.* Reuters, 2017 [online] [cit. 4. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-barcelona-idUSKCN1AX1W6>

³²² *Islamist terrorism in Catalonia leaves the Spanish wondering why.* The Economist [online] [cit. 4. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.economist.com/europe/2017/08/18/islamist-terrorism-in-catalonia-leaves-the-spanish-wondering-why>

³²³ *Stop Islamophobia.* EL PAÍS [online] [cit. 4. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2017/08/25/inenglish/1503668868_728171.html

³²⁴ PAÍS, E., *ISIS warns of more attacks in Spain in first Spanish-language video.* 2017 [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2017/08/24/inenglish/1503561689_277218.html

³²⁵ CAMPBELL, Z., *The Man Behind the Barcelona Attacks Was on Police Radar for Years. How Did They Let It Happen?* The Intercept, 2018 [online] [5. 5. 2020] Dostupné z: <https://theintercept.com/2018/09/03/las-ramblas-terrorist-attacks-es-satty/>; JAABOUK, M. *A Spanish court refuses to look into alleged links between CNI and a Moroccan imam.* English [online] [5. 5. 2020] Dostupné z: <https://en.yabiladi.com/articles/details/83662/spanish-court-refuses-look-into.html>

³²⁶ MARTIN, W., *Travel stocks in Europe are tumbling after the Barcelona terror attack.* Business Insider, 2017 [online] [5. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/travel-stocks-drop-in-aftermath-of-barcelona-terror-attack-2017-8?IR=T>

³²⁷ GUIFRÉ, J., *Barcelona tourism 'recovered' from La Rambla attacks* Catbalan News [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.catalannews.com/business/item/barcelona-tourism-recovered-from-la-rambla-attacks>

³²⁸ Issue Paper – *Enhancing the Resilience of Victims After Terrorist Attacks*, RAN, 2018, [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-rvt/docs/enhancing_resilience_victims_after_terrorist_attacks_032018_en.pdf, s. 10

5.2 Útoky v Hanau 2020

Druhým vybraným případem jsou útoky v Hanau v letošním únoru. Případ se týká osamělého útočnicka Tobiasa Rathjena, jehož motivací k útoku byl pravicový extremismus. 19. února letošního roku přibližně ve 22:00 hod došlo ke střelbě ve dvou barech v centru města. Při útoku zemřelo 11 lidí včetně útočnicka a dalších pět bylo zraněno. V prvním baru po hromadné střelbě na mnoho lidí zabil útočník 5 osob, druhý útok se potom uskutečnil přibližně dva kilometry od prvního baru.³²⁹ Útočník se poté vrátil domů, kde zastřelil svou matku (otci se podařilo uniknout) a později i sebe. Policie našla těla obou druhý den ráno.³³⁰

Tobias Rathjen byl třiačtyřicetiletý muž pocházející z Německa. V roce 2007 dokončil univerzitu v Bayeruthu. Rathjen byl svobodný. Kolega popsal Rathjena jako velmi ambiciózního workoholika, pracujícího někdy až 12 hodin denně. Zmínil také, že měl nulové interpersonální schopnosti. Další kolegové zase zmiňovali, že Rathjenovy extremistické pravicové názory byly dobře známé. V souvislosti s jeho otevřeně rasistickými názory je také třeba zmínit, že před útokem zveřejnil video na Youtube. Ve videu Rathjen otevřeně hovořil o zničení Turků, Libyjců, Maročanů či Kurdů. Mimo jiné také hovořil o faktu, že neměl posledních 18 let přítelkyni, jelikož nechce mít partnerku, když je pronásledován. Rathjen pravděpodobně trpěl paranoidní poruchou, hovořil o tajných společnostech, údajně ovládajících jeho mysl. Varoval také obyvatele USA před skrytými vojenskými podzemními komplexy, kde údajně mělo docházet k pedofilním činům.³³¹ Na své webové stránce také před útokem zveřejnil manifesto, jehož obsah byl zhodnocen jako velmi xenofobní a pravicový.³³²

Zbraň, kterou použil Rathjen k útoku, byla vlastněna legálně, a dokonce mu byla předchozí rok vydána licence. To vyvolalo jisté pochyby ohledně kvality kontrolního systému držení zbraní

³²⁹ WILKES, W., ROGERS, I., *Germany shooting: 11 Dead After Rampage in Hanau Terror Attack*. 2020 [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-02-20/11-dead-after-shooting-in-german-town-near-frankfurt-police>

³³⁰ SCHMIDT, N., MCKENZIE, S., PICHETA, R., KOTTASOVA, I., *Nine killed at two shisha bars in Germany in suspected far-right attack*. CNN, 2020 [online] [6. 5. 2020] Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2020/02/19/europe/hanau-germany-shootings-intl/index.html>

³³¹ WIEDER, T., *Tobias Rathjen, l'auteur de la fusillade de Hanau, un tueur raciste, paranoïaque et misogyne*. Le Monde.fr, 2020 [online] [6. 5. 2020] Dostupné z: https://www.lemonde.fr/international/article/2020/02/21/tobias-rathjen-l-auteur-de-la-fusillade-de-hanau-un-tueur-raciste-paranoiaque-et-misogyne_6030349_3210.html?ga=2.174627490.1619683900.1586426096-6089460+19.1585825183

³³² BOSTOCK, B., *The mass shooter who killed 9 in Germany published a racist manifesto where he identified as an incel and accused Trump of stealing his populist slogans*. Insider, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.insider.com/hanau-terrorist-manifesto-shows-non-white-hatred-incel-trump-theft-2020-2>

v Německu, který je už tak jeden z nepřísnejších v Evropě.³³³ Útok také vyvolal debaty o tom, zda Německo dostatečně bojuje proti pravicovému extremismu.³³⁴ Tyto debaty se také částečně týkají faktu, že necelé čtyři měsíce před úkolem v Hanau došlo k podobnému pravicově extremistickému útoku v Halle.³³⁵

Rathjen také údajně již v listopadu minulého roku několikrát kontaktoval autority, kdy výslovně žádal o kontaktování v dopise směřovaném vrchnímu státnímu zastupiteli. Autority ovšem tvrdily, že Rathjena ve svém hledáčku neměly.³³⁶

V reakci na útok byla uspořádána mše, které se účastnili nejvýše postavení němečtí činitelé. Byl také vytvořen pomník se jmény obětí.³³⁷ Mezi oběťmi byla řada národností – německá, turecká, bosenská, kurdská, bulharská a rumunská.³³⁸ Turecká vláda apelovala na co nejrychlejší vyšetřování.³³⁹ Několik dní po útoku podle ministryně vnitra Priti Patel označila britská vláda skupinu Sonnenkrieg Division (pravicově extremistickou skupinu) za teroristickou.³⁴⁰ Následkem útoku také bylo posílení policejní přítomnosti na zranitelných místech.³⁴¹

5.3 Shrnutí a komparace

Výše popsané útoky jsou zcela odlišné. Lze na nich tedy dobře demonstrovat, že terorismus skutečně nezná konkrétní profil pachatele či jakékoli jiné konkrétní typické rysy. Stačí se jen podívat na jednotlivé pachatele útoků v Barceloně a Cambrils. Byl mezi nimi například univerzitně

³³³ OLTERMANN, P., *Hanau attack gunman railed against ethnic minorities online*. The Guardian, 2020 [online]. [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/20/hanau-gunman-tobias-rathjen-railed-against-ethnic-minorities-online>

³³⁴ *Hanau shooting: Has Germany done enough to tackle far-right terror threat?* BBC, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-51571177>

³³⁵ *Halle synagogue shooting*. Wikipedia, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Halle_synagogue_shooting

³³⁶ CONNOLLY, K., OLTERMANN, P., *Hanau attack reveals 'poison' of racism in Germany, says Merkel*. The Guardian, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/20/hanau-attack-reveals-poison-of-racism-in-germany-says-merkel>

³³⁷ D.W., *Hanau commemorates victims of racist attack*. DW.COM, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/hanau-commemorates-victims-of-racist-attack/a-52636930>

³³⁸ DAVID MCHUGH, D.R., *German gunman calling for genocide kills 9 people*. AP NEWS, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://apnews.com/b5736c3dba1d677e89ef947bcf5ab213>

³³⁹ D.W., *Germany in shock and rage: reactions to the shooting in Hanau*. DW.COM, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/germany-in-shock-and-rage-reactions-to-the-shooting-in-hanau/a-52445633>

³⁴⁰ GRIERSON, J., *UK to ban neo-Nazi Sonnenkrieg Division as a terrorist group*. The Guardian, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/feb/24/uk-ban-neo-nazi-sonnenkrieg-division-terrorist-group>

³⁴¹ D.W., *Germany to boost police presence after 'racist terror attack'*. DW.COM, 2020 [online] [cit. 8. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/germany-to-boost-police-presence-after-racist-terror-attack/a-52459191>

vzdělaný muž, sedmnáctiletý mladík, již trestaný recidivista a součástí byl i o mnoho let starší imám. U obou útoků však lze demonstrovat některé teorie představené v této práci a i jisté paralely.

Tak například pachatelé útoků v Barceloně byli všichni z druhé generace muslimů a lze u nich hovořit o jisté míře krize identity. Údajně se necítili ani jako Španělé, ale ani jako Maročani.³⁴² Tato krize se, jak již bylo prací zmíněno, může podílet na radikalizaci, a pokud ve „správný“ čas zapůsobil i vliv imáma Es Sattyho, radikalizace dospěla do finálního stadia. Stejně tak lze konstatovat, že struktura, ve které fungovala tato teroristická buňka, byla vedena starším zkušeným imámem. Potvrzuje se tedy fakt, že na různých pozicích v takové skupině osob jsou pachatelé různých (a možná i zásadně odlišných) typologií. Okolí útočnicků údajně nic netušilo, což samozřejmě může, ale nemusí být pravda, na druhou stranu se částečně potvrzuje fakt, že pachatelé se opravdu často navenek zdají být normální. I přesto se u této skupiny dalo najít několik výstražných momentů – sdílení zbraní na internetu, četnost modliteb, přiznání se bratrovi, scházení se s imámem. Je podle mého názoru otázkou, nakolik mohlo okolí upozornit na tyto skutečnosti a zda by to pomohlo. Role policie a bezpečnostních složek je v tomto případě poněkud ošemetná, jelikož existuje jistá kontroverze mezi CNI a Es Sattym, kdy složky měly údajně o útoku vědět předem, přesto se mu nepodařilo zabránit. K většímu počtu obětí zcela jistě nedošlo díky rychlé reakci policejních složek v Cambrils a pozdějšímu dopadení Younese. V rámci dopadů útoku se podařilo polici rychle identifikovat oběti, což lze hodnotit kladně, dále byl vyhlášen státní smutek, byla také vytvořena pietní místa, naposledy bylo jedno odkryto dokonce minulý rok.³⁴³ Tyto skutečnosti mohou do jisté míry pomoci obětem s vyrovnáním se s teroristickým útokem, pravdou ale také z mého úhlu pohledu zůstává, že veškeré skutečnosti nastalé po samotném útoku možná částečně přispívají k tomu, že je jednání teroristů přirčena vlastně jakási symboličnost a váha, na jejímž základě je následně konáno tolik mnohdy poměrně velkolepých pietních akcí.

Co se týče druhého útoku, lze si při čtení tohoto případu jistě vybavit některé skutečnosti v této práci zmíněné kapitolou o osamělých vlčích. Útočnick byl starší, samotář, vzdělaný, vykazoval také znaky psychotické poruchy. Své extremistické aktivity prezentoval online, dokonce zveřejnil u některých osamělých vlků již notoricky známé manifesto. Snažil se dokonce authority kontaktovat a mnoho osob z jeho okolí potvrdilo jeho názory a postoje. Přesto se útoku nepodařilo zabránit.

³⁴² RODRÍGUEZ, J., *La Rambla: Bearing the scars of jihad*. EL PAÍS, 2018 [online] [cit. 8. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2018/08/17/inenglish/1534503907_961650.html

³⁴³ ACN *La Rambla terrorist attack memorial inaugurated*. Catalan News, 2019 [online] [cit. 8. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.catalannews.com/society-science/item/la-rambla-terrorist-attack-memorial-inaugurated>

Opět lze tedy polemizovat s faktem, zda nebylo možné na tuto hrozbu reagovat včas a zda by vhodná edukace či programy detekování takových rizikových znaků, především v blízkém okolí útočníka, neměly být vylepšeny a zda by například v tomto případě taková zlepšení samotnému útoku nepředěšla. U tohoto případu lze také konstatovat, že z mého úhlu pohledu byla samotnému útočnickovi věnována přílišná pozornost. Téměř jakákoli webová stránka týkající se novinek tohoto útoku obsahuje někde ve svém úvodu fotografii útočníka. Video, které sdílel na sociálních médiích, je dokonce ještě dnes dostupné ke zhlédnutí. Svým způsobem se mu tím podařilo dosáhnout toho, co pravděpodobně chtěl. Na druhou stranu mohu kladně hodnotit i poměrně velkou část zpráv věnovaných obětem.

V rámci srovnání těchto dvou útoků také nelze opomenout fakt, že přestože v druhém případě útočník konal sám, jeho dopad posuzovaný podle počtu mrtvých obětí dosahoval téměř stejného čísla. V případě španělských útoků bylo samozřejmě o mnoho víc zraněných. I tak lze konstatovat, že tikající bomba v podobě osamělého vlka, byť ne tak častá, může mít dopady srovnatelné i s některými více „organizovanými“ útoky, a proto ji z mého úhlu pohledu nelze brát na lehkou váhu. Srovnat lze také samotné útočníky, pachatelé v Barceloně byli muži mladého věku, Rathjen byl naopak starší a také pravděpodobně trpěl psychickou poruchou. Spojení vyššího věku a psychické poruchy přesně zapadá do nejpravděpodobnějšího profilu osamělého vlka vyobrazeného touto prací. Přesto však nelze tvrdit, že každý osamělý vlk bude tyto charakteristiky vykazovat. V rámci srovnání těchto pachatelů dvou útoků lze tedy najít zásadní odlišnosti, byť například imám Es Satty byl také starší, vzdělaný, dal by se tak blíže srovnat s Rathjenem. Způsoby provedení útoků pak také potvrzují skutečnosti zmíněné touto prací, a to fakt, že je jich mnoho a jsou různorodé. Útoky zahrnovaly střelné zbraně, útok vozidlem, připravená byla i exploziva. U Rathjena použití střelné zbraně opět korespondovalo s velmi častou volbou právě tohoto typu útoku u osamělých vlků. V neposlední řadě je třeba zmínit také zcela zásadně odlišnou motivaci pachatelů, tedy islamisticky motivovaný útok a útok pravicově extremistický.

Závěrem lze tedy konstatovat, že případy jsou zcela odlišné, nicméně oba představují z hlediska motivace, ale i pachatelů v podstatě dvě základní varianty útoků, jež mohou v EU, ale i jinde ve světě hrozit. Jak lze vidět, oba dokážou zavinit smrt mnoha osob, a to i když je útok plánován jen jedním pachatelem. Co mají nicméně společného, je fakt, že v obou případech došlo minimálně k nějakým (a v některých případech i poměrně zásadním) náznakům toho, že by k útoku mohlo dojít. Tím více je podle mého názoru třeba zlepšit právě monitoring těchto

rizikových faktorů, vzdělávat společnost a zvyšovat povědomí o těchto skutečnostech obecně. O tom však práce už v předchozích kapitolách podrobněji hovořila.

Závěr

V úvodu této práce jsem uvedla, že problematika terorismu a kriminologických aspektů s ním spojených je velmi komplexní a rozmanitá. Na základě předložené práce lze potvrdit, že se tato hypotéza potvrdila. Právě to mnohdy komplikuje snahy o vymezení pojmu a jeho zařazení. Skutečnost, že terorismus nelze dost dobře definovat, působí negativně především v souvislosti spolupráce států v oblasti boji proti terorismu a také v tom, že lze v podstatě pojem terorismu vykládat svévolně. Na základní aspekty terorismu můžeme nahlížet interdisciplinárně a právě i díky tomu vzniká mozaika různých pojetí terorismu. Snahy o vytvoření univerzální definice terorismu jsou neutuchající, přičemž je třeba poznamenat, že jsou podle mého názoru také velmi důležité. Neméně komplikované je vymezení terorismu vůči zdánlivě podobné trestné činnosti. Terorismus svými různorodými podobami proniká do sféry organizovaného zločinu, v dnešní době navíc některé teroristické skupiny vykazují také znaky typicky přisuzované guerille či samotné konvenční válce. Výzvu představuje v neposlední řadě i samotné dělení terorismu.

Co se týče právního ukotvení terorismu, práce se jím v rámci mezinárodního pojetí zabývala částečně již v kapitole o problematice hledání univerzální definice, dále také v rámci české trestněprávní úpravy v kapitole druhé. Právě v souvislosti s českou trestněprávní úpravou bych ráda zmínila rčení „lepší být připraven, než překvapen“. ČR zatím naštěstí nemá přílišnou zkušenost s terorismem, nicméně to neznamená, že se v poměrně dynamickém a někdy i nepředvídatelném vývoji terorismu ve světě toto nemůže změnit. Lze konstatovat, že trestněprávní úprava terorismu v ČR v současnosti splňuje standardy vyplývající z evropského a mezinárodního práva, byť jak již kapitola sama uvedla, některé novelizace přijala s jistým zpožděním. Jediným testem reálné efektivity této právní úpravy je poté větší zkušenost s její konkrétní aplikací, ke které, jak doufám, nebude muset dojít.

Výše uvedená témata poskytla základ pro jádro práce zabývající se kriminologickými aspekty terorismu, viz třetí kapitola. Práce se pokusila popsat stěžejní kriminologické prvky terorismu, tedy pachatele, příčiny vzniku terorismu, proces radikalizace, cíle a oběti terorismu a také problematiku boje s ním. Čtenáři byl nabídnut vyčerpávající vhled do těchto problematik, přičemž mohu konstatovat, že nelze představit konkrétní a univerzální profil teroristy, stejně tak nelze jasně odpovědět, proč a jakým způsobem terorismus vzniká. Práce však nabídla možné odpovědi na tyto otázky korespondující právě s různorodostí terorismu. Cílem této práce bylo poskytnout čtenáři více úhlů pohledu a spolu s nimi i jistý kritický pohled na ně. Věřím, že toto se podařilo a bylo tak

umožněno nahlédnout do osobnosti pachatelů teroristických činů, do okolností, které je mohou k této činnosti vést, a v neposlední řadě také do samotného procesu radikalizace. Práce se také věnovala cílům a obětem terorismu, jež jsou nepochybně důležité, a především v souvislosti s oběťmi terorismu dospěla k závěru, že za jistých podmínek právě i ty mohou být pro prevenci a boj s terorismem přínosem.

Právě problematikou boje s terorismem se práce dále zabývala podrobněji v další části třetí kapitoly. Z ní vyplývá, že základem účinného boje proti terorismu je prevence, přičemž i ta se může zaměřovat na různé konkrétní oblasti. Blíže také popsala, jakým způsobem funguje prevence sociální, věnovala se i některým aspektům prevence ve věznicích. Boj s terorismem nicméně samozřejmě nespočívá pouze v samotné prevenci, ale také i v ochraně teroristických cílů, práci bezpečnostních složek, strategii uplatněné po teroristickém útoku a v neposlední řadě v samotném postihu teroristů. Na tomto místě se práce krátce vypořádala i s problematikou konfrontace represe terorismu s ochranou lidských práv, ve které upozornila na nutnost respektování lidských práv v souvislosti s postihem terorismu.

Část třetí kapitoly byla věnována některým aktuálním otázkám terorismu. K problematice zahraničních bojovníků se již v předchozích částech práce vyjádřila například v rámci české trestněprávní úpravy, kde také představila případ českého zahraničního bojovníka Silovského. Na tuto aktuální problematiku tak navázala i v této kapitole, kde blíže popsala také její aktuální vývoj. V rámci kapitoly byla také zmíněna problematika některých metod útoků. Lze konstatovat, že způsobů, jakým lze útok provést je mnoho, opět tedy nelze příliš zobecňovat. Blíže práce popsala metody útoků, jež v současné době představují zvýšené riziko, a to útoky kybernetické a CBRN útoky.

Třetí kapitolu poté ukončila podkapitola zabývající se aktuálním vývojem a stavem terorismu ve světě, který se práce na základě statistických dat pokusila objektivně shrnout. Právě to považují za důležité, jelikož je z mého úhlu pohledu pojetí terorismu velmi často ovlivněno narativem médií, kterým se mimo jiné v aktuálních otázkách terorismu práce rovněž věnovala.

Samostatnou a speciální částí této práce pak byla kapitola zaměřená na problematiku útočníků, tzv. osamělých vlků, která je, jak vyplývá ze statistických dat, velmi aktuální hrozbou a zároveň fenoménem, který rovněž není jednoduché uchopit. Svou strukturou se věnovala podobně jako obecná kapitola o kriminologických aspektech terorismu pachateli, příčinám a prevenci. Z této kapitoly vyplývá, že osamělí pachatelé, byť opět nejde stanovit jejich jasný profil, vykazují však

jisté odlišnosti od pachatelů fungujících ve skupině, přičemž právě tyto rozdíly mohou být zásadní pro prevenci a odhalování jejich útoků. Věřím, že právě tato kapitola nabídla čtenáři další podrobnější vhled do kriminologického pojetí terorismu a že mu umožnila srovnat některé skutečnosti právě v rámci těchto dvou druhů terorismu.

Na samotném závěru pak práce nabídla případovou studii, ve které se zabývala dvěma útoky z posledních let spáchanými v EU, přičemž je podrobně rozebrala a srovnala. Na základě této případové studie skutečně lze potvrdit některé poznatky nabídnuté v předchozích kapitolách práce, i když je stále třeba zachovávat jistý kritický přístup. Přínos této kapitoly vidím právě v tom, že umožnila čtenáři poznatky nabyté z teoretických kapitol vizualizovat na konkrétních případech.

Závěrem bych chtěla shrnout, že kriminologické studium terorismu se potýká s mnoha problémy, jež spočívají ve výše popsaném. Důkazem toho může být nadneseně řečeno fakt, že jediným konkrétním, obecně a univerzálně použitelným poznatkem je skutečnost, že drtivá většina teroristů jsou muži a také fakt, že nelze aplikovat žádné všeobecně použitelné pravidlo jak při profilaci pachatele, tak při zkoumání příčin vzniku terorismu. I díky této komplikovanosti a komplexnosti vnímám téma terorismu jako zajímavé a snahu o jeho pochopení za důležitou, současně si myslím, že v budoucnu bude konfrontováno s mnoha novými výzvami, jimž bude třeba čelit. Je však třeba zmínit, že terorismus je často prezentován emotivně, má schopnost ve společnosti vyvolat pocit někdy až přehnaného strachu a úzkosti. Z mého úhlu pohledu je třeba se od těchto často značně subjektivních pocitů oprostit a podívat se na tuto problematiku střízlivým pohledem. Věřím a doufám, že tato práce k tomuto alespoň částečně napomohla.

Seznam zkratek

ARM – Animal Liberation Front

ASALA – Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia

ASG – Abu Sayyaf Group

CBRN – Chemical, biological, radiological and nuclear

CNI – Centro Nacional de Inteligencia

ČR – Česká republika

EOKA – Ethniki Organosis Kyprion Agoniston

ETA – Euskadi Ta Askatasuna

EU – European Union

FARC – The Revolutionary Armed Forces of Colombia—People's Army

FATF – The Financial Action Task Force

FBI – Federal Bureau of Investigation

FLN – The National Liberation Front

FLQ – The Front de libération du Québec

ISIL – Islamic State of Iraq and the Levant

KKK – Ku Klux Klan

MDTAF – Militantní úderné síly přímé akce

NATO – The North Atlantic Treaty Organization

OBSE – The Organization for Security and Co-operation

OSN – Organizace Spojených národů

SS – Schutzstaffel

TATP – Triacetone triperoxide

TZ – Tresní zákoník

TRŘ – Tresní řád

UN – United Nations

USA – United States of America

Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

- BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus*. Praha: Police History, 1999, 141 s., ISBN: 80-902670-1-7
- COADY T. et al., *Terrorism and Justice: Moral Argument in a Threatened World*. Melbourne University Publishing, 2002, 162 s., ISBN: 978-0522850499
- GALOVCOVÁ, I., *K problematice zahraničních teroristických bojovníků*, In: JELÍNEK, J a kolektiv., *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*, Praha: Leges, 2017
- FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, 256 s., ISBN: 978-80-244-5040-7
- HOFFMAN, B., *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press, 1998, 473 s., ISBN: 978-0231126991
- JANÍČEK, M., *Pyrotechnická ochrana před terorismem*. Educa Consulting, 2002 Vyškov, ISBN: 80-902089-6-7
- JELÍNEK, J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017. Teoretik, 224 s., ISBN: 978-80-7502-256-1
- LONG, D. *Ecoterrorism (Library in a Book)*. New York: Facts on File, 2004. Print. s. 19–22, 5, 5, 6, 6, 7, 154, 154, 48, 49-55, 300 s., ISBN: 978-0816055258
- PAČKA, R., *Současné výzvy kyberterorismu*. In: FILIPEC O., *Fenomén terorismus*.
- SCHMID, A. P., ed. *The Routledge handbook of terrorism research*. London: Routledge, 2013, 736 s., ISBN: 9780415520997
- SCHMID, A. P. JONGMAN A. J, et al., *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. New Brunswick, N. J.: Transaction Books, 1988, 700 s.
- SMEJKAL, V., *Kyberterorismus*, In: JELÍNEK, J., *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017
- SOULEIMANOV, E. et al., *Terorismus – pokus o porozumění*, Praha: Slon, 2010, 345 s., ISBN: 978-80-7419-038-4
- ŠELLENG, D., *Útoky tzv. osamělých vlků – pachatelé, jejich odhalování a modus operandi*. In: JELÍNEK J. a kolektiv, *Terorismus – základní otázky trestního práva a kriminologie*. Praha: Leges, 2017
- ŠTURMA, P., BÍLKOVÁ, V, NOVÁKOVÁ, J., *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovaném zločinu*. Praha: C. H. Beck, 2003. Právní instituty, 362 s., ISBN: 80-7179-305-1
- THORNTON, T. P., *Terror as a weapon of political agitation*. In: H. Eckstein (ed.), *Internal War*, London: Collier-Macmillan, 1964

WILLIAMSON, M., *Terrorism, war and international law: the legality of the use of force against Afghanistan in 2001*. Ashgate Publishing, 2009

WILKINSON, P., *Terrorism and the liberal state*. London: Macmillan, 1995, 304 s., ISBN: 9780333598597

Články

BÍLKOVÁ, V., *Mezinárodní právo a terorismus. Definovat nedefinovatelné?* Trestně právní revue 1/2010

BÍLKOVÁ, V., *Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu*. Právník, 2006, č. 5

BÍLKOVÁ, V. *Zahraniční terorističtí bojovníci a česká právní úprava*. Trestněprávní revue. 2019, č. 2

PROVAZNÍK, J. *Terorismus jako materiální pramen trestního práva procesního*. Trestněprávní revue. 2017, č. 7-8

VRTEK, M., *Budoucnost trestního práva v kontextu jeho europeizace*. Trestněprávní revue. 2007, č. 2

ŠTURMA, P. *Lidská práva v boji proti terorismu – mezinárodněprávní aspekty*. Trestněprávní revue. 2006, č. 12

Elektronické zdroje, články, publikace

ABRAHMS, M., WARD, M., & KENNEDY, R., *Explaining Civilian Attacks: Terrorist Networks, Principal-Agent Problems and Target Selection*. Perspectives on Terrorism, 12(1) [online] [cit. 14. 4. 2020] Dostupné z: www.jstor.org/stable/26343744

ABUSHI S., NORDBRUCH, G., *Preventing the risk of radicalisation of asylum seekers and refugees, and far-right mobilisation against asylum seekers, refugees and immigrants*. Rome: RAN Centre of excellence, 2019, [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/ran-policy-practice-preventing-radicalisation-asylum-seekers-and-refugees-rome-11-december_en

ALFARO-GONZALEZ, L., et al., *Report: Lone Wolf Terrorism*. Georgetown University, 2015 [online] [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <http://georgetownsecuritystudiesreview.org/wp-content/uploads/2015/08/NCITF-Final-Paper.pdf>

ASAL, V. H. RETHEMEYER, K., ANDERSON I. et al., *The Softest of Targets: A Study on Terrorist Target Selection*, Journal of Applied Security Research, 4:3, 2019 [online] [cit. 14. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19361610902929990?journalCode=wasr20#preview>

- BAKKER, E., DE GRAAF, B. *Preventing Lone Wolf Terrorism: Some CT Approaches Addressed*. Perspectives on Terrorism, 2011 5(5/6) [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: www.jstor.org/stable/26298538
- BARTHOLOMEW, R. E., *The Paris terror attacks, mental health and the spectre of fear*. Journal of the Royal Society of Medicine, 109(1), 2016 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0141076815625070>
- BERTELSEN P. *Danish preventive measures and deradicalization strategies: The Aarhus model*. Panorama: Insights into Asian and European Affairs. 2015(1) [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.forskningsdatabasen.dk/en/catalog/2410019233>
- BEWLEY-TAYLOR, D., *Drug Trafficking and Organised Crime in Afghanistan*. The RUSI Journal 158, no. 6 2013, [online] [cit. 3. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/03071847.2013.869719>
- BÍLKOVÁ, Veronika. *Idealisté nebo fanatici? Zahraniční (terorističtí) bojovníci z pohledu mezinárodního práva*. Jurisprudence, 2015, [online] [cit. 22. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/idealiste-nebo-fanatici-zahranicni-teroristici-bojovnici-z-pohledu-mezinarodniho-prava.m-155.html>
- BROCKHOFF, S., KRIEGER, T., MEIERRIEKS, D., 2016. *Heterogeneous Terrorism: Determinants of Left-Wing and Nationalist-Separatist Terrorism in Western Europe*. Peace Economics, Peace Science and Public Policy. 22(4). [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/peps-2016-0038>
- COHEN K., *Who will be a lone wolf terrorist? Mechanisms of self-radicalisation and the possibility of detecting lone offender threats on the Internet*. 2012 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R--3531--SE>
- CRENSHAW, M., *The Causes of Terrorism*. Comparative Politics, 13(4) [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/421717?seq=>,
- DAWSON L. L., AMARASINGAM, A., *Talking to Foreign Fighters: Insights into the Motivations for Hijrah to Syria and Iraq*, Studies in Conflict & Terrorism, 2017 40:3 [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2016.1274216>, s. 206
- DEAN G., *Criminal Profiling in a Terrorism Context*. In: Kocsis R. N. (eds) Criminal Profiling. Humana Press, 2007, [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_8
- DENOIX DE SAINT MARC, G., GUGLIELMINETTI, L., NETTEN J., et al., *Handbook: Voices of Victims of Terrorism*, Amsterdam: radicalisation awareness network (RAN), 2016 [online] [11. 4. 2020] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we->

do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-rvt/docs/ran_vvt_handbook_may_2016_en.pdf

Eurocities: *City responses on preventing radicalisation and violent extremism: social inclusion as a tool?* 2016 [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.eurocities.eu/eurocities/publications/City-responses-on-preventing-radicalisation-and-violent-extremism-social-inclusion-as-a-tool-WSPO-AF3R9R>

GILL P, HORGAN J, DECKERT P., *Bombing alone: tracing the motivations and antecedent behaviors of lone-actor terrorists. J Forensic Sci.* 2014;59(2) [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1556-4029.12312>

GINKEL, B., BOUTIN, B., CHAUZAL, G., et al. *The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union. Profiles, Threats & Policies.* The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 7, no. 2, 2016 [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <https://icct.nl/publication/report-the-foreign-fighters-phenomenon-in-the-eu-profiles-threats-policies/>

GUILLAUME, G., *Terrorism and International Law. International and Comparative Law Quarterly.* Cambridge: University Press, 2004, vol. 53, no. 3 [online] [cit. 25. 2. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/iclq/53.3.537>.

GRUENEWALD, J., CHERMAK, S. AND FREILICH, J. D., *Distinguishing „Loner” Attacks from Other Domestic Extremist Violence.* *Criminology & Public Policy*, 12, 2013, [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1745-9133.12008>

HAMM, M., SPAAIJ, R., *Lone Wolf Terrorism in America: Using Knowledge of Radicalization Pathways to Forge Prevention Strategies.* Indiana State University, 2015 [online] [21. 4. 2020] <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/248691.pdf>

INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE. *Global Terrorism Index 2019: Measuring the Impact of Terrorism*, Sydney, 2019. [online] [cit. 18. 3. 2020] Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/reports>

Institute of Medicine (US) Committee on Responding to the Psychological Consequences of Terrorism; STITH BUTLER, A., PANZER, AM., GOLDFRANK, LR., et al. *Preparing for the Psychological Consequences of Terrorism: A Public Health Strategy.* Washington (DC): National Academies Press (US); 2003. 2, Understanding the Psychological Consequences of Traumatic Events, Disasters, and Terrorism. [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK221638>

Issue Paper – *Enhancing the Resilience of Victims After Terrorist Attacks*, RAN, 2018, [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-rvt/docs/enhancing_resilience_victims_after_terrorist_attacks_032018_en.pdf

KHAN, A., *A Theory of International Terrorism. Connecticut Law Review.* Vol. 19, 1987 [online] [cit. 16. 2. 2020] Dostupné z:

- https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=935347, překlad defincie vlastní LEENAARS, J., REED, A. *Understanding Lone Wolves: Towards a Theoretical Framework for Comparative Analysis*. International Centre for Counter-Terrorism, 2016 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: www.jstor.org/stable/resrep17500
- LEVAV I., *Terrorism and its effects on mental health*. *World Psychiatry*, 5(1), 2006 [online] [cit. 22. 4. 2020]: Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1472253/>
- LINDEKILDE, L., O'CONNOR F., SCHUURMAN B. *Radicalization patterns and modes of attack planning and preparation among lone-actor terrorists: an exploratory analysis*. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 11:2, 2019 [online] [21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19434472.2017.1407814>
- Lone Offender Terrorism Report*. FBI [online] [21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.fbi.gov/file-repository/lone-offender-terrorism-report-111319.pdf/view>
- LÖCKINGER G. *Terrorismus, Terrorismusabwehr, Terrorismusbekämpfung: Einführung in das Fachgebiet, Methodik und Ergebnis einer Terminologiearbeit in den Sprachen Englisch und Deutsch*. Wien: Landesverteidigungsakad, 2005, [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: https://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/05_ttt_01_ttt.pdf
- MALTHANER, S., *Radicalization: The Evolution of an Analytical Paradigm*. *European Journal of Sociology* B. m.: Cambridge University Press, vol. 58, no. 3, [online] [cit. 2. 6. 2020] Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-sociology-archives-europeennes-de-sociologie/article/radicalization/A91A5B84B27365A36ADF79D3DFFE6C0C>
- MCCAULEY, C., MOSKALENKO S. *Toward a Profile of Lone Wolf Terrorists: What Moves an Individual from Radical Opinion to Radical Action*. *Terrorism and Political Violence* 26, 2014 [online] [cit. 21. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2014.849916#.UtVbJPtfkpo>
- MILLER, E. *Trends in Global Terrorism: Islamic State's Decline in Iraq and Expanding Global Impact; Fewer Mass Casualty Attacks in Western Europe; Number of Attacks in the United States Highest since 1980s*. National Consortium for study of terrorism. Background report. 2019 [online] [cit. 30. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.start.umd.edu/news/global-terrorism-decreases-2018-recent-uptick-us-terrorist-attacks-was-sustained>,
- NEUMANN, Peter R. *Prisons and Terrorism: Radicalisation and De-radicalisation in 15 Countries*. London: International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 2010 [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Prisons-and-terror>
- Organized Crime Module 1 Key Issues: Similarities & Differences* [online] [cit. 1. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.unodc.org/e4j/en/organized-crime/module-1/key-issues/similarities-and-differences.html>

- OTIS, J., *The FARC and Colombia's Illegal Drug Trade*, Wilson Center Latin American Program. 2014, [online] [cit. 3. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-farc-and-colombias-illegal-drug-trade>
- PANTUCCI, R., *A Typology of Lone Wolves, Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists*. London: The international Centre For The Study of Radicalisation and political Violence, [online] [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: https://icsr.info/wp-content/uploads/2011/04/1302002992ICSRpaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf
- PRABHA, K., *Defining terrorism*. Strategic Analysis, 24:1, [online] [cit. 16. 2. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09700160008455199>
- RANYA A., *Terrorist Ideologies and Target Selection*. *Journal of Applied Security Research*. 2018 [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19361610.2018.1463140>
- SILKE, A. *Disengagement or Deradicalization: A Look at Prison Programs for Jailed Terrorists*. In: CTC Sentinel, 4(1), 2011 [online] [cit. 7. 7. 2020] Dostupné z: <https://www.ctc.usma.edu/disengagement-or-deradicalization-a-look-at-prison-programs-for-jailed-terrorists>
- SCHMID, A. P., *Terrorism – The Definitional Problem*, 36 Case W. Res. J. Int'l L. 375 (2004) [online] [cit. 18. 2. 2020] Dostupné z: <https://scholarlycommons.law.case.edu/jil/vol36/iss2/8/>
- SCHMID, A. P., *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. ICCT Research Paper, 2013 [online] [cit. 2. 6. 2020] Dostupné z: https://icct.nl/wp-content/uploads/2013/03/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013_2.pdf
- SCHMID, A. P., *Revisiting the Relationship between International Terrorism and Transnational Organised Crime 22 Years Later*. *Terrorism and Counter-Terrorism Studies*, 2018 [online] [cit. 3. 3. 2020] Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.19165/2018.1.06>
- SCHMID, A. P., *Strengthening the Role of Victims and Incorporating Victims in Efforts to Counter Violent Extremism and Terrorism*. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 3, no. 7 (2012) [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://icct.nl/publication/strengthening-the-role-of-victims-and-incorporating-victims-in-efforts-to-counter-violent-extremism-and-terrorism/>
- SPAAIJ. R., *The Enigma of Lone Wolf Terrorism: An Assessment*. *Studies in Conflict & Terrorism*, 2010, 33:9, [online] [cit. 13. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2010.501426>
- SU, F. ANTHONY, I., *Reassessing CBRN Threats in a Changing Global Environment*. Sipri, 2019 [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.sipri.org/publications/2019/other-publications/reassessing-cbrn-threats-changing-global-environment>

- UN Office on Drugs and Crime (UNODC), *Handbook on the Management of Violent Extremist Prisoners and the Prevention of Radicalization to Violence in Prisons*. 2016 [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/587e13534.html>
- VICTOROFF, J. *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. *Journal of Conflict Resolution*, 49(1), 2005 [online] [cit. 5. 6. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>
- WARDLAW, G., *The problem of defining terrorism*. In: *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*, 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1989, [online publikace 2012] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511598821>
- Women and Terrorist Radicalization: Final Report OSCE* [online] [cit. 1. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.osce.org/atu/99919>

Internetové zdroje

- ABUTALEB, Y., *What's inside the hate-filled manifesto linked to the alleged El Paso shooter*. *The Washington Post* [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/politics/2019/08/04/whats-inside-hate-filled-manifesto-linked-el-paso-shooter/>
- ACN *La Rambla terrorist attack memorial inaugurated*. *Catalan News*, 2019 [online] [cit. 8. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.catalannews.com/society-science/item/la-rambla-terrorist-attack-memorial-inaugurated>
- ADAMCZYK, E., *Boko Haram recruited 2,000 child soldiers in 2016*. UNICEFUPI [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: https://www.upi.com/Top_News/World-News/2017/02/21/Boko-Haram-recruited-2000-child-soldiers-in-2016-UNICEF/8831487689926/
- ADDLEY, E., PARVEEN, N., GRIERSON, J., *Salman Abedi: from hot-headed party lover to suicide bomber*. *The Guardian*, 2017 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2017/may/26/salman-abedi-manchester-arena-attack-partying-suicide-bomber>
- AFP, LOUIS, P., *Qui est Younes Abouyaaqoub, l'homme abattu par la police*. BFMTV, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bfmtv.com/international/qui-est-younes-abouyaaqoub-l-homme-recherche-en-espagne-1239557.html>
- ALLEGRETTI, A., *Spain attacks suspect 'had given jihad warning to brother'*. *Sky News*, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://news.sky.com/story/spain-attacks-suspect-had-given-jihad-warning-to-brother-11015953>
- AMARA, T., *Nice attacker treated for psychological issues before leaving Tunisia: sister*. *Reuters*, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-europe-attacks-nice-attacker-idUSKCN0ZW0PV?il=0>

- BAKER, A., *How ISIS Is Recruiting Women to Join Time*. 2014 [online] [cit. 28. 4. 2020]
Dostupné z: <https://time.com/3276567/how-isis-is-recruiting-women-from-around-the-world/>
- BARBER, B., BLIZZARD, N. *Preventing lone-wolf terrorist attacks difficult, local experts say*. Dayton daily news, 2017 [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z:
<https://www.daytondailynews.com/news/local/preventing-lone-wolf-terrorist-attacks-difficult-local-experts-say/NNITcKwQvuoRKUeUkI2M8H/>
- Barcelona attack suspect 'hijacked car to escape'* BBC News [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-40998300>
- Barcelona and Cambrils attacks: What, where and when?* Spain News Al Jazeera [online] [cit. 22. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/news/2017/08/barcelona-cambrils-attacks-170818084455953.html>
- Berlin truck attack: Tunisian perpetrator Anis Amri*. BBC News, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-38396987>
- BERLINGER, J., SMITH-SPARK, L., *Berlin Christmas market attack suspect: Who was Anis Amri?* CNN, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z:
<https://edition.cnn.com/2016/12/22/europe/anis-amri-berlin-christmas-market/index.html>
- BLAKE, L. *26/11 Response a '„Failure of Imagination"*. The Wall Street Journal, 2009 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.wsj.com/articles/SB125930283726866127>
- BOKO HARAM* [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z:
<https://rampages.us/bokoharam/2015/07/12/leadership-and-organizational-structure/>
- BOSTOCK, B., *The mass shooter who killed 9 in Germany published a racist manifesto where he identified as an incel and accused Trump of stealing his populist slogans*. Insider, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.insider.com/hanau-terrorist-manifesto-shows-non-white-hatred-incel-trump-theft-2020-2>
- BREMNER, CH. *Cambrils attack: terrorists leapt from the car then officer shot four dead*. The Times, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z:
<https://www.thetimes.co.uk/article/barcelona-terror-cambrils-attack-terrorists-leapt-from-the-car-then-mossos-d-esquadra-officer-shot-four-dead-0kpztctmc>
- CAMPBELL, Z., *The Man Behind the Barcelona Attacks Was on Police Radar for Years. How Did They Let It Happen?* The Intercept, 2018 [online] [5. 5. 2020] Dostupné z:
<https://theintercept.com/2018/09/03/las-ramblas-terrorist-attacks-es-satty>
- CARRETERO, N., *Shy, a good student and a car fanatic: suspected driver in Barcelona attack* EL PAÍS, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z:
https://english.elpais.com/elpais/2017/08/22/inenglish/1503387806_352936.html
- CARRETERO, N., *„When we saw his face on the TV we couldn't believe it:" Father of van driver in Barcelona attack* EL PAÍS, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z:
https://english.elpais.com/elpais/2017/08/24/inenglish/1503563886_249799.html

- CARTLEDGE, J. *Isis terrorist Junaid Hussain killed in drone attack after boffins 'crack group's code Birmingham mail*. 2015 [online] [cit. 27. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/isis-terrorist-junaid-hussain-killed-10069425>
- COCKBURN, H. *Imam at centre of Barcelona terror investigation killed in house explosion*. The Independent, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/barcelona-attack-imam-police-investigation-house-explosion-location-islamist-terrorist-plot-las-a7905226.html>
- COLLINS, B., *Investigators 'reasonably confident' Texas suspect left anti-immigrant screed, tipped off before attack*. 2019 [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/news/us-news/investigators-reasonably-confident-texas-suspect-left-anti-immigrant-screed-tipped-n1039031>
- Common Terrorist Incidents and Techniques* [online] [cit. 20. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.terrorism-research.com/incidents/>
- CONNOLLY, K., OLTERMANN, P., *Hanau attack reveals 'poison' of racism in Germany, says Merkel*. The Guardian, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/20/hanau-attack-reveals-poison-of-racism-in-germany-says-merkel>
- Čech, který chtěl k Islámskému státu, dříve propuštěn nebude. Soudkyně není přesvědčena, že se napravil. [online] [cit. 4. 6. 2020]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/jan-silovsky-islamsky-stat_1910010829_pj
- DAVID MCHUGH, D.R., *German gunman calling for genocide kills 9 people*. AP NEWS, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://apnews.com/b5736c3dba1d677e89ef947bcf5ab213>
- DIELA, T. *Indonesia toughens up anti-terror laws days after worst attack in years*. Reuters, 2018 [online] [cit. 17. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-indonesia-security-bill/indonesia-toughens-up-anti-terror-laws-days-after-worst-attack-in-years-idUSKCN1IQ0DQ>
- DIXON, H., MENDICK, R., HYMAS, CH. *A freed terrorist strikes again: two stabbed in Streatham attack* The Telegraph, 2020 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/02/02/freed-terrorist-strikes-two-stabbed-streatham-attack/>
- DUDLEY, D., *The Most Lethal Terrorist Groups In The World*. Forbes, 2019 [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2019/11/20/most-lethal-terrorist-groups/#f8800db641a0>
- D.W., *Germany to boost police presence after 'racist terror attack'*. DW.COM, 2020 [online] [cit. 8. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/germany-to-boost-police-presence-after-racist-terror-attack/a-52459191>

- D.W., *Germany in shock and rage: reactions to the shooting in Hanau*. DW.COM, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/germany-in-shock-and-rage-reactions-to-the-shooting-in-hanau/a-52445633>
- D.W., *Hanau commemorates victims of racist attack*. DW.COM, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/hanau-commemorates-victims-of-racist-attack/a-52636930>
- EIP Explainer: *Understanding radicalization*. European Institute of Peace [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <http://www.eip.org/en/news-events/eip-explainer-understanding-radicalisation>
- El Paso shooting*, Wikipedia [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_El_Paso_shooting#cite_note-Abutaleb-49
- Eric Rudolph*, Wikipedia [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Eric_Rudolph#Motivations
- EUROPEUM.ORG, *Returning from violence: How to tackle the foreign fighters' problem in the Western Balkans?*
- In EUROPEUM.org [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.europeum.org/en/articles/detail/2208/returning-from-violence-how-to-tackle-the-foreign-fighters-problem-in-the-western-balkans>
- EU online terrorist content legislation risks undermining press freedom*. Committee to Protect Journalists, 2020 [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://cpj.org/2020/03/eu-online-terrorist-content-legislation-press-freedom.php>
- EVANS, M., *Imam behind Barcelona terror attacks used human rights to fight deportation from Spain*. The Telegraph, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/22/imam-behind-barcelona-terror-attacks-used-human-rights-fight>
- Extremism*, Merriam-Webster.com Dictionary, Merriam-Webster, [online] [cit. 3. 3. 2020], Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/extremism>
- FAJMONOVÁ, V., *Vnímání terorismu: jaký vliv má narativ a jeho šíření*. Analýzy – Ústav mezinárodních vztahů, 2017 [online] [cit. 29. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/article/vnimani-terorismu-jaky-vliv-ma-narativ-a-jeho-sireni>
- Far-right attacks in the West surge by 320 per cent*. Vision of Humanity [online] [29. 4. 2020]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/global-terrorism-index/far-right-attacks-in-the-west-surge-by-320-per-cent/>
- Glasgow woman Aqsa Mahmood 'promoting terrorism'* on Twitter BBC News [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-glasgow-west-29029954>

- GONZÁLEZ, A., *Barcelona van attacker may still be alive, on the run: police*. Reuters, 2017 [online] [cit. 4. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-spain-barcelona-idUSKCN1AX1W6>
- GOVERNMENT OF CANADA, D.J., *Working with victims of crime: A manual applying research to clinical practice*. Second Edition. In 10.0 Victims of Terrorism, 2015 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/victim/res-rech/p14.html>
- GRIERSON, J., *UK to ban neo-Nazi Sonnenkrieg Division as a terrorist group*. The Guardian, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/uk-news/2020/feb/24/uk-ban-neo-nazi-sonnenkrieg-division-terrorist-group>
- GUIFRÉ, J., *Barcelona tourism 'recovered' from La Rambla attacks* *Catbalan News* [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.catalannews.com/business/item/barcelona-tourism-recovered-from-la-rambla-attacks>
- Halle synagogue shooting*. Wikipedia, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Halle_synagogue_shooting
- Hanau shooting: *Has Germany done enough to tackle far-right terror threat?* BBC, 2020 [online] [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-51571177>
- HAYDEN, M. E., *Muslims 'absolutely' the group most victimized by global terrorism, researchers say*. 2017 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://abcnews.go.com/Politics/muslims-absolutely-group-victimized-global-terrorism-researchers%20/story?id=48131273>
- Chemical biological, radiological and nuclear terrorism*. Office of Counter-Terrorism. United Nations [online] [cit. 28. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.un.org/counterterrorism/cct/chemical-biological-radiological-and-nuclear-terrorism>
- Christchurch Terrorist Video Remains Online*. *Counter Extremism Project* [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.counterextremism.com/press/christchurch-terrorist-video-remains-online>
- Increase in self-radicalised 'lone wolf' attackers*. *Vision of Humanity*, 2019 [online] [cit. 13. 4. 2020]. Dostupné z: <http://visionofhumanity.org/terrorism/increase-in-self-radicalised-lone-wolf-attackers>
- ISIS Likely Directed Anis Amri To Attack Berlin Christmas Market*. NPR [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.npr.org/2016/12/23/506759059/isis-likely-directed-anis-amri-to-attack-berlin-christmas-market?t=1586166673649>
- Islamist terrorism in Catalonia leaves the Spanish wondering why*. The Economist [online] [cit. 4. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.economist.com/europe/2017/08/18/islamist-terrorism-in-catalonia-leaves-the-spanish-wondering-why>

- JAABOUK, M. *A Spanish court refuses to look into alleged links between CNI and a Moroccan imam*. English [online] [5. 5. 2020] Dostupné z: <https://en.yabiladi.com/articles/details/83662/spanish-court-refuses-look-into.html>
- JELÍNEK, J. „*Protiteroristická“ novela trestního zákoníku – poznámky k orientačnímu studiu*. 2017 [online] [cit. 25. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/protiteroristicka-novela-trestniho-zakoniku-poznamky-k-orientacnimu-studiu#ftn3>
- KAUFMAN, A. C., *The El Paso manifesto: Where racism and eco-facism meet*, Mother Jones [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.motherjones.com/environment/2019/08/the-el-paso-manifesto-where-racism-and-eco-facism-meet/>
- Lord's Resistance Army*. [online] [cit. 11. 7. 2020] Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Lord's_Resistance_Army
- Manchester attack: *Who was Salman Abedi?* BBC News, 2017 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-40019135>
- MALIK, N., *Why Do We Underestimate The Role Of Women In Terrorist Organizations?* Forbes, 2018 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/nikitamalik/2018/09/26/why-do-we-underestimate-the-role-of-women-in-terrorist-organizations/#16b47e984722>
- MARTIN, W., *Travel stocks in Europe are tumbling after the Barcelona terror attack*. Business Insider, 2017 [online] [5. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/travel-stocks-drop-in-aftermath-of-barcelona-terror-attack-2017-8?IR=T>
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Co je extremismus*. [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>, definice objevující se tradičně ve výročních zprávách MVČR o extremismu
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, *Ochrana měkkých cílů*. [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/ochrana-mekkych-cilu.aspx>
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Typologie terorismu* [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/typologie-terorismu.aspx>
- MINISTERSTVO VNITRA ČR [online] [cit. 15. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-454055.aspx>
- MI5 Security Service* [online] [cit. 16. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.mi5.gov.uk/terrorist-targets>
- MITCHELL, J., *Police discover 120 gas canisters stored by Barcelona terror group*. Evening Standard, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.standard.co.uk/news/world/barcelona-attack-police-discover-120-gas-canisters-stored-by-terror-group-for-horrific-attacks-a3615826.html>

- MOHDIN, A. *ISIL's foreign fighters are surprisingly well-educated, according to the World Bank* Quartz. [online] [cit. 2. 5. 2020]. Dostupné z: <https://qz.com/802276/the-foreign-fighters-of-isisislamic-state-are-surprisingly-well-educated-according-to-the-world-bank/>
- MORGAN, T., CHAZAN D., TURNER, C., *Nice killer Mohamed Lahouaiej Bouhlef 'only started going to mosque this April*. The Sydney Morning Herald, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.smh.com.au/world/nice-killer-mohamed-lahouaiej-bouhlef-only-started-going-to-mosque-this-april-20160717-gq7esi.html>
- National Liberation Front of Tripura*. National Liberation Front of Tripura, India, South Asia Terrorism Porta [online]. [cit. 11. 7. 2020]. Dostupné z: https://www.satp.org/satporgtp/countries/india/states/tripura/terrorist_outfits/nlft.htm
- Nice attack cannot be blamed on mental disorder*. BBC News, 2016 [online], [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-36818029/nice-attack-cannot-be-blamed-on-mental-disorder>
- New Zealand mosque shooting: What is known about the suspect?* BBC News [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-asia-47579243>
- Norway Terror Attacks Fast Facts* CNN, 2019 [online] [cit. 21. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.cnn.com/2013/09/26/world/europe/norway-terror-attacks/index.html>
- OLSEN, A. LIE, T., *Breivik was 'already damaged by the age of two*. TV 2, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.tv2.no/a/8241631/>
- OLTERMANN, P., *Hanau attack gunman railed against ethnic minorities online*. The Guardian, 2020 [online]. [cit. 6. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/20/hanau-gunman-tobias-rathjen-railed-against-ethnic-minorities-online>
- PAÍS, E., *ISIS warns of more attacks in Spain in first Spanish-language video*. 2017 [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2017/08/24/inenglish/1503561689_277218.html
- PASEKOVÁ, E., *Plán boje proti terorismu v ČR: Nefungují zde organizace, které by bylo třeba rozkládat*. Česká justice, 2019 [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/08/plan-boje-terorismu-cr-nefunguji-zde-organizace-ktere-by-bylo-treba-rozkladat/>
- Perpetrator of Nice terror attack asked for 'more weapons' before rampage began, authorities say*. Los Angeles Times, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/world/europe/la-fg-nice-attack-20160717-snap-story.html>
- PIRANTY, S., *Barcelona attack: The jihadists and the hunt for a second gang* BBC News, 2018 [online] [cit. 22. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44890504>

- Radikalizace ve věznicích: Rada přijala závěry Consilium* [online] [cit. 11. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2019/06/06/radicalisation-in-prisons-council-adopts-conclusions>
- Refugees and Terrorism: the Real Threat* [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.seguridadinternacional.es/?q=en/content/refugees-and-terrorism-real-threat>
- RODRÍGUEZ, J., *La Rambla: Bearing the scars of jihad*. EL PAÍS, 2018 [online] [cit. 8. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2018/08/17/inenglish/1534503907_961650.html
- RUBIN, A. J., BLAISE, L., NOSSITER, A. et al., *France Says Truck Attacker Was Tunisia Native With Record of Petty Crime*. The New York Times, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/07/16/world/europe/attack-nice-bastille-day.html>
- RUBIN, J., KINGSLEY, P., KARASZ, P., *How a Shadowy Imam Evaded Scrutiny and Forged the Barcelona Cell* The New York Times, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2017/08/23/world/europe/abdelbaki-essati-spain-attacks-imam.htm>
- Salaman Rushie quotes*. [online] [cit. 2. 2. 2020] Dostupné z: <https://www.goodreads.com/quotes/79001-the-fundamentalist-seeks-to-bring-down-a-great-deal-more>
- SAFI, M., *Isis 'hacking division' releases details of 1,400 Americans and urges attacks*. The Guardian, 2015 [online] [cit. 20. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/aug/13/isis-hacking-division-releases-details-of-1400-americans-and-urges-attacks>
- Sebevražedný bombový útok v Manchester Areně*. Wikipedia [online] [cit. 21. 4. 2020]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Sebevražedný_bombový_útok_v_Manchester_Areně
- SCHMIDT, N., MCKENZIE, S., PICHETA, R., KOTTASOVA, I., *Nine killed at two shisha bars in Germany in suspected far-right attack*. CNN, 2020 [online] [6. 5. 2020] Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2020/02/19/europe/hanau-germany-shootings-intl/index.html>
- SEIERSTAD, A., *The Anatomy of White Terror* The New York Times. 2019 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/03/18/opinion/new-zealand-tarrant-white-supremacist-terror.html>
- Situational Understanding on Violent Radicalization that Results in Terrorism*. Two Graphic Models that Provide Clarity on the Topic, GESI [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <http://www.seguridadinternacional.es/?q=es/content/situational-understanding-violent-radicalization-results-terrorism-two-graphic-models>
- SKERRY, P. *Problems of the Second Generation: To be Young, Muslim, and American*. Brookings, 2016 [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.brookings.edu/articles/problems-of-the-second-generation-to-be-young-muslim-and-american/>

- SMITH, D., *Christian militias take bloody revenge on Muslims in Central African Republic*. The Guardian, 2014 [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/10/central-african-republic-christian-militias-revenge>.
- SMOLÍK, J., *Psychologie terorismu a metafora schodiště*. Vojenské rozhledy, 2015, roč. 24 (56), č. 3, s. 82–101, [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/bezpecnostni-prostredi/psychologie-terorismu-a-metafora-schodiste>
- Spanish police hunt for suspected Barcelona van driver*. ABC News, 2017 [online] [cit. 3. 5. 2020] Dostupné z: <http://web.archive.org/web/20170820085119/http://abcnews.go.com/International/wireStory/spanish-police-hunt-suspected-barcelona-van-driver-49319493>
- STEPHEN, CH., *Nice attack bewilders Mohamed Lahouaiej-Bouhlel's relatives*. *Stop Islamophobia*. EL PAÍS [online] [cit. 4. 5. 2020] Dostupné z: https://english.elpais.com/elpais/2017/08/25/inenglish/1503668868_728171.html
- STRANGE H., BADCOCK, J., EVANS, M., *Barcelona attack suspect Younes Abouyaaqoub shot dead wearing suicide belt by Spanish police*. The Telegraph, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/08/21/first-pictures-emerge-barcelona-attack-suspect-younes-abouyaaqoub/>
- The Guardian, 2016* [online] [cit. 10. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/16/nice-attack-bewilders-mohamed-lahouaiej-bouhlel-relatives>
- terrorism (n.)* Index [online] [cit. 18. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.etymonline.com/word/terrorism>
- The ISIS Emni: *The Origins and Inner Workings of ISIS's Intelligence Apparatus Perspectives on Terrorism*. 2017 [online] [cit. 10. 4. 2020]. Dostupné z: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/573/html>
- THE JERUSALEM CENTER FOR PUBLIC AFFAIRS, *The Relationship Between International and Localized Terrorism*. Vol. 4, No. 26, 2005, [online] [cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.jcpa.org/brief/brief004-26.htm>
- Terrorism vs. Extremism: *Are They Linked?* The American University in Cairo [online] [cit. 20. 3. 2020] Dostupné z: <https://www.aucegypt.edu/news/stories/terrorism-vs-extremism-are-they-linked>
- Teroristický obsah online: *Rada přijala vyjednávací postoj k novým pravidlům o prevenci jeho šíření*. Consilium [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2018/12/06/terrorist-content-online-council-adopts-negotiating-position-on-new-rules-to-prevent-dissemination/>

- TREMLET, G., BURGEN S., JONES, S., *Spain terror cell planned Barcelona bombing rampage*. The Guardian, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2017/aug/18/accidental-blast-thwarts-huge-bomb-attack-by-spain-terror-cell>
- TURKEWITZ, J., HEALY J., *3 Are Dead in Colorado Springs Shootout at Planned Parenthood Center*. The New York Times, 2015 [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2015/11/28/us/colorado-planned-parenthood-shooting.html>
- The Washington Post* [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/unabomber/manifesto.text.htm>
- Victims Of Terrorism Support Portal. United Nations [online] [cit. 11. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.un.org/victimsofterrorism/en>
- WIEDER, T., *Tobias Rathjen, l'auteur de la fusillade de Hanau, un tueur raciste, paranoïaque et misogyne*. Le Monde.fr, 2020 [online] [6. 5. 2020] Dostupné z: https://www.lemonde.fr/international/article/2020/02/21/tobias-rathjen-l-auteur-de-la-fusillade-de-hanau-un-tueur-raciste-paranoiaque-et-misogyne_6030349_3210.html?ga=2.174627490.1619683900.1586426096-6089460+19.1585825183
- WILKES, W., ROGERS, I., *Germany shooting: 11 Dead After Rampage in Hanau Terror Attack*. 2020 [online] [cit. 5. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-02-20/11-dead-after-shooting-in-german-town-near-frankfurt-police>
- WILSON, J., *Eco-fascism is undergoing a revival in the fetid culture of the extreme right*, The Guardian [online] [cit. 21. 3. 2020]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/commentisfree/2019/mar/20/eco-fascism-is-undergoing-a-revival-in-the-fetid-culture-of-the-extreme-right>
- ZITUN, Y., ASSOCIATED PRESS., *Terrorists planned on destroying Barcelona's Sagrada Familia church* Ynetnews, 2017 [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-5004956,00.html>

Učebnice a disertační práce

- GIDDENS, A., *Sociologie. 6. vydání*. Praha: Agro, 2013, 1052 s., ISBN: 978-80-257-0807-1
- GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie. 5., aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 588 s., ISBN: 978-80-7598-554-5
- LAFREE G., FREILICH, J. D., *The Handbook of the Criminology of Terrorism*. West Sussex: Wiley Blackwell, 2016
- MAGUIRE, M., MORGAN, R. a REINER, R., ed. *The Oxford handbook of criminology*. 5th ed. Oxford: Oxford University Press, 2012., 1056 s., ISBN: 978-0199590278

MĚCHOVÁ S., *Nové výzvy terorismu. Sociálně psychologická studie*. Disertační práce, Katedra psychologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

SILKE, A., *Routledge handbook of terrorism and counterterrorism*. Abingdon, Oxon: Routledge, 2019, 684 s., ISBN: 978-1138819085

Právní předpisy, soudní rozhodnutí a ostatní dokumenty

Příloha Úmluvy č. 18/2006 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o potlačování financování terorismu

Rezoluce OSN č. /RES/2178 (2014)

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 2. 2017, sp. zn. 34 T 16/2016

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 5. 2017, sp. zn. To 38/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 3 Tdo 1073/2017

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017 o boji proti terorismu, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV a mění rozhodnutí Rady 2005/671/SVV

Úmluva o fyzické ochraně jaderného materiálu, Vídeň, 1979, vyhlášena pod č. 27/2007 Sb. m. s.

Úmluva o zabránění a trestání trestných činů proti osobám požívajícím mezinárodní ochrany včetně diplomatických zástupců, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 131/1978 Sb.

Úmluva o trestných a některých jiných činech spáchaných na palubě letadla, Tokio, 1963, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 102/1984 Sb.

Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel. Haag, 1970, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 96/1974 Sb.

Úmluva o potlačování protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví, Montreal, 1971, vyhláška ministra zahraničních věcí č. 16/1974 Sb.

UN Doc. A/RES/3034, Measures to Prevent International Terrorism. 1972

UN Doc. A/RES/49/60. Measures to eliminate international terrorism. 1994

UN Doc. S/RES/1566. Threats to international peace and security caused by terrorist acts. 2004

UN Doc. A/RES/51/210. Measures to eliminate international terrorism. 1996

UN Doc. A/C.6/51/6, 11. 1996

UN Doc. S/RES/2178. 2014

VLÁDA: *Důvodová zpráva k zákonu č. 537/2004 Sb.*, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb. a další, [online] [cit. 25. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

VLÁDA, *Důvodová zpráva k zák. č. 330/2011 Sb.*, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb. a další. [online] [cit. 25. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2015 Sb.*, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. [online] [cit. 27. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 455/2016 Sb.*, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online] [cit. 27. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

VLÁDA, *Důvodová zpráva k zákonu č. 287/2018 Sb.*, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. [online] [cit. 29. 4. 2020] Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 455/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Tabulka dělení konvenční války, guerilly a terorismu podle A. Merariho

Příloha č. 2 – Graf dělení osob podle pozice v teroristické skupině

Příloha č. 3 - Graf procesu radikalizace podle Deana

Příloha č. 1 – Dělení konvenční války, guerilly a terorismu podle A. Merariho

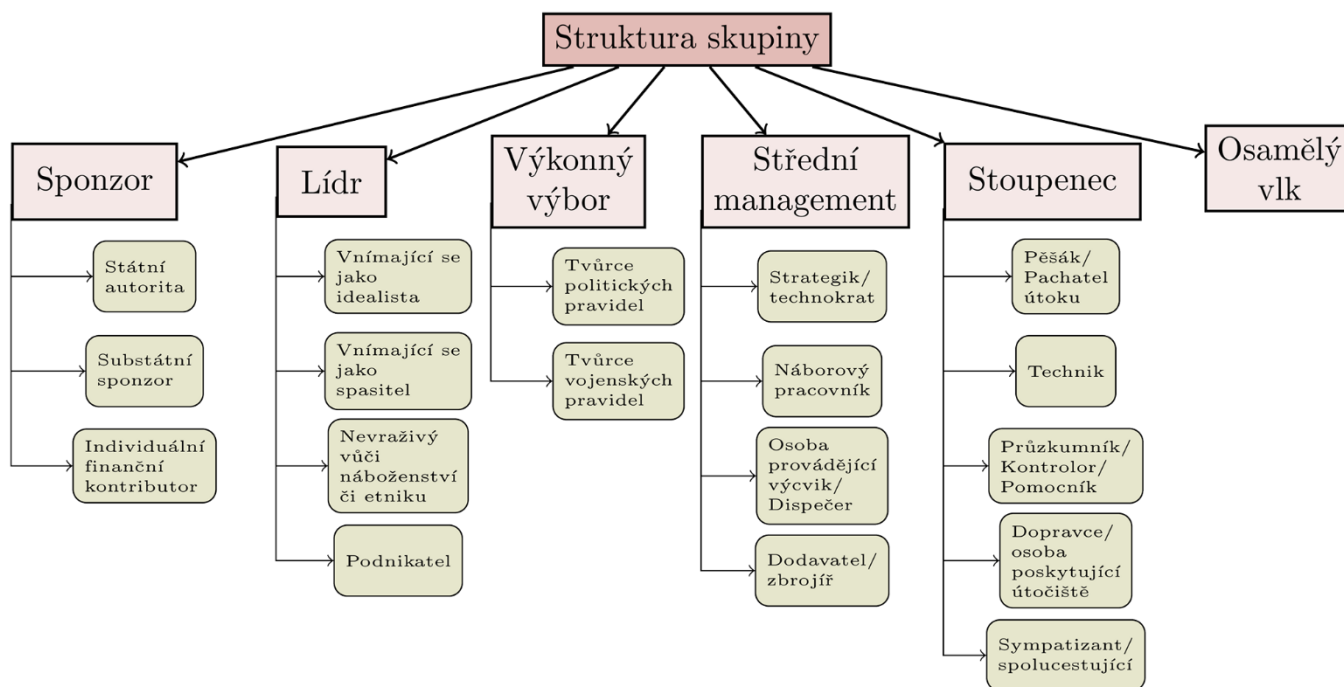
Zdroj této tabulky: FILIPEC, O., *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, 256 s., ISBN: 978-80-244-5040-7, s. 19

	Konvenční válka	Guerilla	Terorismus
Bojové jednotky	Velké, na úrovni armád, sborů, divizí, brigád	Střední, na úrovni čet, rot a praporů	Malé, na úrovni osob, často méně než deset lidí
Zbraně	Plný rozsah (letectvo, obrněná technika, dělostřelectvo)	Spíše lehké zbraně, ale někdy i mobilní těžká technika, nástražné výbušné systémy	Lehké zbraně, nástražné, výbušné a improvizované systémy
Taktika	Kombinované vševojskové operace	Přepadové skupiny, nástraha léčky	Speciální taktika: únosy, atentáty, exploze, rukojmí
Cíle	Vojenské jednotky, průmyslová a dopravní infrastruktura	Vojenský, policejní a administrativní personál, političtí oponenti a nesympatizující skupiny obyvatel	Symbolické objekty, političtí představitelé, veřejnost
Účinek	Fyzické zničení vojenských sil protivníka a jeho potenciálu	Oslabení vojenských a bezpečnostních sil protivníka	Psychický nátlak
Kontrola teritoria	Ano	Ano	Zpravidla ne
Uniformy a rozlišovací symbolika	Ano, stanovené mezinárodním právem	Časté nošení symbolů a uniforem	Ne, působení je skryté
Rozeznatelnost bojových zón	Geograficky rozeznatelné	Geograficky rozeznatelné	Geograficky nerozeznatelné
Mezinárodní legalita	Ano, pokud je boj v souladu s mezinárodními normami	Ano, pokud je boj v souladu s mezinárodními normami	Ne
Domácí legalita	Ne	Ne	Ne

Zdroj: Merari 1993: 26

Příloha č. 2 – Dělení osob podle pozice v teroristické skupině

Zdroj této tabulky: VICTOROFF, J. *The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches*. *Journal of Conflict Resolution*, 49(1), 2005 [online] [cit. 5. 6. 2020]
 Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0022002704272040>, s. 6, překlad vlastní

Příloha č. 3 – Graf procesu radikalizace podle Deana

Zdroj této tabulky: DEAN G., *Criminal Profiling in a Terrorism Context*. In: Kocsis R. N. (eds) *Criminal Profiling*. Humana Press, 2007, [online] [cit. 1. 5. 2020] Dostupné z: https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_8, s. 177

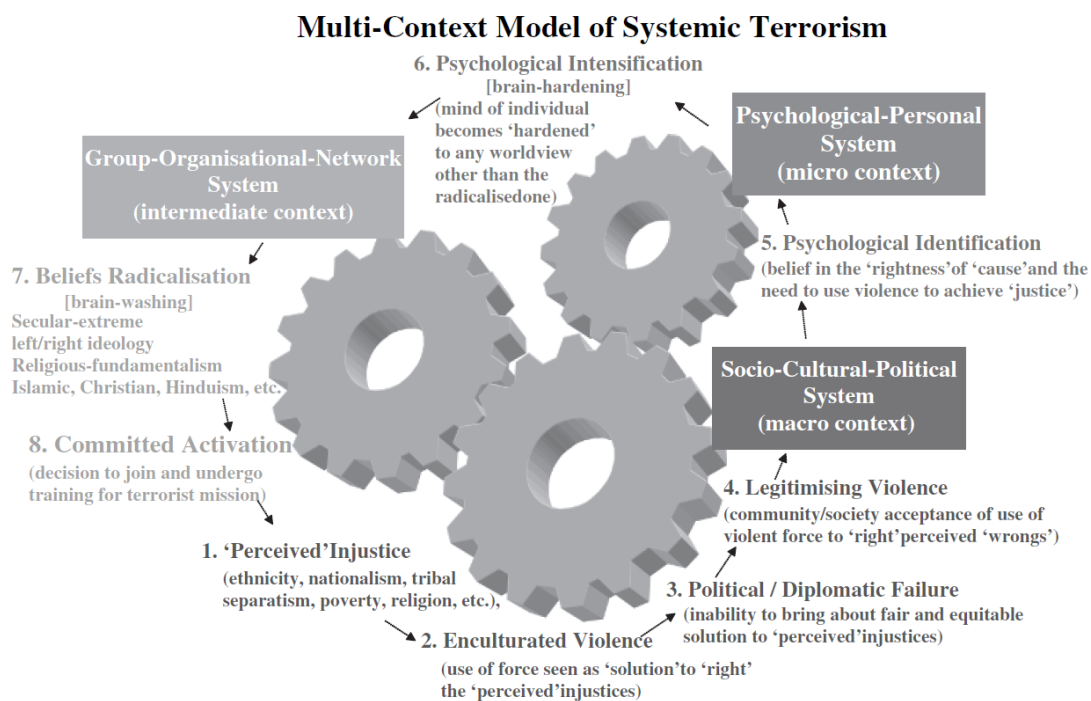

Diagram 1. Multi-context model of systematic terrorism.

Abstrakt

Předložená diplomová práce se zabývá velmi aktuálním tématem terorismu. Cílem práce je představit čtenáři pojem terorismu a následně ho uvést do jeho rozmanitých kriminologických problematik. Práce se pokouší poskytnout možné odpovědi především na otázky, co je to terorismus, kdo je jeho pachatelem, jak probíhá jeho radikalizace a v neposlední řadě také co je příčinou terorismu. Mimo to se zabývá specifiky boje s terorismem a dále některými aktuálními otázkami spojenými s terorismem a jeho současným stavem ve světě. Práce poskytuje komplexní vhled do kriminologického pojetí terorismu, a to jak skupinového, tak páchaného jednotlivci.

Na začátku se zabývá samotným pojmem terorismu, jeho definicí, vymezením a také jeho dělením. Poskytuje tak nezbytný základ pro následující části práce.

Práce dále pokračuje analýzou české trestněprávní úpravy terorismu, a poskytuje tak praktický vhled do možnosti eventuálního postihu pachatele terorismu v ČR. Aplikaci právní úpravy následně demonstruje na jednom z případů týkajícího se případu českého pachatele v ČR odsouzeného za teroristickou trestnou činnost.

Ve svém jádru se práce zabývá samotnými kriminologickými aspekty. Snaží se podat hned řadu možných odpovědí na v úvodu zmíněné otázky, a zároveň poskytnout kritický pohled na ně, přičemž se v této části práce zabývá především problematikou skupinového terorismu. Činí tak za pomoci široké zahraniční literatury a výklad doplňuje četnými praktickými příklady. Práce také krátce pojednává o aktuálních otázkách spojených s kriminologickým pojetím terorismu, a následně shrnuje současný stav terorismu ve světě.

Následně práce volně navazuje speciální částí věnovanou aktuální problematice teroristických útoků tzv. osamělých vlků, přičemž využívá některých poznatků z předchozího obecnějšího úvodu do kriminologických aspektů terorismu, a zároveň představuje specifika tohoto fenoménu a identifikuje možné výzvy při konfrontaci s ním.

Práci uzavírá případová studie, který se zabývá dvěma případy teroristických útoků v Evropě, a umožňuje tak aplikovat některé poznatky získané z předchozích kapitol práce. Kapitola případy podrobně rozebírá, vzájemně srovnává, a hodnotí, zda na ně lze některé z poznatků práce aplikovat.

Klíčová slova: terorismus, kriminologie, útoky osamělých vlků

Abstract

The submitted diploma thesis deals with criminological aspects of terrorism. The thesis aims to introduce the reader to the concept of terrorism as well as to present its various criminological issues. The thesis seeks to provide plausible answers, especially to the following questions: what terrorism is, who is its perpetrator, what is the process of radicalization, and most importantly, what causes terrorism. Besides, it deals with the specifics of the fight against terrorism and current issues related to terrorism and its current global state. The work provides a comprehensive insight into the criminology of terrorism, both group and individually perpetrated.

In the beginning, the thesis deals with the very concept of terrorism, its definition and typology. It thus provides the necessary basis for the following chapters of the thesis.

The work continues with analysis of terrorism from the Czech criminal law point of view, and therefore provides practical insight into the possible punishment of perpetrator in the Czech Republic. The thesis then demonstrates the application of the law on one of the cases concerning Czech offender convicted of terrorism in the Czech Republic.

At its core, the thesis deals with the criminological aspects of terrorism. It offers many possible answers to the questions mentioned in the introduction while focusing on providing a critical view. This part of the thesis deals mainly with aspects of group terrorism. It does so with the help of a wide range of both Czech and foreign literature and complements the text with numerous practical examples. The work also briefly discusses current issues related to the criminological concept of terrorism and then summarizes the current state of terrorism in the world.

Subsequently, the thesis continues with a special section devoted to the current issue of so-called lone-wolf terrorism, using some knowledge from the previous chapter, and identifies the specifics of this phenomenon and possible challenges while fighting it.

The thesis concludes with a case study, which deals with two cases of terrorist attacks in Europe and thus allows to use some of the knowledge gained from previous chapters. The chapter analyzes and compares the cases, then evaluates whether some of the findings of the thesis apply to them.

Keywords: terrorism, criminology, lone-wolf attacks